

T.C.
BALIKESİR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME ANABİLİM DALI

TÜRKİYE'DE FOREKS PİYASASI VE YAPISAL
DÜZENLEMELERİN PİYASA İŞLEYİŞİNE ETKİLERİNİN
DEĞERLENDİRİLMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Ece Ceren MIHÇI

Balıkesir, 2019

T.C.
BALIKESİR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME ANABİLİM DALI

**TÜRKİYE'DE FOREKS PİYASASI VE YAPISAL
DÜZENLEMELERİN PİYASA İŞLEYİŞİNE ETKİLERİNİN
DEĞERLENDİRİLMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Ece Ceren MIHÇI

Tez Danışmanı
Doç. Dr. Sinan AYTEKİN

Balıkesir, 2019

T.C.
BALIKESİR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TEZ ONAYI

Enstitümüzün İşletme Anabilim Dalı'nda 201712507002 numaralı Ece Ceren MIHÇI'nın hazırladığı "Türkiye'de Foreks Piyasası ve Yapısal Düzenlemelerin Piyasa İşleyişine Etkilerinin Değerlendirilmesi" konulu ~~DOKTORA/YÜKSEK LİSANS~~ tezi ile ilgili TEZ SAVUNMA SINAVI, Lisansüstü Eğitim Öğretim ve Sınav Yönetmeliği uyarınca 02.12.2019 tarihinde yapılmış, sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda tezin onayına OY BİRLİĞİ/~~OY ÇOKLUĞU~~ ile karar verilmiştir.

Başkan
Prof. Dr. Şakir SAKARYA

Üye (Danışman)
Doç. Dr. Sinan AYTEKİN

Üye
Doç. Dr. Melih ÖZÇALIK

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduklarını onaylarım.

16.12.2019

Prof. Dr. Kenan Ziya TAŞ
Enstitü Müdürü

ÖNSÖZ

Günümüzde finansal piyasalara ilgi hızla artmaktadır. Bu çalışmanın amacı, Türkiye’de hızla ilgi görmeye başlayan foreks piyasasının ülkemizdeki gelişim süreci ve mevcut durumunun değerlendirilmesidir.

Tez konusunu belirlerken isteklerimi göz önünde bulundurup, akademik bilgi ve tecrübelerini benimle paylaşan değerli hocam Sayın Doç. Dr. Sinan AYTEKİN’e sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Bu çalışmayı yaparken bana hayallerimin peşinden gitme fırsatı veren varlıklarından güç aldığım hayatımın en kıymetli iki varlığı olan anne ve babama sonsuz minnettarım. Tez yazma sürecimin her aşamasında bana destek olan, cesaret veren ve yardımlarını esirgemeyen sevgili arkadaşlarım Hayriye ÖZDEMİR ve Elif KAZANÇ’a teşekkür ederim.

Ece Ceren MIHÇI
Balıkesir, 2019

ÖZET

TÜRKİYE'DE FOREKS PİYASASI VE YAPISAL DÜZENLEMELERİN PİYASA İŞLEYİŞİNE ETKİLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

MIHÇI, Ece Ceren

Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İşletme Anabilim Dalı

Tez Danışmanı, Doç. Dr. Sinan AYTEKİN

2019, 129 sayfa

Gelişen teknoloji ile beraber haberleşme hızının artması ve küresel anlamda dalgalı kur rejiminin benimsenmesi alternatif piyasaları doğurmuştur. Foreks piyasası günlük yaklaşık olarak 6,5 trilyon USD işlem hacmine ulaşması ile beraber dünyanın bilinen en büyük tezgah üstü piyasası olarak karşımıza çıkmaktadır. Beş gün 24 saat boyunca işlem yapılabilmesi (güneş batmayan piyasa), az miktarda teminat ile yüksek işlemler yapılabilmesi (kaldıraç oranı), spekülasyon işlemlerinin yapılabilmesi olanağı ve çift yönlü işlem yapılabilmesi gibi özelliklerinden dolayı foreks piyasası tüm dünyada yoğun ilgi göremektedir piyasada yatırımların artmasına neden olmuştur.

Bu çalışmada öncelikle foreks piyasasının da içinde bulunduğu finansal piyasalar ışığında piyasa ayrıntılı olarak incelenmiş, istatistiksel verilerden yararlanılarak değerlendirmeler yapılmış ve piyasada rol alan aktörlere önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Foreks Piyasası, Kaldıraçlı İşlemler, Döviz Kurları, SPK Tebliği, Türkiye

ABSTRACT

FOREX MARKET IN TURKEY AND EVALUATION OF EFFECTS OF REGULATIONS ON MARKET OPERATION

MIHÇI, Ece Ceren

Master Thesis, Department of Business Administration

Advisor, Assoc. Prof. Dr. Sinan AYTEKİN

2019, 129 sayfa

The increasing speed of communication and the adoption of a fluctuating exchange rate regime in global terms with the developing technology have given rise to alternative markets. Forex market is known as the world's largest over-the-counter market with a daily trading volume of approximately USD 6 trillion. Due to its features such as being able to trade for five days and 24 hours (Sunless market), being able to make high transactions with a small amount of collateral (leverage ratio), being able to make speculative transactions and being able to make two-way transactions, the forex market has attracted a lot of attention all over the world and has led to.

In this study, the market was examined in detail in the light of the financial markets including the forex market, evaluations were made using statistical data and suggestions were made to the actors involved in the market.

KeyWords: Forex Market, Leverage Transaction, Exchange Rates, CMB Communiqué, Turkey.

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ÖNSÖZ	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT	v
İÇİNDEKİLER	vi
ÇİZELGELER LİSTESİ	xi
ŞEKİLLER LİSTESİ	xii
KISALTMALAR LİSTESİ	xiv
1. GİRİŞ	1
1.1. Problem	3
1.2. Amaç	3
1.3. Önem	3
1.4. Varsayımlar	3
1.5. Sınırlılıklar.....	4
1.6. Tanımlar	4
2. İLGİLİ ALAN YAZIN	5
2.1. Kuramsal Çerçeve	5
2.1.1. Finansal Piyasa Kavramının Kapsamı	5
2.1.1.1. Finansal Piyasa Kavramının Tanımı	5
2.1.1.2. Finansal Piyasaların Önemi.....	7
2.1.1.3. Finansal Piyasaların İşlevleri	7
2.1.2. Finansal Piyasa Türleri	7
2.1.2.1. Fon Arz ve Talep Sürelerine Göre Piyasalar.....	8
2.1.2.1.1. Para Piyasaları.....	8
2.1.2.1.2. Sermaye Piyasaları.....	8
2.1.2.2. Örgütlenme Biçimine Göre Piyasalar	9
2.1.2.2.1. Organize Piyasalar	9
2.1.2.2.2. Organize Olmayan Piyasalar	10
2.1.2.3. Finansal Varlığın Piyasaya İlk Defa Sunulmuş Olmasına Göre Piyasalar	10
2.1.2.3.1. Birincil Piyasalar.....	10
2.1.2.3.2. İkincil Piyasalar	10

2.1.2.3.3. Üçüncül Piyasalar	11
2.1.2.3.4. Dördüncül Piyasalar.....	11
2.1.2.4. Finansal Varlığın Niteliğine Göre Piyasalar	12
2.1.2.4.1. Borç Piyasası.....	12
2.1.2.4.2. Öz Sermaye Piyasası.....	12
2.1.2.5. Finansal Varlığın Teslim Şekillerine Göre Piyasalar	12
2.1.2.5.1. Spot Piyasalar	13
2.1.2.5.2. Vadeli Piyasalar	13
2.1.3. Finansal Kurumlar	13
2.1.3.1. Finansal Kurum Tanımı	13
2.1.3.2. Türkiye’de Finansal Kurumlar	14
2.1.3.2.1. Para Yaratan Finans Kurumları	14
2.1.3.2.1.1. Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası	14
2.1.3.2.1.2. Mevduat Bankaları.....	16
2.1.3.2.1.3. Katılım Bankaları.....	16
2.1.3.2.2. Para Yaratmayan Finans Kurumları	17
2.1.3.2.2.1. Yatırım ve Kalkınma Bankaları.....	17
2.1.3.2.2.2. Kredi ve Kefalet Kooperatifleri	18
2.1.3.2.3. Yarı Finansal Kurumlar	19
2.1.3.2.3.1. Sosyal Güvenlik Kurumu.....	19
2.1.3.2.3.2. Sigorta Şirketleri	19
2.1.3.2.4. Sermeye Piyasasına Hizmet Veren Kurumlar	20
2.1.3.2.4.1. Sermeye Piyasası Kurulu	20
2.1.3.2.4.2. Borsa İstanbul	21
2.1.4. Foreks Piyasası Uygulamaları	21
2.1.4.1. Foreks Piyasasının Tanımı	21
2.1.4.2. Foreks Piyasasının Tarihsel Gelişimi.....	22
2.1.4.3. Foreks Piyasasının Katılımcıları	24
2.1.4.4. Temel ForeksTerminolojisi	24
2.1.4.4.1. Para Birimleri.....	24
2.1.4.4.2. Baz Döviz ve Karşıt Döviz	26
2.1.4.4.3. Lot.....	27
2.1.4.4.4. Pip ve Tick	27
2.1.4.4.5. Point	28

2.1.4.4.6. Teminat (Marjin- Margin)	28
2.1.4.4.7. Teminat Tamamlama Çağrısı (Margin Call)	28
2.1.4.4.8. Pozisyonların Kapatılması (Stop Out)	28
2.1.4.4.9. Kaldıraç (Leverage)	29
2.1.4.4.10. Kur Farkı (Spread)	29
2.1.4.4.11. Parite	29
2.1.4.4.12. Gecelik Taşıma Bedeli (Swap)	30
2.1.4.4.13. Riskten Korunma (Hedging).....	30
2.1.4.4.14. Scalping (Anlık Değerleme)	31
2.1.4.4.15. Fiyat Kayması (Slipaj)	32
2.1.4.4.5. Forekste Emir Çeşitleri	33
2.1.4.4.5.1. Zarar Kesme Emri (Stop-LossOrder)	33
2.1.4.4.5.2. Kar Alma Emri (Take Profit Order)	33
2.1.4.4.5.3. Korunma Emri (Hedge Order)	33
2.1.4.4.5.4. Sell Limit (Satış Limit) Emri	34
2.1.4.4.5.5. Sell Stop (Satış Stop) Emri	34
2.1.4.4.5.6. Buy Limit (Alış Limit) Emri.....	34
2.1.4.4.5.7. Buy Stop (Alış Stop) Emri.....	34
2.1.4.4.6. Foreks Piyasasında Hesaplamalar.....	35
2.1.4.4.6.1. Teminat (Margin) Hesaplama	35
2.1.4.4.6.2. Teminat (Margin) Seviyesi Hesaplama	36
2.1.4.4.6.3. Teminat Tamamlama Çağrısı (Margin Call) Hesaplama.....	36
2.1.4.4.6.4. Pozisyonların Kapatılması (Stop Out) Hesaplama	37
2.1.4.4.6.5. Kar/ Zarar Hesaplama	38
2.1.4.4.7. Foreks'te Temel Analiz ve Teknik Analiz.....	39
2.1.4.4.7.1. Temel Analiz.....	39
2.1.4.4.7.2. Teknik Analiz	45
2.1.4.8. Foreksin Avantajları ve Dezavantajları.....	57
2.1.4.8.1. Avantajları	57
2.1.4.8.2. Dezavantajları	58
2.1.4.9. Forekste Kullanılan Platform Örneği: Meta Trader 4	59
2.1.4.9.1. Menüler	59
2.1.4.9.1.1. Dosya	59
2.1.4.9.1.2. Görünüm	60

2.1.4.9.1.3. Ekle	60
2.1.4.9.1.4. Grafikler.....	61
2.1.4.9.1.5. Araçlar	62
2.1.4.9.1.6. Pencere.....	63
2.1.4.9.1.7. Yardım	63
2.1.4.9.2. Araç Çubukları.....	64
2.1.4.9.3. Piyasa Gözlemi	64
2.1.4.9.4. Navigator	65
2.1.4.9.5. Terminal.....	66
2.1.4.9.6. Grafik Ekranı	68
2.1.4.9.7. Emir Ekranı.....	68
2.1.4.9.8. Enstrüman Bileşenleri.....	70
2.2. İlgili Araştırmalar	71
3. YÖNTEM.....	72
3.1. Araştırmanın Modeli	72
3.2. Evren ve Örneklem.....	72
4. BULGULAR VE YORUMLAR	73
4.1. Yapısal Düzenlemeler Öncesi Türkiye’de Foreks Piyasası	73
4.2. Yapısal Düzenlemeler Sonrası Türkiye’de Foreks Piyasası.....	74
4.2.1. 31 Ağustos 2011 Tarihli Kaldıraçlı Alım Satım İşlemleri İle İlgili İlk Düzenleme	74
4.2.2. Sonraki Dönemlerde Yapılan Düzenlemeler	75
4.2.2.1. 14 Ocak 2016 Tarihli Yapısal Düzenleme Tebliği	76
4.2.2.2. 10 Şubat 2017 Tarihli Yapısal Düzenleme Tebliği.....	78
4.3. Yapısal Düzenlemeler Sonrası Piyasada Yaşanan Değişimler.....	78
4.3.1. Aracı Kurumlar Sayısında Yaşanan Değişimler.....	78
4.3.2. Hesap Sayısı- Teminatlı Hesap Sayısı Değişimleri	79
4.3.3. Günlük Ortalama İşlem Hacmi ile Toplam İşlem Hacmi Değişiklikleri ..	80
4.3.4. Yatırımcıların Kar- Zarar Oranlarındaki Değişimler	81
4.3.5. Şikayet Sayılarında Yaşanan Değişimler.....	84
4.4. Yapısal Düzenlemeler Sonrası Türkiye’de Foreks Piyasasının Gelişimi.....	84
4.5. Yapısal Düzenlemeler Sonrası Dünya Foreks Piyasasında Türkiye’nin Yeri.....	86
5. SONUÇ VE ÖNERİLER.....	89

KAYNAKÇA	94
EKLER.....	99
Ek 1- Kaldıraçlı Alım Satım İşlemleri ve Bu İşlemleri Gerçekleştirebilecek Kurumlara İlişkin Esaslar Hakkında Tebliğ (SERI: V, NO:125).....	100
Ek 2. Yatırım Hizmetleri ve Faaliyetleri İle Yan Hizmetlere İlişkin Esaslar Hakkında Tebliğ III-37.1’de Değişiklik Yapılmasına Dair Tebliğ (III 37.1.a).....	107
Ek 3- Yatırım Hizmetleri ve Faaliyetleri ile Yan Hizmetlere İlişkin Esaslar Hakkında Tebliğ III-37.1’de Değişiklik Yapılmasına Dair Tebliğ (III-37.1.b)	113

ÇİZELGELER LİSTESİ

Sayfa

Çizelge 1.	Finansal Piyasa Türleri.....	8
Çizelge 2.	2016- 2019 Yılları Arasında Aracı Kurumlar Bazında Ortalama Yatırımcı Kar ve Zarar Hesap Miktarında Yaşanan Değişimler.....	83

ŞEKİLLER LİSTESİ

	Sayfa
Şekil 1. Finansal Sistemin Yapısı.....	6
Şekil 2. Ekonomik Takvim.....	40
Şekil 3. Tarım Dışı İstihdam Verisi	41
Şekil 4. Sanayi Üretim Verisi.....	42
Şekil 5. Gayri Safi Yurtiçi Hasıla Verisi.....	43
Şekil 6. Faiz Oranları Verisi.....	43
Şekil 7. Enflasyon Oranları Verisi	44
Şekil 8. Satın Alma Müdürleri Endeksi Verisi (PMI).....	45
Şekil 9. Çizgi Grafiği.....	46
Şekil 10. Mum Grafiği	47
Şekil 11. Bar Grafiği	47
Şekil 12. Destek Direnç Seviyeleri.....	48
Şekil 13. Omuz Baş Omuz Formasyonu	50
Şekil 14. Ters Omuz Baş Omuz Formasyonu	51
Şekil 15. İkili (Çift) Dip Formasyonu	51
Şekil 16. Bayrak Formasyonu	52
Şekil 17. Yükselen Üçgen Formasyonu	52
Şekil 18. Alçalan Üçgen Formasyonu.....	53
Şekil 19. Simetrik Üçgen Formasyonu.....	53
Şekil 20. Hareketli Ortalama	54
Şekil 21. MACD.....	55
Şekil 22. Parabolic Sar	56
Şekil 23. Relative Strenght Index (RSI).....	56
Şekil 24. Momentum	57
Şekil 25. Menüler	59
Şekil 26. Araç Çubukları	64
Şekil 27. Piyasa Gözlemi.....	65
Şekil 28. Navigatör.....	66
Şekil 29. Terminal	66
Şekil 30. Grafik Ekranı.....	68

Şekil 31.	Hemen Uygula Emir Ekranı.....	69
Şekil 32.	Bekleyen Emir Ekranı	69
Şekil 33.	Enstrüman Bileşenleri	70
Şekil 34.	Aracı Kurum Sayılarında Yaşanan Değişimler.....	79
Şekil 35.	Toplam Hesap ve Teminatlı Hesap Sayılarında Yaşanan Değişimler	80
Şekil 36.	Günlük Ortalama İşlem Hacmi ile Toplam İşlem Hacmi Yaşanan Değişimler	81
Şekil 37.	2016- 2017 Yıllarında Ortalama Yatırımcı Kar ve Zarar Hesap Miktarında Yaşanan Değişimler	82
Şekil 38.	2018- 2019 Yıllarında Ortalama Yatırımcı Kar ve Zarar Hesap Miktarında Yaşanan Değişimler	82
Şekil 39.	Yatırımcı Şikayet Sayılarında Yaşanan Değişimler.....	84
Şekil 40.	Dünyada En Çok İşlem Yapılan Dövizler.....	87

KISALTMALAR LİSTESİ

ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
AUD	: Avustralya Doları
BIS	: Bank for International Settlements
BİST	: Borsa İstanbul
CAD	: Kanada Doları
CFTC	: Commodity Futures Trading Commission
CHF	: İsviçre Frangı
EUR	: Euro
GBP	: İngiliz Sterlini
GSYİH	: Gayri Safi Yurt İçi Hasıla
IOSCO	: International Organization of Securities Commissions
JPY	: Japon Yeni
MACD	: Moving Avarage Convergence Divergence (Hareketli Ortalamaların Yakınlaşması ve Uzaklaşması)
NZD	: Yeni Zelanda Doları
OTC	: Over the Counter (Tezgah üstü)
PARABOLİC SAR	: Parabolic Stop and Reverse
PMI	: Purchasing Managers Index (Satın Alma Müdürleri Endeksi)
RSI	: Relative Strength Index (Göreceli Güç Endeksi)
S.	: Sayfa
SGK	: Sosyal Güvenlik Kurumu
S/L	: Stop Loss (Zararı Kes)
SPK	: Sermaye Piyasası Kurulu
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
TCMB	: Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası
TRY/ TL	: Türk Lirası
TSB	: Türkiye Sigorta Birliği
TSPB	: Türkiye Sermaye Piyasaları Birliği
T/P	: Take Profit (Karı Al)
USD	: Amerikan Doları
VİOP	: Vadeli İşlem ve Opsiyon Piyasası

1. GİRİŞ

“Foreing Exchange” kelimelerinin ilk hecelerinin birleştirilmesiyle oluşan Foreks sözcüğü bir piyasayı temsil etmektedir. Bretton Wood’s sisteminin 1973 yılında tamamen bitmesiyle ekonomi küresel anlamda serbestleşmeye başlamıştır (Fettahoğlu, 2014: 173). Foreks piyasası 1973 yılından sonra hızlı şekilde gelişmeye başlamıştır. Bu dönemde foreks işlemleri ilk olarak bankalar arası döviz işlemlerinde kullanılmaya başlanmıştır. Gelişen teknoloji ile beraber bankalar bu işlemleri müşterilerine de sunmaya başlamışlardır. Bu piyasada başlangıçta sadece döviz işlemleri yapılmaktayken daha sonra oluşan taleplerle farklı enstrümanlarda eklenmiş ve piyasa gelişmeye devam etmiştir.

Küresel anlamda dalgalı kur rejiminin belirlenmesiyle beraber foreks piyasasında çift yönlü işlemlerinin yapılabilmesi piyasa da spekülatif işlemlerinin yapılabilmesinin önünü açmıştır.

Foreks piyasasının kendine özgü özellikleri yatırımcıları hızla kendine çekmiştir. Piyasaya gelişen teknolojinin her an her yerde kolay bir ulaşım sağlaması beş gün yirmi dört saat boyunca ulaşılabilir olması yatırım fırsatlarının hızla değerlendirilmesi avantajını sağlamıştır.

Uluslararası piyasa olması yatırımcıların dünyanın her yerinde oluşan denge fiyatının aynı olması ve haber akışına hemen ulaşabilmesiyle piyasanın şeffaflık özelliği kazanmasını sağlamıştır.

Foreks piyasasının en cazip özelliği kaldıraç oranıdır. Kaldıraç, az bir teminatla daha yüksek hacimli işlem yapılabilmesine olanak veren bir özelliktir. Dünyada ülkeler arasında bu oran farklılıklar göstermektedir. Her ne kadar cazip gözükse de oran ne kadar yükselirse yatırımcıların uğrayabilecekleri zarar oranı da o denli artabilmektedir.

Bu çalışmanın ilk bölümünde foreks piyasasının yerinin daha iyi anlaşılabilmesi için finansal piyasalar ve sınıflandırmaları hakkında bilgi verilecektir. Daha sonraki bölümde ise foreks piyasasının tanımı, kendine has oluşmuş olan terminolojisi, işlemleri ve bunların daha iyi kavranabilmesi için örneklere yer verilecektir. Foreks piyasasında gelecekte oluşması beklenen fiyat tahminlemesinin ve borsadaki gibi spekülâtif hareket edilebilmesini sağlayan temel ve teknik analizlerden söz edilecektir.

Daha sonra öncelikle piyasanın gelişmesini sağlayan Reuters'in işlem platformunun günümüz teknolojiye göre gelişmiş versiyonu olan ve en çok kullanılan işlem platformu olan Meta Trader4 işlem platformunun daha iyi kavranabilmesi için ayrıntılı bir şekilde anlatılacaktır.

Foreks piyasaları günümüzde ortalama günlük işlem hacminin 6,5 trilyon USD'a yaklaşmasıyla dünyanın en büyük tezgah üstü piyasası olma özelliğine sahiptir. Tezgah üstü piyasaların genel bir merkezi ve yasal bir düzenleme zorunluluğu yoktur. Bu durum foreks piyasası için de geçerlidir. Ancak yerel kurumlar bazında belirli düzenlemelere gidilmiştir. Bunun amacı ise yatırımcıların mağduriyete uğrama ihtimallerini en aza indirmektir. Dünyada ve ülkemizde yerel kurumlar ile foreks piyasası düzenleme ve denetim altına alınmıştır. Ülkemizde 2011 yılı itibariyle foreks piyasası Sermaye Piyasası Kurulu'nun denetimi altına girmiştir. Bu denetim ile piyasa ülkemizde SPK güvencesinde yatırımcılar açısından şeffaflık içerisinde gelişimine devam etmektedir. Son bölümde ise çalışmanın asıl amacını oluşturan, yapısal düzenlemeler sonucunda Türkiye'de foreks piyasasının gelişimi mercek altına alınacak, dünyadaki düzenlemeler incelenecek ve Türkiye'nin dünya piyasasındaki yeri değerlendirilmiştir. Değerlendirmede kullanılacak veriler; Türkiye Sermaye Piyasaları Birliği ve Takas Bank verileridir. Bu verilerden yararlanılarak analizler yapılmış ve değerlendirilmiştir.

1.1. Problem

Araştırmanın problemini, Türkiye'de foreks piyasası için SPK tarafından gerçekleştirilen yapısal düzenlemelerin piyasadaki aracı kurum sayılarına, yatırımcı hesap sayılarına, işlem hacimlerine, yatırımcı kar-zarar hesap miktarlarına ve yatırımcı şikayet sayılarına etkilerinin belirlenmesi oluşturmaktadır.

1.2. Amaç

Araştırmanın amacı, foreks piyasasının yasal otoriteler tarafından denetim altına alındığı yıllardan başlayarak devam eden dönemlerde gerçekleştirilen yapısal düzenlemelerin, Türkiye'deki foreks piyasasına olan etkilerinin ortaya konulması ve uluslararası foreks piyasaları ile karşılaştırılarak piyasanın güncel durumunun değerlendirilmesidir.

1.3. Önem

Foreks piyasası yüksek işlem hacmine sahip uluslararası bir piyasa olarak büyük öneme sahiptir. Buradan hareketler araştırmanın önemini, Türkiye'de foreks piyasasının denetim altına alınmasıyla beraber piyasada gerçekleştirilen yapısal düzenlemelerin piyasaya olan etkilerinin değerlendirilerek mevcut ve potansiyel yatırımcılar ile yasal otorite ve aracı kurumlar açısından önerilere yer verilmiş olması oluşturmaktadır. Tasarruf bilinciyle beraber para ve sermaye piyasalarında bu tasarruflarını değerlendirmek isteyen yatırımcılar açısından, yapılan öneriler yol gösterici olacaktır.

1.4. Varsayımlar

Araştırmanın problem cümlesi ve amacı doğrultusunda resmi kurumlardan alınarak incelenen verilerin doğru olduğu varsayılmıştır.

1.5. Sınırlılıklar

Araştırma sınırlılıklarını, araştırmanın kavramsal çerçeve açısından ulaşılabilen alan yazınla sınırlı olması ve yapısal düzenlemelerin piyasaya olan etkilerinin ekonometrik bir model ile değerlendirilebilmesine olanak sağlayacak veri setinin olmaması oluşturmaktadır.

1.6. Tanımlar

Finansal Piyasa: Fon arz edenler ile fon talep edenlerin arasında menkul kıymetlerin el değıştirdiği yerdir.

Foreks: 5 gün 24 saat boyunca piyasada yer alan ve farklı dayanak varlıklar için oluşturulmuş finansal enstrümanlarda internet üzerinden işlem yapılan piyasadır.

Teminat: Alım ya da satım işlem yapabilmek için yatırımcının hesabında bulunması gereken bakiyedir.

Kaldıraç: Küçük teminat miktarı ile yüksek miktarda işlem yapılmasıdır.

2. İLGİLİ ALAN YAZIN

2.1. Kuramsal Çerçeve

Bu bölüm araştırmanın alan yazın kısmının kuramsal çerçevesini oluşturmaktadır. Kuramsal çerçevede finansal piyasa kavramının tanımı, kapsamı, türleri ve finansal kurumların incelenmesine yer verilmiştir.

2.1.1. Finansal Piyasa Kavramının Kapsamı

Piyasa alıcı ve satıcılar tarafından belirlenen fiyatlar çerçevesinde malların veya hizmetlerin el değiştirmesi amacıyla karşılaştıkları yerlerdir. Arz ve talebin fiyat belirlemesi ile beraber piyasayı oluşturan alıcı ve satıcıların mal ve hizmetlerinin değişimlerinin gerçekleştiği yer olarak tanımlanabilir. Bu tanımlardan yola çıkarak piyasa teorik ve mekandan soyutlanmış bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır (Alkan, 2015: 21).

Finansal piyasa; tasarruf sahipleri, tasarruf ihtiyacı olan bireylerin kurumlar aracılığı ile bir araya geldiği yatırım ve finansman araçları ile güven ve refah ortamını sağlamak amacıyla idari ve hukuki düzenlemelerden oluşmaktadır.

2.1.1.1. Finansal Piyasa Kavramının Tanımı

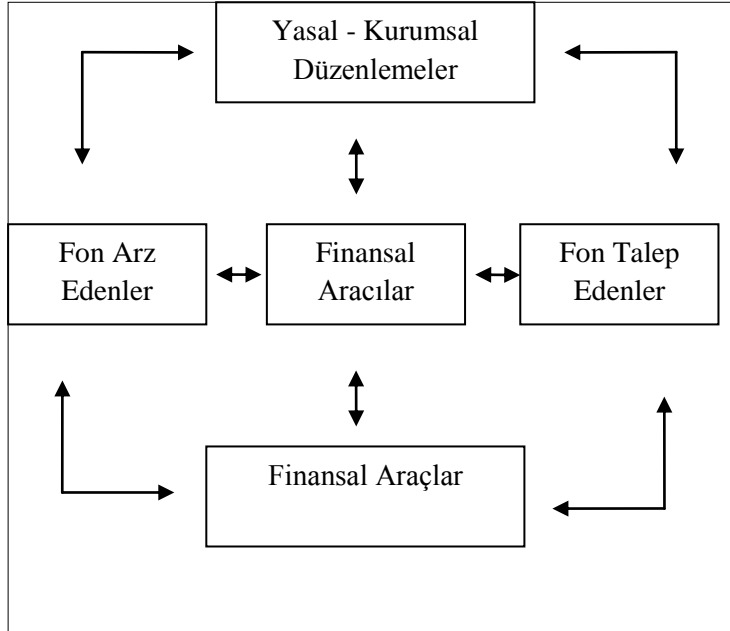
Piyasa; alıcı ve satıcının bir araya gelerek etkileşimde bulunularak alımın söz konusu olduğu mal veya hizmetlerin el değiştirdiği yer olarak tanımlanabilir. Bir piyasadan söz etmek için olması gereken üç temel koşul; alıcı, satıcı ve alıma söz konusu olan mal veya hizmettir.

İktisadi sistemde bazı kişi ve kurumların nakde ihtiyacı olurken yani fona ihtiyaç duyarken bazı kişi ve kurumların da gelirini yani fon fazlalarını yatırıma dönüştürme ihtiyacı olur bu iki grubun karşı karşıya gelebilmeleri için ve etkileşimde bulunabilmeleri için oluşturulan yere finansal piyasa adı verilir (Aydın, Sarıkamış, Güven, 2008: 3).

En geniş anlamı ile finansal piyasalar paylar, özel sektör tahvilleri, poliçe, bono, çek vb. değerlerin bu piyasalar aracılığı ile fon arz edenler ile fon talep edenler arasında el değiştirmesi olarak tanımlanabilir (Korkmaz ve Ceylan, 2018: 13). Finansal piyasa kavramı fon arz edenler ile fon talep edenler arasında fon akımını sağlayan araçlar ve gereçler ve bu akımı sağlayan kurumlar ile bunları düzenleyen hukuki ve idari kuralları içerir (SPK, 2018: 1).

Finansal sistemin temel unsurları (Afşar, 2007: 188):

- Fon arz edenler
- Fon talep edenler
- Finansal araçlar (kurumlar)
- Finansal araçlar
- Yasal ve kurumsal düzenlemeler olarak sıralanmaktadır.

Şekil 1. Finansal Sistemin Yapısı

Kaynak: Afşar, A. (2007). Finansal Gelişme ile Ekonomik Büyüme Arasındaki İlişki. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, 36,s.189.

2.1.1.2. Finansal Piyasaların Önemi

Finansal piyasalar fon arzlarını bir havuzda biriktirerek ve yatırım yapmak isteyen yatırımcıların karşılayamadıkları harcamaları için havuzda biriken kaynakları finansal araç ve gereçler vasıtasıyla transfer etmektedir. Piyasaların denetimi ve düzenliliği ile tarafları koruyarak güven ortamını sağlar. Finansal piyasaların gelişmiş düzeyi ülkelerin gelişmiş düzeyleri hakkında da bilgi sahibi olmamızı sağlar. Bir ülkenin yatırım harcamaları, tüketim harcamaları, kamu harcamaları ve net ihracatın toplamı milli geliri oluşturmaktadır. Bir ülkede milli geliri belirli bir dönem içerisinde yapılan yatırımlar çarpan etkisiyle yükseltmekte ve ekonomik kalkınma yönünden de finansal sistemin ne derecede önemli olduğu görülmektedir (Afşar, 2007: 190).

2.1.1.3. Finansal Piyasaların İşlevleri

Finansal piyasaların üç ana işlevi bulunmaktadır. Bunlar (Büyükkara, www.acikders.tuba.gov.tr, 02.02.2019);

Fiyat oluşturma: alıcı ve satıcıların karşı karşıya getirerek finansal varlıkların getiri oranlarına göre oluşturarak fiyatın belirlenmesini sağlar.

Likidite sağlama: finansal piyasalarda likidite sağlanarak alıma veya satıma söz konusu olan finansal aracın kısa süre de paraya çevrilebilmesini sağlar.

Bilgi elde etme ve araştırma maliyetini azaltma: finansal piyasalar alım veya satım yapılacak finansal araç hakkında fon arz ve fon talebi yapan taraflar için bilgi sayarak maliyetlerini düşürmesine yardımcı olur.

2.1.2. Finansal Piyasa Türleri

Finansal piyasaları; sürelerine, örgütlenme biçimlerine, varlığın piyasaya ilk defa sunulmuş olmasına göre ve finansal varlığın niteliğine göre farklı açılardan sınıflandırılabilir(Alkan, 2015: 10).

Çizelge 1. Finansal Piyasa Türleri

Fonların Arz ve Talep Sürelerine Göre	-Para Piyasaları -Sermaye Piyasası
Örgütlenme Biçimine Göre	-Organize Piyasalar -Organize Olmayan Piyasalar
Finansal Varlığın Piyasaya İlk Defa Sunulmuş Olmasına Göre	-Birinci Piyasalar -İkincil Piyasalar -Üçüncül Piyasalar -Dördüncül Piyasalar
Finansal Varlığın Niteliğine Göre	-Borç Piyasası -Öz Sermaye Piyasası
Finansal Varlığın Teslim Şekillerine Göre	-Spot Piyasalar -Vadeli Piyasalar

Kaynak: Yücememiş ve Çinko (2019)'dan yararlanılarak oluşturulmuştur.

2.1.2.1. Fon Arz ve Talep Sürelerine Göre Piyasalar

Fon arz ve talep sürelerine göre piyasalar para ve sermaye piyasaları olarak ikiye ayrılır. Bunlar;

2.1.2.1.1. Para Piyasaları

Fonların kısa süreli olarak borç alındığı veya verildiği piyasalara para piyasaları denir. Para piyasalarında vade genellikle bir yıldan az sürelidir. Bu nedenle işletmeler genellikle kısa sürede nakde dönüştürebilecekleri kısa vadeli varlıklarını finanse etmek için (hammadde, yardımcı madde gibi) para piyasalarından yararlanırlar (SPL Çalışma Notları, 2015: 1).

2.1.2.1.2. Sermaye Piyasaları

Genel anlamda orta ve uzun veya sonsuz vadeli fon ihtiyaçlarının birbirleriyle karşılaştığı piyasalara sermaye piyasaları denir. Bu tanıma göre sermaye piyasası,

birincil ve ikincil piyasaları da kapsayan **bir** kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. İşletmeler açısından değerlendirildiğinde bu fonlar işletmeye değer katmak amaçlı, bireysel yatırımcılar açısından ise yatırım amaçlı kullanılmaktadır. Kısaca sermaye piyasalarında hisse senedi ve tahvil piyasaları olarak karşımıza çıkar (Karabıyık ve Anbar, 2010: 7-8).

2.1.2.2. Örgütlenme Biçimine Göre Piyasalar

Örgütlenme biçimine göre piyasalar organize ve organize olmayan piyasalar olarak ikiye ayrılır. Bunlar;

2.1.2.2.1. Organize Piyasalar

Belirli kurallar çerçevesinde kapalı bir mekânda fon alım satımlarının yapıldığı piyasalardır. Bu piyasalara örnek olarak ticari bankalar verilebilir. Serbest piyasa ekonomilerinin temel taşlarını oluşturan bankalar, fon sağlamak için tasarruf sahiplerine borçlanırlar (Ceylan ve Korkmaz, 2000: 10). Bu finansal araçlar sayesinde kısa, orta ve uzun vadeli fon alım satımları yapılabilir. Bankalar para piyasalarının en önemli kurumlarıdır. Yapılacak işlemler belirli kurallara ve düzene uymak zorunluluğu vardır. Dolayısıyla fon transferi işlemlerinin güven ortamında yapılabilmesini sağlamaktadır.

İkincil piyasa işlemlerinin önemli bir kısmı fiziki bir mekana sahip olan organize piyasalarda yapılmaktadır (Ece, 2016: 54). Organize piyasaların bir diğer örneği ise menkul kıymet borsalarıdır. Borsalarda işlemlerin belirli kurallar çerçevesinde yapılması, binalarının olması, yönetenlerinin olması fiyat oluşumunda bir kontrol mekanizmasının olmasıyla menkul kıymet yatırımcılarının güven ortamında işlemlerini yapmasını sağlamaktadır.

2.1.2.2.2. Organize Olmayan Piyasalar

Fonların el değiştirme sürecinde fiziki ve resmi olarak bir mekanın olmadığı belirli kurallara ve düzene tabi olmayan piyasalardır. Organize olmayan piyasalara tezgah üstü piyasalarda ya da serbest piyasalarda (Over the counter-OTC) bilinmektedir. Organize olmayan piyasalarda aracılar, alım satımları kendi portföylerinden yapar ya da bu işleme aracılık ederler. Bu tür piyasalara ülkemizdeki en önemli örnek Tahtakale'dir. Tahtakale de geçmişten hatırladığımız telefonun ucundan işlemleri yapan bir kişi ile piyasa da işlem yapılabilmekteydi. Fakat daha sonra bunun yerini Foreks piyasası almaya başlamıştır (Aktaş ve Doğanay; 2019: 23).

2.1.2.3. Finansal Varlığın Piyasaya İlk Defa Sunulmuş Olmasına Göre Piyasalar

Finansal varlığın piyasaya ilk defa sunulmuş olmasına göre piyasalar dörde ayrılır. Bunlar;

2.1.2.3.1. Birincil Piyasalar

Birincil piyasalarda, hisse senetleri ve tahvillerin piyasaya ilk defa çıkarılıp el değiştirmeye başladıkları piyasalardır (Ceylan ve Korkmaz, 2000: 17). Birincil piyasalarda finansal varlığın veya finansal varlık anlamına gelen menkul kıymetin ilk ihraç edene fon girişi sağlar (Aydın, 2016: 54). Finansal varlıkların ihraççıdan yatırımcıya doğrudan satıldığı piyasalardır. Bu yolla işletmeler dışarıdan yeni bir sermaye girişi sağlayarak işletmenin değerini arttırlar.

2.1.2.3.2. İkincil Piyasalar

İkincil piyasalar, birincil piyasada işlem görmüş menkul kıymetlerin daha sonra yatırımcılar arasında el değiştirdiği piyasalardır. Menkul kıymet borsaları ve

aracı kurumlar bu piyasaların en önemli kurumlarıdır. Piyasaya yeni hisse senedi piyasaya sunulmadan mevcuttaki hisse senetlerinin el değıştirdiği için bu piyasada işlem gören menkul kıymetler işletmeye herhangi bir fon girişı sağlamaz. Bu piyasalar menkul kıymetlerin likidite ve pazarlanabilme olasılıklarını arttırarak birincil piyasalara talep yaratarak birincil piyasaların gelişmesini sağlar (Aktaş ve Doğanay, 2019: 22).

2.1.2.3.3. Üçüncül Piyasalar

Birincil piyasa da işlem görerek borsaya kaydedilmiş menkul kıymetlerin ikincil piyasaya geçerek burada da borsaya kayıt olup borsa dışında alınıp satıldığı piyasalardır. Bu piyasaların yapısı organize olmayan piyasaların yapısıyla benzerlik göstermektedir. Bu piyasa da işlem yapan aracılara organize piyasalarda yer alan aracı kurumların rakipleri konumundadırlar. Bu piyasada işlem yapan aracılar ellerinde büyük bir miktarlarda menkul kıymet bulduklarını için organize piyasalarda yer alan aracı kurumların elde edebilecekleri komisyonların azalmasına neden olabilmektedir (Korkmaz ve Ceylan, 2018: 60).

2.1.2.3.4. Dördüncül Piyasalar

Dördüncül piyasalarda, menkul kıymetlerin aracı olmadan yani doğrudan el değıştirmesiyle oluşmuş piyasalardır. Tasarruf sahiplerinden topladıkları fonları finansal piyasalarda değerlendiren sigorta şirketleri, yatırım fonları gibi kurumsal yatırımcılar genellikle bu piyasa da işlem yapan yatırımcılar olarak sayılabilir (Aydın ve diğerleri, 2008: 5). Bu piyasalarda işlem yapmalarının en önemli nedenleri; daha iyi bir fiyat sağlama ihtiyacı, komisyondan tasarruf, işlemlerin çok hızlı bir şekilde sonuçlanması, işletme adının ya da kişilerin adının gizli tutulması gibi sayılabilir (Korkmaz ve Ceylan, 2018: 60).

2.1.2.4. Finansal Varlığın Niteliğine Göre Piyasalar

Finansal varlığın niteliğine göre piyasalar ikiye ayrılır. Bunlar;

2.1.2.4.1. Borç Piyasası

Borçlanma araçlarının alınıp satıldığı piyasalar olarak bilinmektedir (Aydın, 2013: 6). Tahvil ve bono gibi borçlanma araçları çıkartılarak ekonomik birimler tarafından fon elde etmek için yaygın olarak kullanılır. Bu piyasada borç veren taraf borç alan tarafa belirli süre ile fon sağlar. Borç veren taraf bu sürenin sonunda anapara ve faiz alır. Borçlanmanın amacı borcun vadesini belirleyen ana unsurdur. Kısa veya uzun süreli olabilmektedir. Devlet, kamu harcamalarını finanse ederken bu piyasayı kullanır. İşletmelerde özel sektör borçlanma araçlarını ya da banka kredilerini kullanırlar (Aydın, 2015: 53).

2.1.2.4.2. Öz Sermaye Piyasası

Ortaklık hakkı sağlayan finansal varlıkların işlem gördüğü piyasalardır. Yatırımcılar hisse senetlerini alarak ortak oldukları işletmelerden genel olarak kar payı almakta ancak bunun en önemli dezavantajı arta kalan olarak bütün alacaklı ödemeleri gerçekleştikten sonra kar payı ödemesini alabilmektedir. Buna karşın en önemli avantajı ise işletmenin artan karlılığından dolayı artan varlık değerinden doğrudan yararlanabilmektedir (Aydın, 2016: 53-54).

2.1.2.5. Finansal Varlığın Teslim Şekillerine Göre Piyasalar

Finansal varlığın teslim şekline göre piyasalar ikiye ayrılır. Bunlar;

2.1.2.5.1. Spot Piyasalar

Alıma veya satıma söz konusu olan finansal varlığın tesliminin ve ödemesinin aynı anda yapıldığı piyasalar spot piyasalar olarak adlandırılmaktadır. Bu piyasalara örnek olarak tahvil ve pay piyasaları verilebilir. Ödeme peşin olarak yapılır ve ödemenin yapıldığı an finansal varlık el değiştirir (Korkmaz, Çevik ve Uygurtürk, 2017: 738).

2.1.2.5.2. Vadeli Piyasalar

Vadeli piyasalar önceden belirlenmiş fiyattan, önceden belirlenmiş miktarda ve belirli bir vadede teslimat ve ödemenin yapıldığı piyasalardır. Bu nedenle vadeli piyasalarda alım satıma konu olan varlığın niteliği, alım satım şartları ve her iki tarafın üzerinde anlaşıldığı vade içerisinde veya sonunda gerçekleşmektedir (Korkmaz ve diğerleri, 2017: 738). Vadeli piyasalar organize piyasa özelliği taşıyorsa futures veya vadeli işlem piyasası olarak tanımlanır. Eğer ki organize olmayan bir piyasa özelliği taşıyor ise forward piyasa olarak tanımlanır (Aktaş ve Doğanay, 2019: 24). Ülkemizde organize piyasa olarak olmuş olan Vadeli İşlemler ve Opsiyon Piyasası (VİOP), döviz kurundaki belirsizlikten kaynaklı olarak da genellikle bankalar ile yatırımcılar arasında forward işlemleri yapılır.

2.1.3. Finansal Kurumlar

Aşağıda finansal kurum kavramı ve Türkiye'de finansal kurumlar açıklanmıştır.

2.1.3.1. Finansal Kurum Tanımı

Finansal kurumlar ihtiyaç duyulan fonların tasarruf sahiplerinden sermaye talebi içinde olanlara aktarıma aracılık hizmeti veren ve ekonomilerde yer alan kıt kaynakların etkin dağılımı konusunda önemli rol oynayan kuruluşlardır (Okay, 2019:

39). Finansal kurumların en önemli özellikleri fon alım satımlarının ucuz ve belirli bir düzen ve kurallar çerçevesinde gerçekleştirerek daha güvenli bir ortamında gerçekleştirilmesini sağlamaktadır.

Finansal kurumlar ülkelerin gelişmişlik düzeyine göre farklılık göstermektedirler. Ancak bütün ülkelerde ticaret bankaları, kalkınma bankaları, sigorta şirketleri, emeklilik ve yardımlaşma sandıkları gibi kurumlar bulunmaktadır. Bu kurumların bir bölümü para piyasasında bir bölümü ise sermaye piyasasında bulunmaktadır. Diğer gelişmekte olan ülkeler gibi ülkemizde ağırlıklı olarak finansal kurumlar para piyasasında işlem yapmaktadırlar. Sanayileşmenin artmasıyla birlikte sermaye piyasasında işlem yapan kurumlarında artması beklenmektedir (Aydın ve diğerleri, 2008: 8). Gelişmiş ekonomilere bakıldığında tasarrufların sürekli olarak ekonomiye katılması ve bu katılımların hızlı, düşük maliyetli ve belirli bir düzen içerisinde gerçekleştiği görülmektedir (Başoğlu, Ceylan ve Parasız, 2009: 29).

2.1.3.2. Türkiye’de Finansal Kurumlar

Türkiye’de finansal kurumlar dörde ayrılmaktadır. Bunlar; para yaratan finansal kurumlar, para yaratmayan finansal kurumlar, yarı finansal kurumlar ve sermaye piyasasına hizmet veren kurumlar olarak sıralanabilir (Aktaş ve Doğanay, 2019: 40). Bunlar kısaca aşağıda açıklanmıştır.

2.1.3.2.1. Para Yaratan Finans Kurumları

Para yaratan finans kurumları Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası, mevduat bankaları ve katılım bankaları olarak karşımıza çıkmaktadır.

2.1.3.2.1.1. Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası

Merkez bankaları, ülkelerinin para politikalarından sorumlu kurumlardır. Merkez bankaları ekonomik istikrar ile büyümeye katkıda bulunacak parasal

önlemleri alma, paranın iç ve dış değerini ekonomiye yarar sağlayacak düzeyde tutma ve para politikasının yürütülmesinden sorumlu olan kurumlardır (Dilvin, 2016: 93). Merkez bankalarının geçmişteki görevi kağıt para basılması ve dolaşıma sokulması iken günümüze gelindiğinde bu görevine ek olarak para, faiz ve kur politikalarından sorumlu kurumlar olmuştur (Eğilmez ve Kumcu, 2002: 43). Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası temel olarak ülkemizde para ve kur politikalarından sorumlu olan kurumdur. Merkez bankasının kanun ile düzenlenen 5 temel görev ve sorumluluğu bulunmaktadır (www.tcmb.gov.tr, 08.01.2019). Bunlar;

Fiyat istikrarı: Fiyat istikrarını sağlamak Merkez Bankasının ana amacıdır. Fiyat istikrarı ile kastedilen alınması planlanan ekonomik kararlarda dikkat edilmesini gerektirmeyecek kadar düşük enflasyon oranıdır. Merkez Bankası amacına ulaşabilmek için araç bağımsızlığına sahiptir. Bu amaca ulaşabilmek için uygulayacağı para politikası ve kullanacağı araçları doğrudan kendisi belirler.

Finansal istikrar: Destekleyici amaç özelliği olan finansal istikrar için Merkez Bankası ülkedeki para ve döviz piyasaları ile ilgili düzenleyici önlemler olarak finansal sistemin istikrarını sağlamakla sorumludur.

Döviz kuru rejimi: Merkez Bankasının bir diğer görevi ise Hükümet ile birlikte ülkemizdeki döviz kuru rejimini belirlemek, biçimlendirmek ve uygulamaktır. Bu görevinin yanında, Merkez Bankası Türkiye'deki altın ve döviz rezervlerini saklamak ve ülke menfaatleri doğrultusunda yönetmekten sorumlu kurumdur.

Banknot basma ve ihraç imtiyazı: Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın 87. maddesine göre para basma yetkisi Türkiye Büyük Millet Meclisine (TBMM) aittir. Ancak, Merkez Bankası bu görevi TBMM'den süresiz olarak devralmıştır.

Ödeme sistemleri: Fonların ve menkul kıymetlerin güvenli ve hızlı bir şekilde aktarılması ve mutabakatının gerçekleştirilmesi için yeni sistemler kurmak, kurulmuş veya kurulacak olan sistemlerin kesintisiz işlemlerini sağlamak, gözetimi gerçekleştirmek ve gerekli düzenlemeleri yapmakla yükümlü olan kurum Merkez Bankasıdır.

2.1.3.2.1.2. Mevduat Bankaları

Ülke genelinde hizmet veren mevduat bankaları, yapıları itibariyle sahip oldukları kısa vadeli kaynakları yani mevduatları fon ihtiyacı olanlara kredi kullandırma yöntemi ile kısa vadeli varlık yatırımına çevirmektedir (Okay, 2019: 44). Bununla birlikte yetki alanlarının geniş olması nedeniyle ana görevlerini yaparken işlemlerine verdikleri yöne göre ülke genelinde ekonomik faaliyetlerin doğru ve faydalı bir şekilde gelişmesini sağlayabilirler. Ancak, enflasyonist eğilimlerinin olumsuz şekilde harekete geçmesine ya da ekonomik faaliyetlerin olumsuz bir şekilde küçülmesine de neden olabilirler (Aydın ve diğerleri, 2008: 198).

2.1.3.2.1.3. Katılım Bankaları

Faizsiz bankacılık olarak bilinen katılım bankaları mevduat bankalarını faiz gibi nedenlerden dolayı tercih etmeyen yatırımcıların atıl olarak kalacak fonlarının değerlendirilmesi için kurulmuş bir kurumdur. Literatürde “Faizsiz Bankacılık” veya “İslami Bankacılık” olarak da bilinen katılım bankaları mevduat bankalarından farklı şekilde fon toplar ve farklı yatırım uygulamalarını kullanır (Özsoy, 2012: 34). Katılım bankaları çeşitli şekillerde fon toplarlar. Bunlar (Aydın ve diğerleri, 2008: 201; Alkan, 2015: 80):

Özel cari hesaplar: İstenildiği zaman kısmen veya tamamının çekildiği; yatırımcısına anapara ödemesinin taahhüt edildiği hesaplardır.

Katılma hesapları: Yatırılan fonların işletilmesinden sonra doğabilecek olan kar veya zarara katılma durumu; hesabın sahibine önceden belirlenmiş bir getiri (faiz gibi) ödenmeyen ve anaparanın geri ödenmediği hesaplardır.

Kıymetli maden hesapları: yatırımcıların banka aracılığı ile altın, gümüş ve platin gibi kıymetli madenlerin alınıp satıldığı hesaplardır

Katılım bankalarının topladıkları bu fonları kullandırma yöntemleri ise;

Bireysel ve kurumsal finansman desteği: Bireylerin veya kurumların araç, konut, emtia gibi ihtiyaçlarının banka tarafından alıcı adına satıcıdan alındığı ve alıcının bankaya borçlanma işlemi olarak karşımıza çıkar.

Finansal kiralama: Bankanın alıcı için ihtiyacı olan taşınır veya taşınmaz malları finansal kiralama kanunu şartları altında temin edilerek alıcıya kiraya verilmesi işlemidir.

Mal karşılığı vesaikin (belgelerin) verilmesi: Dış Ticaret ve Kambiyo Mevzuatı şartları altında malı teslim eden vesaik (belge) karşılığında finansman sağlanması işlemidir.

Kar -zarar ortaklığı yatırımı: Gerçek ve tüzel kişilerin finansman ihtiyacı duydukları tüm faaliyetlerinden, belirli bir faaliyetinden veya belirli bir miktar malın alım veya satım sonucunda oluşabilecek kar ya da zarara katılmak suretiyle bu kişilere finansman sağlanması işlemidir.

Bunların yanı sıra müzaraa, salam ve istisna, sukuk ve İslami sigorta gibi İslami şartlara uygun fon kullandırma yöntemleri de vardır (Alkan, 2015: 82).

2.1.3.2.2. Para Yaratmayan Finans Kurumları

Para yaratmayan finansal kurumlar ikiye ayrılır. Bunlar;

2.1.3.2.2.1. Yatırım ve Kalkınma Bankaları

Gelişmekte olan ülkelerde, uzun vadeli yatırımlara iç ve dış kaynaklardan sağlanan özel fonların aktarılmasını sağlayan bununla birlikte yatırımcılara yatırımları için gerekli olan teknik yardımda da bulunan aracı kurumlardır. Aracı kurumların yedi ana fonksiyonu bulunmaktadır (Aydın ve diğerleri, 2008: 199).
Bunlar:

Yatırımlara orta ve uzun vadeli yurt içi fon sağlama fonksiyonu: Kalkınma bankaları kaynaklarının rasyonel ve etkin şekilde kullanılabilmesi amacıyla bir girişime ortak olarak ya da borç vererek veya bu hem ortak olarak hem de borç vererek fon temin edebilir.

Sermaye piyasasına teşvik etme fonksiyonu: Yatırımcılara kendi çıkarmış olduğu hisse senedi ve tahvillerini satarak portföy teşkil ederek menkul kıymet alış verişlerini çoğaltarak menkul kıymet piyasasının gelişimine katkıda bulunur.

Girişimleri, girişimcileri ve kalkınmayı destekleme fonksiyonu: Projelere finansman öncesinde eğitimlerle ve gerekli destekleri sunarak girişimci ve sermaye arasında koordinasyon sağlar.

Ekonomik kalkınma planlarının gerçekleştirilmesine katkıda bulunma fonksiyonu: Planlı ekonomilerde belirlenen kalkınma planlarını ve teşvik politikalarını izleyerek gerçekleşmesine katkıda bulunabilir.

Finansmanına dahil olunan işletmelerin destekleyici bir şekilde izlenmesi fonksiyonu

Dış ülke finansman kurumlarından fon temini fonksiyonu: Dış ülkelerden veya finansman kuruluşlarından mali ve teknik destek sağlayarak bunu sanayi kuruluşlarına aktarır.

Küçük işletmelerin desteklenmesi fonksiyonu olarak sıralanabilir.

Para yaratmayan kuruluşlardan olan yatırım bankaları sahip oldukları kaynakları menkul kıymetleştirme yolu ile uzun vadeli finansal araçlara çevirerek bu yolla hem ulusal hem de uluslararası fon piyasalarında etkin rol alan kuruluşlardır (Okay, 2019: 46). Yatırım bankalarının birçok görevi bulunmaktadır. Dünya’da ve ülkemizde son yıllarda halka arz, satın almalar, şirket birleşmeleri ve özelleştirmenin arttığı gözlenmektedir. Bununla beraber yatırım bankacılığında şirket değerlemesi de sıkça kullanılmaktadır (Öztürk, 2009: 26).

2.1.3.2.2.2. Kredi ve Kefalet Kooperatifleri

Kredi ve kefalet kooperatiflerinin amacı, kooperatife ortak olan esnaf ve sanatkarlara mesleki işleyişlerinin devamlılığı için gerekli krediyi sağlamak veya bankadan kredi çekecek olan esnaf veya sanatkara teminat mektubu yazarak kefil olunması ile ihtiyaç duyulan kredinin alınması için yardımcı olmaktır (Türkiye Esnaf ve Sanatkarları Konfederasyonu, www.tesk.org.tr, 04.01.2019).

2.1.3.2.3. Yarı Finansal Kurumlar

Yarı finansal kurumlar ikiye ayrılır. Bunlar;

2.1.3.2.3.1. Sosyal Güvenlik Kurumu

Sosyal güvenlik kurumunun ana hedefi 16 Mayıs 2016 tarihli 5502 sayılı kanun ile "sosyal sigortacılık ilkelerine dayalı, etkin, adil, kolay erişilebilir, aktüeryal ve mali açıdan sürdürülebilir, çağdaş standartlarda sosyal güvenlik sistemini yürütmek" şeklinde olarak ile belirlenmiştir. Kurumun hedefine ulaşmak için görevleri ise (Sosyal Güvenlik Kurumu Kanunu, 16 Nisan 2006, 5502, www.resmigazete.gov.tr);

- Sosyal güvenlik politikalarını uygulama, bu politikaların geliştirilmesine yönelik çalışmalar yaparken ulusal kalkınma stratejisi ve politikaları ile yıllık uygulama programlarını dikkate alarak yapmak.

- Hizmet verdiği gerçek ve tüzel kişilerin sahip oldukları hak ve yükümlülükleri hakkında bilgi sahibi olmalarını sağlamak,

- Sosyal güvenlik hususunda gelişmeleri izleyerek çağın gerisinde kalmamak

- Sosyal güvenlik alanında diğer kamu kurum ve kuruluşları ile koordineli ve işbirliği içerisinde çalışmak

Kamu tüzel kişiliğine sahip olan Sosyal Güvenlik Kurumu mali ve idari özerkliğe sahiptir.

2.1.3.2.3.2. Sigorta Şirketleri

Sigortanın temel amacı, oluşabilecek olan zararı maddi açıdan önemsiz bir duruma getirmektir (Türkiye Sigortalar Birliği, www.tsb.org.tr, 04.01.2019). Sigorta şirketlerinin çalışma prensibi aynı zarara uğrama olasılığı bulunan kişilerin tasarruflarını ufak meblağlarla bir araya getirerek zarara uğrayan kişinin zararını tazmin etmektir.

Sigorta şirketleri üstlendikleri riskler namına topladıkları primler aracılığı ile sağladıkları sermaye birikimlerini çeşitli finansal araçları kullanarak değerlendirebilirler. Bu sayede sigorta şirketleri ekonomilerin ihtiyaç duydukları fon kaynaklarını sağlayarak diğer sektörlerin gelişmelerine destek sağlamaktadırlar (Taşkın, 2016: 111).

2.1.3.2.4. Sermaye Piyasasına Hizmet Veren Kurumlar

Sermaye piyasasına hizmet veren kurumlar ikiye ayrılır. Bunlar;

2.1.3.2.4.1. Sermaye Piyasası Kurulu

Sermaye Piyasası Kurulu (SPKur), 1981 yılında çıkarılan 2499 sayılı Sermaye Piyasası Kanunu ile tasarruf sahiplerinin tasarruflarını menkul kıymetlere yatırım yapılarak halkın ekonomik kalkınmaya etkin ve yaygın bir şekilde katılmasını sağlamak, sermaye piyasasının güven, açıklık ve kararlılık ilkeleri içerisinde çalışmasını, yatırımcıların hak ve menfaatlerinin korunmasını düzenlemek ve denetlemek amacıyla kurulmuştur (Sermaye Piyasası Kurulu, [www. spk.gov.tr](http://www.spk.gov.tr)).

Kurul, kendisine ait görev ve sorumlulukları bağımsız olarak yerine getiren, mali ve idari özerkliğe sahip bir kamu tüzel kişisidir. Sermaye Piyasası Kurulu'nun temel amaçları aşağıdaki gibidir (Sermaye Piyasası Kurulu, www. spk.gov.tr, 29.01.2019):

- Sermaye piyasalarının ve kurumlarının işleyiş kurallarını belirlemek,
- Piyasadan belirli kurallara uygun olarak fon kullanan şirketlerin en iyi şekilde yararlanmalarını sağlamak,
- Sermaye piyasasında işlem yapan yatırımcıların hak ve yararlarını korumak,
- Piyasaların etkin ve adil bir şekilde çalışmasını sağlamaktır.
- Sermaye Piyasası Kurulu'nun altı temel fonksiyonu bulunmaktadır(Sermaye Piyasası Kurulu, www. spk.gov.tr, 29.01.2019). Bunlar:

- Düzenleme
- İzahname ve ihraç belgesi onayı

- İzin verme
- Gözetim
- Denetim
- Tedbir- yaptırım uygulama olarak sıralanabilir.

2.1.3.2.4.2. Borsa İstanbul

Borsa İstanbul, sermaye piyasası araçlarının alım satım işlemlerinin güvenli, adil ve rekabetçi bir ortamda gerçekleşmesini sağlayan kurumdur. Borsa İstanbul'un kanun hükümleri ve ilgili mevzuat dikkate alınarak belirlenen başlıca amacı ve faaliyet konuları şunlardır (Borsa İstanbul, www.borsaistanbul.com, 02.02.2019):

- Sermaye piyasası araçlarının, kambiyo ve kıymetli madenler ile kıymetli taşların ve Sermaye Piyasası Kurulunca uygun görülen diğer sözleşmelerin, belgelerin ve kıymetlilerin serbest rekabet şartları altında kolay ve güvenli bir şekilde, şeffaf, etkin rekabetçi, dürüst ve istikrarlı bir ortamda alınıp satılabilmesini sağlamak,

- Bu menkul kıymetlere ilişkin yapılan alım satım emirlerini kolayca bir araya getirerek sonuçlandırmak ve oluşan fiyat tespitini ilan etmek,

- Fiyatın ilan edilebilmesi için piyasalar, pazarlar, platformlar ve sistemler ile teşkilatlanmış diğer Pazar yerleri oluşturmak, kurmak ve geliştirmek, bunları ve başka borsaları ya da borsaların piyasalarını yönetmek veya işletmek ve ana sözleşmesinde yazan diğer işlerdir.

2.1.4. Foreks Piyasası Uygulamaları

Aşağıda foreks piyasasının tanımı ve uygulamalarına yer verilmiştir.

2.1.4.1. Foreks Piyasasının Tanımı

Foreks, döviz işlemleri yapmak için tartışmasız dünyanın en büyük ve en teknik piyasası olarak karşımıza çıkmaktadır (Islard, 1995: 15). Foreks,

“*Foreign Exchange*” sözcüklerinin ilk hecelerinden oluşmaktadır. En anlaşılır tanımı ile “Foreks” bir ülkenin para birimi ile başka bir ülkenin para biriminin alınıp satılma yöntemiyle el değiştirildiği piyasanın genel ismidir. Uluslar arası alanda foreks tezgah üstü türev piyasa olarak kabul edilirken, ülkemizde ise “Kaldıraçlı Alım Satım İşlemleri” olarak bilinmektedir (www.gcmforex.com, 02.02.2019).

Foreks, klasik olarak geçmişten günümüze kadar yükseleceği düşünülen dolar, euro, altın vb. alınıp yastık altı olarak bekletilen yükseldiğinde kuyumcuda veya döviz bürosunda bozdurularak kar elde etmek amaçlı yapılan yatırımın internet üzerinden 5 gün (hafta sonları kapalı) 24 saat boyunca anlık veya uzun vadeli olarak yatırım işlemleri yapabileceği bir piyasadır. 1970’li yıllarda bankaların kendi aralarında gerçekleştirdikleri döviz işlemleriyle başlamış olan foreks daha sonrasında sisteme farklı kurum veya kuruluşların girmesi, teknolojinin çok hızlı gelişmesiyle beraber yatırımcıların taleplerine göre çeşitlenen enstrümanlar ve yatırımcının taleplerine göre piyasanın şekillenen piyasa dünyanın en hızlı gelişen ve likit bir piyasa olarak dünyadaki piyasaların önemli bir yapı taşı olmasını sağlamıştır (www.gcmforex.com, 02.02.2019).

2.1.4.2. Foreks Piyasasının Tarihsel Gelişimi

Foreks piyasasının tarihsel süreci trampa dönemine kadar dayanmaktadır. Trampa malın değeri alınacak mala göre değerlendirilmesidir. Bu dönemde yapılan bu işlem paranın bulunması ile birlikte malın değeri para birimine bağlanmış ve ticaret hayatı başlamıştır. Ticaret hayatının başlaması ile beraber ülkeler arası para birimlerinin değerlendirilememesi ticarete aksaklıklara neden olmuştur. Bu aksaklıkların aşılması için altın standardı dönemi başlamıştır.

Altın standardı sistemli olarak uygulanan ilk para sistemidir. Altın standardı, sabit fiyatlı bir para sistemidir. Sisteme katılan ülkelerin belirli miktarda altına dayalı olarak para birimlerinin fiyatlarını sabitleme yükümlülüğüdür. Sabit fiyatlı bir para sistemidir. Birinci dünya savaşından sonra bu sistem terk edilmiştir. Her ne kadar sistemin içinde yer alan ülkeler sürdürmeye çalışsa da zamanla bu sistem terk edilmiştir (Fettahoğlu, 2014: 167).

İkinci dünya savaşından sonra BrettonWood's sistemi kurulmuştur. Bu sistem karma para sistemi olarak bilinmektedir. Sabit değişim fiyatı korunması, konvertibilitenin yeniden uygulamaya sokulması, ödemeler bilançosunda ortaya çıkacak dengesizliklerin uyarlama kurallarının düzenlenmesi ve uluslararası parasal örgütlerin oluşturulması (Uluslar arası Para Fonu (IMF), Dünya Bankası gibi) BrettonWood's sisteminin özünü oluşturmaktadır (Fettahoğlu, 2014: 172). 1971 petrol krizi ile birlikte kağıt para sisteminin yaygınlaşması ülkelerin dış açıklarının ve dış borçlarının artması borsa ve menkul kıymetler piyasalarındaki gelişmeler, gelişen teknoloji finansal araçlardaki yenilikler sistemin çöküşünü hızlandırmıştır (Alkan, 2015: 7). 1973 yılına gelindiğinde sistem tamamen çökmüştür.

BrettonWood's sisteminin çöküşü ile beraber küreselleşme süreci başlamıştır. Dalgalı kur rejimi benimsenmiştir. Döviz kuru ve faiz oranlarındaki dalgalanmaların ve finansal piyasalardaki artan belirsizlikler bu risklerden korunma ihtiyacını ortaya çıkarmıştır. Bu risklerden korunmak amacıyla finansal araçlarda işlem yapılmaya başlanmıştır. Serbest ticaret, teknolojinin hızla gelişmesi ile beraber iletişim ağlarında yaşanan hızlanma ile beraber finansal varlıkların hızla alınıp satılabilmesi olanağı sağlamıştır (Alkan, 2015: 7-8).

Foreks piyasası, küreselleşmeye başlayan ekonomi ile beraber öncelikle 1970'li yıllarda bankalar arasında döviz işlemlerini daha düşük maliyetle gerçekleştirmek amacı ile başlamış daha sonra piyasaya farklı kurum ve kuruluşlar, bireysel yatırımcılar girmiş sistem hızla gelişmeye başlamıştır. Gelişen teknoloji ile dünyanın farklı ülkelerinden yatırımcıların alım ve satım işlemlerini anlık olarak karşı karşıya getirecek ağa sahip olması ve benimsenen ekonomik sistemler foreks piyasasının büyümesi hızlanmıştır. Piyasada yatırımcıların ilgisinin artması ile aynı anda tek bir sistem üzerinden farklı enstrümanlarda (altın, gümüş gibi kıymetli madenler, petrol, emtia ve hisse senedi endeksleri) alım satım işlemleri yapılmaya devam edilmektedir.

2.1.4.3. Foreks Piyasasının Katılımcıları

Döviz kurlarının serbestçe el değiştirilerek, alınıp satılabildiği foreks piyasasının katılımcıları (AHL Forex, 2017: 4-5);

- Merkez Bankaları
- Ticari Bankalar
- Aracı Kurumlar
- Emeklilik Fonları
- Hedge Fonları
- İthalat İhracat Yapan Şirketler
- Bireysel Yatırımcılar

Katılımcıların ana amacı farklılık gösterse de yapılan işlem özünde aynıdır. Değerleneceği düşünülen para birimi alınırken değer kaybedeceği düşünülen para birimi satılmış olur. Bu kararı vermek için ise birçok bilgi ve haber akışına ihtiyaç duyulmaktadır.

2.1.4.4. Temel Foreks Terminolojisi

Aşağıda Foreks piyasası ile ilgili temel kavramlara yer verilmiştir.

2.1.4.4.1. Para Birimleri

Foreks piyasasında birçok para birimi işlem görmektedir. Aşağıda foreks piyasasında en çok işlem gören (major) para birimleri ve döviz çeşitleri kısaca açıklanmıştır (www.sekerfx.com.tr, 02.02.2019).

Avustralya Doları (AUD): Avustralya ülkesinin temel para birimidir. Uluslararası Kodu: “AUD”dir.

Avustralya doları; Euro, Japon Yeni, Kanada Doları, İngiliz Sterlini ve ABD Doları’ndan sonra dünyada en fazla işlem gören para birimidir. Avustralya’da faiz

oranları düşük olduğu için bu Avustralya Doları lehine yapılan işlemlerde gecelik taşıma bedeli geliri elde edilebilir.

Piyasada işlem yapılan döviz çiftleri; EUR/AUD, AUD/JPY AUD/NZD, AUD/CHF, AUD/CAD, GBP/AUD, AUD/USD'dir.

Kanada Doları (CAD): Kanada ülkesinin para birimidir.

Uluslararası Kodu: "CAD"dır.

Kanada'da faiz oranları düşük olduğu için Kanada Doları lehine yapılan işlemlerde gecelik taşıma bedeli geliri elde edilebilir.

Piyasada işlem yapılan döviz çiftleri; AUD/CAD, CAD/CHF, NZD/CAD, CAD/JPY, GBP/CAD, USD/CAD, EUR/CAD'dir.

Yeni Zelanda Doları (NZD): Yeni Zelanda ülkesinin para birimidir.

Uluslararası Kodu: "NZD"dır.

Yeni Zelanda'da faiz oranları düşük olduğu için Yeni Zelanda Doları lehine yapılan işlemlerde gecelik taşıma bedeli geliri elde edilebilir.

Piyasada işlem yapılan döviz çiftleri; EUR/NZD, NZD/CAD, NZD/JPY, NZD/USD, NZD/CHF, AUD/NZD, GBP/NZD'dir.

Japon Yeni (JPY): Japonya ülkesinin para birimidir.

Uluslararası Kodu: "JPY"dır.

Rezerv para birimi olarak dünya da geniş çapta kullanımı vardır. Dünyanın ikinci büyük ekonomisi olan Japonya'nın para biriminin değeri beş para birimine göre (USD, EUR, TRY, CHF, GBP) değeri daha düşüktür.

Piyasada işlem yapılan döviz çiftleri; AUD/JPY, NZD/JPY, USD/JPY, GBP/JPY, EUR/JPY, CAD/JPY, CHF/JPY'dir.

İsviçre Frangı (CHF): İsviçre ve Lihtenştayn'da kullanılan para birimidir.

Uluslararası Kodu: "CHF"dır.

Dünya rezerv para birimi olarak da kullanılan İsviçre Frangı Avrupa da kullanılan son Frank para birimidir. İsviçre'deki geniş altın rezervleri nedeniyle uzun yıllardan beridir İsviçre Frangı yatırımcıların güvenli limanı olarak görülmüştür.

İşlem gören döviz çiftleri; GBP/CHF, EUR/CHF, USD/CHF, AUD/CHF, CHF/JPY, CAD/CHF, NZD/CHF'dir.

İngiliz Sterlini (GBP): Birleşik Krallık'ta kullanılan para birimidir. Uluslararası Kodu: "GBP"dir.

Açılımı Great Britain Pound'dur. Ülkemizde "GBP" İngiliz Sterlini olarak bilinir.

Piyasada işlem yapılan döviz çiftleri; GBP/CHF, GBP/CAD, GBP/JPY, EUR/GBP, GBP/AUD, GBP/USD, GBP/NZD'dir.

Euro (EUR): Avrupa Birliği'ne üye olan 20 ülke ile 3 Avrupa ülkesinin daha resmi olarak kullandıkları ortak para birimidir.

Uluslararası Kodu: "EUR"dir.

Piyasada işlem yapılan döviz çiftleri; EUR/CAD, EUR/GBP, EUR/USD, EUR/CHF, EUR/AUD, EUR/JPY, EUR/TRY, EUR/NZD'dir.

Amerikan Doları (USD): ABD'nin resmi para birimidir.

Uluslararası Kodu: "USD"dir.

Dünyada en çok kullanılan para birimidir. Dolaşımdaki USD miktarının 2/3'ü ABD dışındadır.

Piyasada işlem yapılan döviz çiftleri; USD/CAD, USD/JPY, EUR/USD, GBP/USD, USD/TRY, USD/CHF, AUD/USD, NZD/USD'dir.

Bunların dışında kalan diğer para birimleri (Güney Afrika Randı (NGZ), Singapur Doları (SGD)) minor para birimleri olarak adlandırılır (www.sekerfx.com.tr, 02.02.2019).

2.1.4.4.2. Baz Döviz ve Karşıt Döviz

Foreks piyasasında işlem gören döviz çiftlerinde temel para birimi ve karşı para birimi bulunmaktadır. Örneğin, en çok yapılan döviz çiftlerinden EUR/USD'de Euro temel para birimi (baz döviz), USD ise karşı para birimi (karşıt döviz) olarak adlandırılmaktadır (AHL Forex, 2017: 10).

Foreks piyasasında baz döviz yapılan işlemin temel para birimi olarak kabul edilip lotun (işlem büyüklüğünün) para birimi olarak yatırımcıya bilgi verirken karşıt döviz ise kar veya zararın hesaplanmasında kullanılan para birimi olarak yatırımcıya bilgi verir. Baz döviz her zaman 1'dir. Kar/zarar karşıt para cinsinden hesaplanmaktadır (Yaslıdağ, 2014: 31).

2.1.4.4.3. Lot

Foreks piyasalarında alım satım yapılan işlem miktarını belirtmek için kullanılan işlem birimidir. 1 lot 100.000 birime karşılık gelmektedir. Ancak bu kadar yüksek işlem yapma zorunluluğu yoktur. Mini ve mikro lotlarda işlem yapılabilmektedir (Yaslıdağ, 2014: 32). Kısaca aşağıdaki gibi örneklendirilir;

1 Lot: para birimleri için 100.000 birim, altın için 100 ons, gümüş için 5000 ons, ABD Ham petrol için 1000 varil,

0.1 (Mini) Lot: para birimleri için 10.000 birim, altın için 10 ons, gümüş için 500 ons, ABD Ham Petrol için 100 varil,

0.01 (Mikro) Lot: para birimleri için 1.000 birim, altın için 1 ons, gümüş için 50 ons, ABD Ham Petrol için 10 varil olarak tanımlanmaktadır.

2.1.4.4.4. Pip ve Tick

Yatırım araçlarının değer değişimlerinde en küçük ölçüm birimi olarak "pip" kelimesi kullanılır. Döviz çiftlerinin hareket edebileceği en küçük birime denir (Altaş, 2012: 32). Bir döviz çiftinin fiyat ekseninde oluşan her anlık hareketine tick adı verilir. İşlemi yapılan ya da yapılacak olan döviz çiftinin grafiğinde izlemekte iken fiyatın her bir yukarı ya da aşağı olarak meydana gelen her hareketi bir ticktir (www.gcmforex.com, 03.02.2019).

2.1.4.4.5. Point

Döviz kuru, emtia ya da endeksin alış ve satış fiyatı arasındaki farkın ondalık basamak cinsinden beşinci basamaktaki değeri daha küçük bir miktarı belirten “Point” olarak adlandırılır (www.investaz.com.tr, 03.02.2019).

2.1.4.4.6. Teminat (Marjin- Margin)

Teminat bir pozisyonun açılabilmesi için olması gereken en az sermaye tutarıdır. Kaldıraç kavramı ile ilişkilidir (Altaş, 2012: 34).

2.1.4.4.7. Teminat Tamamlama Çağrısı (Margin Call)

Açılan pozisyonun eksiye gitmesi durumunda yatırımcının zararını en aza indirmesi için veya pozisyonunu koruması amacıyla pozisyonunun başlangıç teminat tutarının %50 sinin (Bu oran kuruluşlar arasında farklılık göstermektedir.) eksildiği durumda teminatını tamamlaması (margin call) için yatırımcının bilgilendirilmesidir (ALB Forex, 2016: 12).

2.1.4.4.8. Pozisyonların Kapatılması (Stop Out)

Açılan pozisyonun başlangıç teminatının eksiye gitmesi ve yatırımcının teminatı tamamlama çağrısına karşılık olarak teminatını tamamlamaması durumunda yatırımcının korunması ve işlem yapılan kuruluşa borçlanmaması için teminatının %20 si kaldığında (Bu oran kuruluşlar arasında farklılık göstermektedir) pozisyonun otomatik olarak işlem yapılan kuruluş tarafından pozisyonun kapatılması (Stop Out) durumudur (Altaş, 2012: 36).

2.1.4.4.9. Kaldıraç (Leverage)

Foreks piyasasının cazip olmasının ana nedenlerindedir. Yatırımcıya küçük bir teminat oranı ile yüksek miktarlarda işlem yapma olanağı sağlamaktadır. Kaldıraç sağladığı bu avantajla beraber büyük riskte taşımaktadır. Risk ise mevcutta bulunan sermayenin tamamı ile işleme girilmesi durumunda daha öncede belirttiğimiz teminat tamamlama çağrısı veya pozisyonların kapatılması durumu ile karşılaşarak sermayenin anlık olarak etkilenerek hızlı hareket eden bu piyasada sermayenin çok hızlı bir şekilde erimesine sebep olabilmektedir. Bu risk, toplam sermayenizin küçük bir kısmı ile işleme girmenizle beraber en aza indirilebilir (ALB Forex, 2016: 9; Altaş, 2012: 6).

2.1.4.4.10. Kur Farkı (Spread)

Döviz çiftlerinin alış fiyatları ile satış fiyatları arasında oluşan farka kur farkı (spread) denilmektedir. Foreks piyasasında katılımcılardan olan ve işlem yapılmasına olanak sağlayan şirketlerin kazanç sağladığı kısım olarak da tanımlanabilmektedir.

Örneğin, EUR/USD kuru alış fiyatı: 1,13000 satış fiyatı: 1,13020 kotasyonunda kur farkı 2 pip olarak belirlenecektir. Eğer ki EUR/USD kuru alış fiyatı: 1,13000 satış fiyatı:1,13002 kotasyonunda kur farkı 0.2pip olarak belirlenecektir (ALB Forex, 2016: 10).

2.1.4.4.11. Parite

Bir ülke para biriminin başka bir ülke para birimi karşısındaki değerini yani yabancı para birimlerinin birbirlerine göre oranlarını belirtir.

2.1.4.4.12. Gecelik Taşıma Bedeli (Swap)

Gecelik taşıma bedeli, belli bir zaman dilimi içinde, varsayılan parasal değeri eşit olan herhangi iki varlığın yaratacağı nakit akışlarının takas yapılması işlemine verilen addır. Diğer piyasalardan farklı olarak gecelik taşıma bedeli foreks piyasasında taşıma maliyeti olarak nitelendirilmektedir. Örneğin, İngiliz Sterlinin Dolar karşısında değerlendirilmesini düşünerek hesabımızda bulunan Dolar varlığımızla GBP/USD paritesinde alım pozisyonu açmamız gerekir bu pozisyonu açtığımızda hesabımızdaki Dolar varlıklarımızla piyasada işlem gören parite üzerinden İngiliz Sterlini almış oluruz. Başka bir şekilde açıklarsak; açtığımız alım pozisyonu ile belli bir miktar USD'yi ödünç satar, belli bir miktarda GBP'yi ödünç almış oluruz. Eğer ki pozisyonumuzu açtığımız gün kapatmayıp ertesi gün de devam etmesini istediğimiz durumda hesabımıza gecelik taşıma bedeli adı ile gelir veya kesinti yansıtılır. Foreks piyasasında sattığımız para birimi için faiz alabilir, satın aldığımız para birimi için ise pozisyonu kapatıncaya kadar faiz ödeyebiliriz. Hesabımıza ise aldığımız faiz ile verdiğimiz faiz arasındaki fark yansır. Aynı gün kapatılan pozisyonlar için ise gecelik taşıma bedeli söz konusu olmaz (Altaş, 2012: 38).

Gecelik taşıma bedelleri Çarşamba günü haricinde Pazartesi, Salı, Perşembe ve Cuma günleri bir günlük alınır. Çarşamba günü açılan işlemin gece 00:00' a kadar kapatılmayan pozisyonlardan üç günlük gecelik taşıma bedeli yansıtılır. Çarşamba günü kapatılmayan pozisyonlar için farklı bir gecelik taşıma bedeli uygulanmasının nedeni ise foreks piyasasında valör tarihinin T+2 olmasıdır. Çarşamba günü kapatılan pozisyonların valör tarihinin takas işlemleri 2 gün sonra hafta sonuna denk gelmesi nedeniyle gerçekleştirilemeyeceği için gecelik taşıma bedeli 3 günlük uygulanır (Aydemir, 2014).

2.1.4.4.13. Riskten Korunma (Hedging)

Finansal işlemlerde riskten korunmak için risk altındaki pozisyon karşısında karşı bir pozisyon alınmasını gerektirir. Örneğin, faiz oranlarındaki artıştan faydalanarak belirli bir riski üstlenerek pozisyon alan bir yatırımcı (potansiyel bir borçlu), faiz oranındaki artıştan kar sağlayacak bir vadeli işlem pozisyonu almıştır.

Faiz oranlarındaki düşüşle vadeli işleminden kaynaklanan bir kayıp yaşayabilir. Riskten korunma pozisyonu olarak, belirli bir seviyeden vadeli işleminde ters işlem açarak mevcut pozisyonunu koruyabilmesi ilkesine dayanmaktadır. Bu ilke aynı zamanda para birimleri, hisse senedi endeksleri veya devlet tahvilleri yatırım aracını kullanan yatırımcıların riskten korunmak amacıyla yaptıkları işlemler aynı ilkeye dayanmaktadır (Redhead, 1992: 95).

Foreks piyasasında ise; yatırımcının açmış olduğu alım ya da satım pozisyonunun tam tersi yönünde alım veya satım pozisyonu açmasıyla riskten korunma yani hedge pozisyonu alınabilmektedir. Bu durumda fiyat ne yöne ilerlerse ilerlesin toplamdaki kar veya zarar değişmez. Çünkü pozisyonların biri kar yönünde ilerlerken diğeri zarar yönünde ilerleyecektir (Aydemir, 2016).

Riskten korunma, yüksek oranda zararda olan bir pozisyonunuzun olması durumunda ve piyasanın belirli bir süre sakinleşeceğini ve pozisyonunuzun zarardan çıkarak kar yönünde ilerleyeceğini düşünüyorsanız ve teminat seviyenizin yetersiz kalmasından şüphe ediyorsanız ve pozisyonunuzun kapatılması ihtimaline karşın zarar durumunuzu kilitlemek için riskten korunma işlemi gerçekleştirerek teminat seviyenizi düzelterek pozisyonunuzun kontrolünü ele alabilirsiniz. Fakat bu pozisyon gecelik taşıma bedeli işlemi nedeniyle sonsuza kadar süremeyeceği geçici bir çözüm olarak kullanılabilir (Altaş, 2012: 36-37).

2.1.4.4.14. Scalping (Anlık Değerleme)

Scalping, foreks piyasasında enstrümanlara ait fiyatlarda anlık zaman dilimleri içerisinde meydana gelen değişimlere bağlı oluşan kar elde etmeyi amaçlayan işlem türüne denir. Scalpingde amaç, anlık gerçekleştirilen alım veya satım işlemlerinde pozisyonu hemen kapatarak hızlıca kar elde etmektir. Scalping yapmayı düşünen yatırımcı, güçlü bir teknik ve temel analiz bilgisi ve iyi bir teknik kurguya sahip olmalıdır. Scalping yöntemiyle işlem yapan yatırımcılara scalper denir. Foreks piyasasında genellikle 7-8 pip kar alma hedefini geçmeyen anlık ve hızlı işlemler scalping olarak yorumlanır (Aydemir, 2016).

Çok kısa zaman diliminde genelde küçük kazançlar sağlayıp pozisyon kapatmak ve çok sayıda işlemin sonucunda yüksek getiriye ulaşmak scalping yöntemlerinin hepsinde ortak amaç olarak karşımıza çıkar. İşlem maliyeti (döviz kuru farkı) scalping yapan yatırımcının karını etkileyen en önemli unsurdur.

Scalping yapılabilecek döviz çiftleri aşağıda kısaca açıklanmıştır (Aydemir, 2016).

- Piyasada en çok işlem gören major pariteler piyasa şoklarına dayanıklılığının yüksek olması, yavaş hareket etmeleri ve çok likit olmaları sebebiyle scalping işlemi yapmak için tercih edilebilir.
- Düşük faiz oranına sahip ülke para birimleri ile yüksek faiz oranına sahip ülkelerin para birimlerinin oluşturduğu paritelerdir. Minör pariteler olarak bilinen paritelerin tercih edilmesinde ki en büyük etken volatilitelerinin yüksek olmasıdır. Minör paritelerinde yer alan döviz çiftlerinin fiyat hareketleri faiz oranlarındaki değişimlerle yön bulmaktadır. Bu gruba örnek pariteler; AUD/JPY, NZD/JPY, AUD/USD, EUR/AUD verilebilir.
- Scalping yapılan diğer bir parite grubu ise egzotik para çiftleridir. Egzotik pariteler ise en az bir para biriminin egzotik ülke parasıyla oluşur. Scalpingin tecrübeli yatırımcılar tarafından tercih edilen egzotik pariteler, daha az likit olmaları sebebiyle riski daha yüksektir.

2.1.4.4.15. Fiyat Kayması (Slipaj)

Foreks piyasasında açık pozisyonunuzu kapatırken emri verilmiş olduğu fiyat seviyesi ile emrin gerçekleştiği fiyat seviyesi arasında oluşan fiyat farkıdır ve genel olarak yatırımcının dezavantajına gerçekleşen fiyat kayması hareketidir (www.gcmforex.com, 05.02.2019).

2.1.4.4.5. Forekste Emir Çeşitleri

Foreks piyasasında piyasa emri ve bekleyen emirler olmak üzere iki ana emir türü vardır. Piyasa emirleri anlık olarak alım ya da satım yaparak gerçekleşen emirlerdir. Bekleyen emirler ise dört seçenek olarak yatırımcıya sunulmuştur. Bunlar; zarar kesme emri (stop-lossorder), kar alma emri (takeprofitorder), korunma emri (hedgeorder) ve sell stoptur (Altaş, 2012: 45).

2.1.4.4.5.1. Zarar Kesme Emri (Stop-LossOrder)

Yatırımcının zararını sınırlandırabileceği bir emir türüdür. Yatırımcı alış yönündeki açmış olduğu işlemi için piyasadaki dalgalanmalara göre katlanabileceği zarar noktasını belirleyerek anlık fiyatın altında bir zararı durdur emri konumlandırabilir. Satış yönünde açmış olduğu işlemi içinse anlık fiyatın üstünde katlanabileceği bir zarar noktasına konumlandırarak kendini koruma altına alabilir (Altaş, 2012: 41).

2.1.4.4.5.2. Kar Alma Emri (Take Profit Order)

Kar alma emri, yatırımcının anlık olarak açmış olduğu bir işlemde piyasa dalgalanmalarına karşın kendini tatmin edebileceği bir kar noktasına karı al emri girerek piyasada belirlenen fiyata geldiğinde pozisyonun karı olarak kapatılması emridir (Altaş, 2012: 41).

2.1.4.4.5.3. Korunma Emri (Hedge Order)

Korunma emri, yatırımcının herhangi bir sebepten dolayı açmış olduğu mevcut pozisyonun tersinde bir işlemi tek tıklamayla açmasına olanak sağlayan bir emir türüdür.

2.1.4.4.5.4. Sell Limit (Satış Limit) Emri

Piyasada Şu anda oluşan fiyattan daha yksek bir seviyeye gelmesi durumunda gercekleŐecek olan satış emridir. Yatırımcı önce piyasanın ykseleceğini daha sonra ise düŐeceđini düŐündüđü durumlarda kullanabileceği bir bekleyen satış emri türüdür (ALB Forex, 2016: 16).

2.1.4.4.5.5. Sell Stop (Satış Stop) Emri

Sell stop emri için ilk olarak piyasada anlık olarak görülen fiyatın daha da altında bir fiyattan satış yapmak için ya da yatırımcının kendisinin belirlemiş olduğu destek seviyesinin kırılması durumunda fiyatın daha da düŐeceđini düŐünmesi ihtimalinde kullanabileceği bir bekleyen emir türüdür (Altaş, 2012: 50).

2.1.4.4.5.6. Buy Limit (Alış Limit) Emri

Yatırımcının piyasada anlık olarak oluşmuş fiyatın daha da altında bir seviyeye ulaşması durumu ile gercekleŐecek olan alış emridir. Kısacası piyasanın Şu anda bulunduğu fiyatın altında bir fiyatla alış işlemi gercekleŐtirmek amacıyla kullanılan bir emirdir (ALB Forex, 2016: 16).

2.1.4.4.5.7. Buy Stop (Alış Stop) Emri

Yatırımcının piyasa da Şu andaki bulunan fiyat seviyesinin üstünde bir fiyattan alış yapmak için kullandığı bir bekleyen emir türüdür. Burada ki amaç yatırımcının belirlediği bir direnç noktasının kırılması halinde piyasanın daha da ykseleceği ihtimalini değerlendirmesidir. Direnç kırılmaması olasılığı nedeniyle gercekleŐtirilen emir türüdür (Altaş, 2012: 50).

2.1.4.4.6. Foreks Piyasasında Hesaplamalar

Foreks piyasasında yatırımcılar yapacakları işlemler için veya açmış oldukları işlemlerin bakiyelerine olan etkilerini kontrol etmek amacıyla, aracı kurumlar ise yatırımcıların işlemlerini kontrol etmek amacıyla hesaplamalardan yararlanırlar.

2.1.4.4.6.1. Teminat (Margin) Hesaplama

Teminat; yatırımcının işlem yapmadan önce hesabında bulunması gereken miktardır. Foreks piyasasında teminat hesaplamaya ilişkin örnekler aşağıda yer almaktadır.

Bakiye	4000 USD
Varlık	4000 USD
EUR/USD (işleme girilen fiyat)	1,33000
Kaldıraç	1:100
Lot	1 (=100000 birim)
Tür	Alış (=buy, long)

$$\text{Teminat} = (\text{Parite Değeri} * \text{Lot Büyüklüğü}) / \text{Kaldıraç Katsayısı}$$

Teminat= (1,33000*100000)/100= 1,330 USD. Görüldüğü üzere örnekteki verilere göre yatırılması gereken teminat tutarı 1,330 USD'dir.

Bakiye	15000 USD
Varlık	15000 USD
EUR/USD (işleme girilen fiyat)	1,33000
Kaldıraç	1:10
Lot	1 (=100000 birim)
Tür	Alış (=buy, long)

Teminat= (1,33000*10000)/10= 13,300 USD. Görüldüğü üzere örnekteki verilere göre yatırılması gereken teminat tutarı 13,300 USD'dir.

2.1.4.4.6.2. Teminat (Margin) Seviyesi Hesaplama

Teminat seviyesi; yatırımcının işlem açtığı mevcut varlığının teminatına oranını belirlemek amacıyla kullanılır. Foreks piyasasında teminat seviyesi hesaplamaya ilişkin örnek aşağıda yer almaktadır.

Bakiye	4000 USD
Varlık	4000 USD
EUR/USD (işleme girilen fiyat)	1,20000
Kaldıraç	1:100
Lot	1 (=100000 birim)
Tür	Alış (=buy, long)

Teminat= (1,20000*100000)/100= 1,200 USD

$$\text{Teminat Seviyesi} = (\text{Varlık} / \text{Teminat}) * 100$$

Teminat Seviyesi= (4000/1,200)*100= %333,33 örnekte yer alan verilere göre teminat seviyesi %333,33'dür.

2.1.4.4.6.3. Teminat Tamamlama Çağrısı (Margin Call) Hesaplama

Yatırımcının yaptığı işlemin zarara uğraması sonucunda teminatının belirli oranının erimesi sonucunda hesaplanarak bilgilendirilmesi amacıyla kullanılır. Foreks piyasasında teminat tamamlama çağrısına hesaplamaya ilişkin örnek aşağıda yer almaktadır.

Bakiye	20000 USD
Varlık	20000 USD
EUR/USD (işleme girilen fiyat)	1,20000
Kaldıraç	1:10
Lot	1 (=100000 birim)
Tür	Alış (=buy, long)

Teminat tamamlama çağrısının oranı %50 kabul ediliyor.

$$\text{Teminat} = (1,20000 * 100000) / 10 = 12.000 \text{ USD}$$

$12.000 \text{ USD} * (0,50) = 6.000 \text{ USD}$ Varlık, 6.000 USD olduğunda teminat tamamlama çağrısı yapılır (marjincall).

$20.000 - 6.000 = 14.000$ USD'lık erime olduğunda yani zarar durumuna düştüğünde yatırımcıya teminat tamamlama çağrısı yapılır.

$14.000 / 10 \text{ USD} = 1.4 \text{ pips}$ fiyat 1,4 pips düşüş yönünde hareket edince yatırımcıya teminat tamamlama çağrısı (magrin call) yapılır.

$1.20000 - 0.14000 = 1.06000$ (alış işlemi olduğu için, fiyat aşağı yönde hareket ettikçe teminat tamamlama çağrısı riski artar). Parite 1.06000 fiyat seviyesine geldiğinde teminat tamamlama çağrısı (magrin call) yapılır.

2.1.4.4.6.4. Pozisyonların Kapatılması (Stop Out) Hesaplama

Yatırımcının açmış olduğu işlem sonucunda zarara girmesi sonucunda teminatının belirli bir oranda erimesi ile işlemlerin otomatik olarak aracı kurum tarafından kapatılması için kullanılır. Foreks piyasasında pozisyonların kapatılmasına ilişkin hesaplama örneği aşağıda yer almaktadır.

Bakiye	20000 USD
Varlık	20000 USD
EUR/USD (işleme girilen fiyat)	1,20000
Kaldıraç	1:10
Lot	1 (=100000 birim)
Tür	Alış (=buy, long)

Pozisyon kapatılması oranı %20 kabul ediliyor.

Teminat= $(1,20000*100000)/10= 12.000$ USD

$12.000\text{USD}*(0,20)= 2.400\text{USD}$ Varlık, 2.400 USD olduğunda pozisyon otomatik olarak kapatılır (stop out).

$20.000-2.400=17.600$ USD'lık erime olduğunda yani zarar edince pozisyon otomatik olarak kapatılır.

$17.600/10000$ USD= 1,76 fiyat 17,6 pips düşüş yönünde hareket edince pozisyon otomatik olarak kapatılır (stop out).

$1.20000-0.17600=1.02400$ (alış işlemi olduğu için, fiyat aşağı yönde hareket etmeye devam ettikçe pozisyonların kapatılması riski artar). Parite 1.02400 fiyat seviyesine geldiğinde pozisyon otomatik olarak kapatılır.

2.1.4.4.6.5. Kar/ Zarar Hesaplama

Yatırımcının açmış olduğu işlemlerin kapatılmadan veya kapatıldıktan sonra kar ve zarar durumunu hesaplamak amacıyla kullanılır. Foreks piyasasında kar ve zarar hesaplamasına ilişkin örnek aşağıda yer almaktadır.

EUR/USD İlk Fiyat	1,12354
Lot	1 (=100000 birim)
Tür	Alış (=buy, long)
Son Fiyat	1,12454

İlk fiyat 1,12354 seviyesindeyken, 1,12454 seviyesine yükselmesi durumunda EURUSD paritesinin 10 pip yükselmesi anlamına gelmektedir. Pratik olarak, pip 10 USD ile çarpıldığında; $10 \text{ pip} * 10 \text{ USD} = 100 \text{ USD}$ kar elde etmiş olmaktadır. Açılan işlemin sözleşme büyüklüğüne göre hesaplandığında ise;

$(1,12454-1,12354) * 100000 = 100 \text{ USD}$ kar elde etmiş olmaktadır.

2.1.4.4.7. Foreks'te Temel Analiz ve Teknik Analiz

Foreks piyasasında gelecekte oluşabilecek fiyatların öngörülebilmesi amacıyla temel ve teknik analiz yöntemleri kullanılmaktadır. Temel ve teknik analiz ayrıntılı olarak anlatılmıştır.

2.1.4.4.7.1. Temel Analiz

Temel analiz, fiyatların hareket etmesine neden olan siyasi, ekonomik, yaşanan sosyal olaylar, dışsal faktörler bunun gibi her türlü bilginin kapsandığı ve bunların doğal yansımaları sonucu spekülasyona yol açan tüm değişimleri inceleyen bir sistemdir (AHL Forex, 2016: 18).

Temel analiz değerlendirmesinde, daha önce yayınlanmış olan veriler ve verinin açıklanmasıyla beraber piyasada oluşması beklenen durum ile karşılaştırması yapılır (ALB Forex, 2016: 34).

Foreks yatırımcıları açısından kolaylık olması amacıyla aracı kurumların yayınlamış oldukları ekonomik takvim verileri ile temel analiz değerlendirilmesi yapılabilir.

Zaman	Döviz	Önem	Olay	Açıklanan	Beklenti	Önceki
11 Ekim 2019, Cuma						
Tüm Gün		Tatil	Tayvan - Mezar Süpürme Günü			
00:00			Faiz Oranı Kararı (Eki)	2,50%		2,50%
00:30			Federal Açık Piyasa Komitesi (FOMC) Üyesi Mester'ın Konuşması			
00:30			Yeni Zelanda İşletme Satın Alma Müdürleri Endeksi (PMI) (Eyl)	48,4	49,0	48,4
00:45			Elektronik Kart Perakende Satışları (Aylık) (Eyl)	0,4%	0,5%	1,2% ●
00:45			Elektronik Kart Perakende Satışları (Yıllık) (Eyl)	0,3%	0,5%	2,8%
02:50			M2 Para Kaynağı (Yıllık)	2,4%	2,4%	2,4%
02:50			M3 Para Arzı (Eyl)	1.812,5T		1.808,3T ●
Belirsiz			Avustralya Merkez Bankası (RBA) Finansal İstikrar Raporu			
Belirsiz			BoK Finansal Kararlılık Kurul Toplantı Tutanakları			
07:00			Sanayi Üretimi (Yıllık) (Ağu)	1,9%	2,0%	1,2%
07:00			İşsizlik Oranı	3,3%		3,3%
07:30			Hollanda Ticaret Dengesi (Ağu)	3,88B		4,12B ●
08:00			Perakende Satışlar (Yıllık) (Ağu)	-4,1%	-0,7%	-1,8%
08:00			Perakende Satışlar (Aylık) (Ağu)	-1,3%	0,0%	2,6%
09:00			Almanya Tüketici Fiyat Endeksi (TÜFE) (Aylık) (Eyl)	0,0%	0,0%	-0,2%
09:00			Almanya Tüketici Fiyat Endeksi (TÜFE) (Yıllık) (Eyl)	1,2%	1,2%	1,2%

Şekil 2. Ekonomik Takvim

Kaynak: GCM Forex, <https://www.gcmforex.com/analiz/ekonomik-takvim>, 11.10.2019

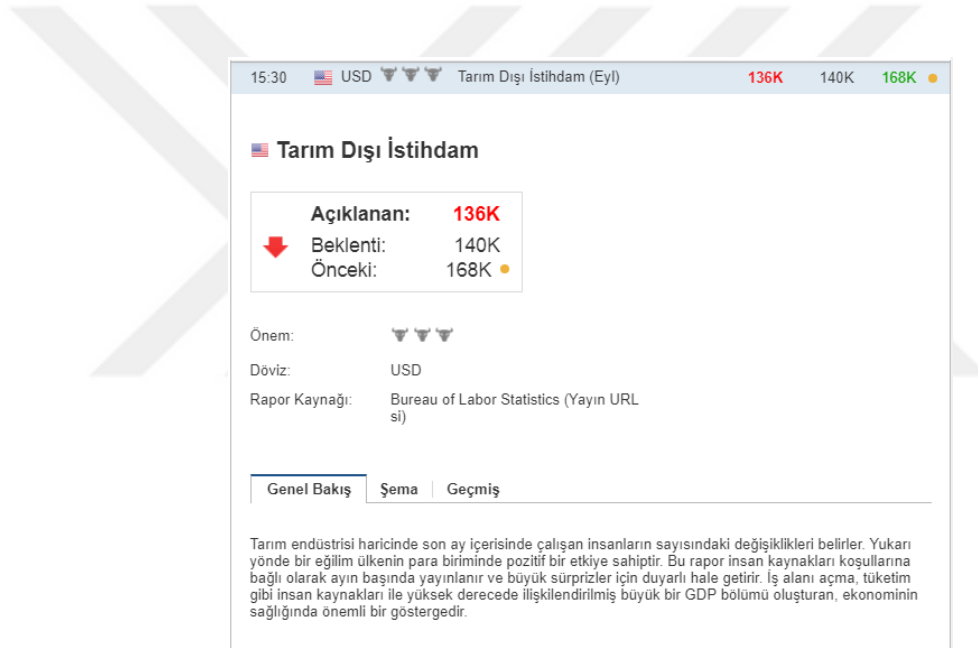
Temel analizde değerlendirilebilecek birçok veri bulunmaktadır. Bunlardan bazıları; tarım dışı istihdam verisi, sanayi üretim verisi, gayri safi yurtiçi hasıla verisi, faiz oranları, enflasyon oranı ve PMI Endeksi olarak sıralanabilir. Bunlar kısaca aşağıda açıklanmıştır.

Tarım Dışı İstihdam Verisi: ABD için genel olarak her ayın birinci haftası cuma günü açıklanan tarım dışı istihdam verisi, ilgili aya dair tarım dışında çalışanların sayılarındaki değişimi göstermektedir (ALB Forex, 2016: 35).

Mevsimlik işçilerin yaz aylarında çalışan miktarının hesaplanmasında sağlıklı sonuçlar elde edilememesi nedeniyle tarımda çalışanların dışarıda bırakılarak hesaplanması ile daha sağlıklı veriler elde edilmesini sağlamaktadır. Düzenli gelire sahip olan insanların artması talebin artmasına ve ekonomik büyümenin canlanmasını sağlamaktadır (AHL Forex, 2016: 23). Bu verinin beklentilerin üzerinde gelmesi Dolar'ın değer kazanmasını sağlarken, beklentilerin altında gelmesi Dolar'ın değer kaybetmesine yol açabilmektedir.

4 Ekim 2019 Tarihine ait Amerika Birleşik Devletlerine ait tarım dışı istihdam verisine ait bilgi Şekil 3'de yer almaktadır. Açıklanan veri beklentinin altında olduğu için para birimini olumsuz etkilemiştir.

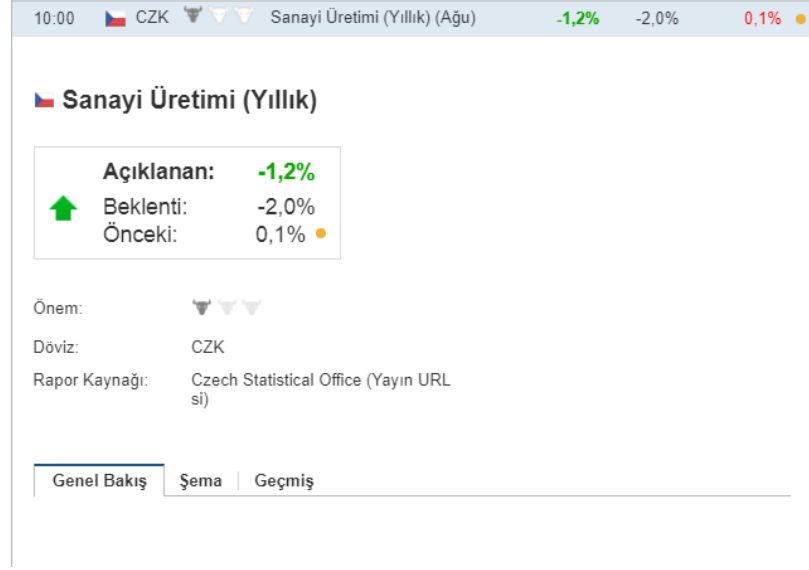

Şekil 3. Tarım Dışı İstihdam Verisi

Kaynak: GCM Forex <https://www.gcmforex.com/analiz/ekonomik-takvim/>, 11.10.2019

Sanayi Üretim Verisi: Ülkelerin mal üretimindeki durumları hakkında bilgi veren veridir. Yüksek bir sanayi üretim verisi açıklanması durumunda ülke para birimini olumlu olarak etkileyen bir veridir (Altaş, 2012: 9).

7 Ekim 2019 Tarihine ait Çekya'ya ait sanayi üretim verisine ait bilgi Şekil 4'te yer almaktadır. Açıklanan veri beklentinin üzerinde olduğu için para birimini olumlu etkilemiştir.

Şekil 4. Sanayi Üretim Verisi

Kaynak: GCM Forex <https://www.gcmforex.com/analiz/ekonomik-takvim/>, 11.10.2019

Gayri Safi Yurtiçi Hasıla (GSYİH) Verisi: Ülkede üretilen, nihai tüketiciye ulaştırılmış tüm mal ve hizmetlerin toplamından oluşmaktadır. GSYİH ülkenin ekonomisi (büyüme dönemi, durgunluk dönemi gibi) hakkında bilgi verir (ALB Forex, 2016: 35). Başka bir şekilde ülkelerin ekonomik büyümeleri hakkında bilgi vererek piyasaya yön vermektedir. Veri beklentinin üzerinde gelirse ülke para birimi üzerinde olumlu etki yaratırken, beklentinin altında gelmesi durumunda olumsuz etki yaratmaktadır (AHL Forex, 2016: 26).

10 Ekim 2019 Tarihine ait İngiltere' ye ait gayri safi yurtiçi hasıla verisine ait bilgi Şekil 5'te yer almaktadır. Açıklanan veri beklentinin üzerinde olduğu için para birimini olumlu etkilemiştir.

Şekil 5. Gayri Safi Yurtiçi Hasıla Verisi

Kaynak: GCM Forex <https://www.gcmforex.com/analiz/ekonomik-takvim/>,

11.10.2019

Faiz Oranları Verisi: Ülke merkez bankalarının açmış oldukları veridir. Faiz oranlarının artırılması durumunda milli paraya olan talep atarken bunun doğal sonucu olarak paranın değeri de artar. Ancak faiz oranları düşürüldüğünde talep azalacağı için bunun doğal sonucu olarak da para biriminin değeri düşecektir (AHL Forex, 2016: 24).

11 Ekim 2019 Tarihine ait Peru'ya ait faiz oranı verisine ait bilgi Şekil 6'da yer almaktadır. Faiz oranı kararı bir önceki açıklanan veri ile aynı olduğundan para birimine bir etkisi olmamıştır.

Şekil 6. Faiz Oranları Verisi

Kaynak: GCM Forex <https://www.gcmforex.com/analiz/ekonomik-takvim/>,

11.10.2019

Enflasyon Oranı Verisi: Talep kaynaklı oluşan enflasyon fiyatlarda genel olarak oluşmuş olan düzeyin sürekli ve hissedilir bir şekilde yükselmesi durumuna denir (Altaş, 2012: 9). Enflasyon verisi deflasyon olan bir ülkede verinin beklentinin üstünde açıklanması durumunda o ülke para biriminin değer kazanmasına neden olurken enflasyon olan bir ülkede verinin beklentinin üstünde açıklanması durumunda o ülke para biriminin değer kaybetmesine neden olmaktadır (AHL Forex, 2016: 23).

6 Eylül 2019 Tarihine ait İngiltere'ye ait enflasyon beklentisi verisine ait bilgi Şekil 7'de yer almaktadır. Enflasyon oranı bir önceki açıklamadan bir miktar daha artmıştır. Ancak açıklamanın ülke para birimine etkisi olmamıştır.

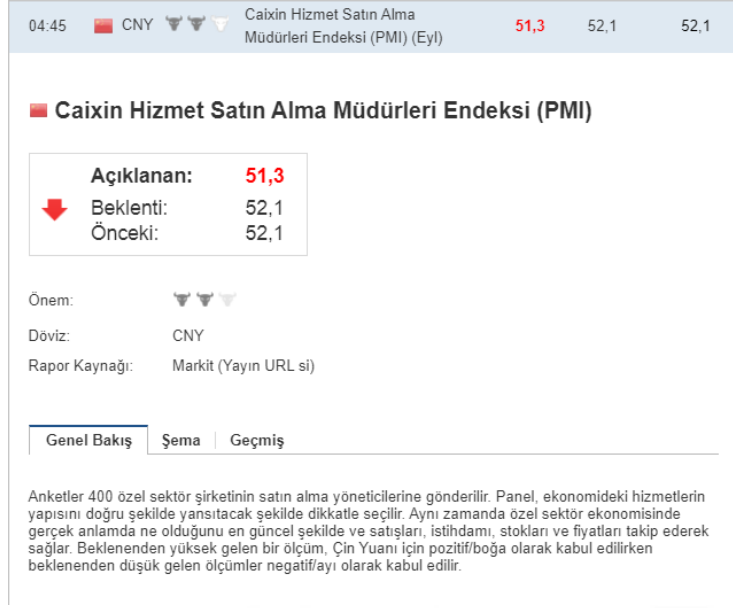

Şekil 7. Enflasyon Oranı Verisi

Kaynak: GCM Forex <https://www.gcmforex.com/analiz/ekonomik-takvim/>, 11.10.2019

Satın Alma Yöneticileri Endeksi (PMI) Verisi: Satın alma müdürleri verisi olarak bilinen veridir. Önceki yayınlanan verilerde dikkate alınarak bakılan bu veride genellikle 50 baz puan üzerinde gelmesi durumunda ülkede genişleme olduğunu gösterir ve ülke para biriminde olumlu etkiye neden olur, 50 baz puan altında gelmesi durumda daralma meydana geldiğini söyler ve o ülke para biriminin olumsuz etkiye neden olabilir (ALBForex, 2016: 38).

8 Ekim 2019 Tarihine ait Çin' e ait satın alma yöneticileri endeksi verisine ait bilgi Şekil 8'de yer almaktadır. Veri beklentinin altında açıklandığı için para birimini olumsuz etkilemiştir.

Şekil 8. Satın Alma Müdürleri Endeksi (PMI) Verisi

Kaynak: GCM Forex <https://www.gcmforex.com/analiz/ekonomik-takvim/>,
11.10.2019

2.1.4.4.7.2. Teknik Analiz

Gelecekte oluşabilecek fiyat hareketlerini tahmin edebilmek için geçmişte oluşmuş olan piyasa hareketlerinden ve fiyat grafiklerinden yararlanarak incelenmesine teknik analiz denir (Altaş, 2012: 55).

Teknik analizde üç tane varsayımdan yola çıkılır. Bunlar;

- Piyasalar her durumu dikkate alır,
- Fiyatlar trendler halinde hareket ederler,
- Tarih tekrürden ibarettir varsayımı yani aynı koşullar altında piyasa aynı tepkiyi verir varsayımlarından hareket eder (AHL Forex, 2016: 28).

Teknik analizde sonuçlar matematiksek olarak değerlendirilir ve elde edilmiş olan sonuçlar kesin rakamlar ifade ettikleri için yatırımcı için kolaylıkla işlem yapabilme olanağı sağlar.

Teknik analizde beklentiler önemli rol oynamaktadır. “Boğa Piyasası” ve “Ayı Piyasası” piyasalarda beklentiler hakkında bilgi verir. Boğa piyasası gelecek ile ilgili iyimserliği gösterir ve yükseliş beklentisi olduğu hakkında bilgi verirken, ayı piyasası piyasa için gelecek ile ilgili kötümserliği gösterir ve düşüş beklentisi olduğu hakkında bilgi verir (ALB Forex, 2016: 26).

2.1.4.4.7.2.1. Teknik Analizde Kullanılan Grafikler

Teknik analiz yapılırken kullanım amacına göre üç çeşit grafik vardır. Bunlar; çizgi grafiği, mum grafiği ve bar grafiği olarak sıralanabilir (Altaş, 2012: 19). Bunlar kısaca aşağıda örneklendirilerek açıklanmıştır.

Çizgi Grafiği: çizgi grafikleri sadece piyasa kapanış fiyatlarını baz alarak çizilir. Kapanış fiyatları noktalar olarak işaretlenir ve bu noktalar birleştirilerek oluşturulur. Sadece belirlenen zaman dilimleri için kapanış fiyatları hakkında bilgi verir dolayısıyla bu grafikten açılış ve kapanış fiyatları hakkında bilgi alınamaz. Daha çok hisse senetlerinin kapanış ve ağırlıklı ortalama fiyatları ile endeksler yani piyasayı tek başına temsil edebilen veriler için kullanılabilir (AHL Forex, 2016: 30).

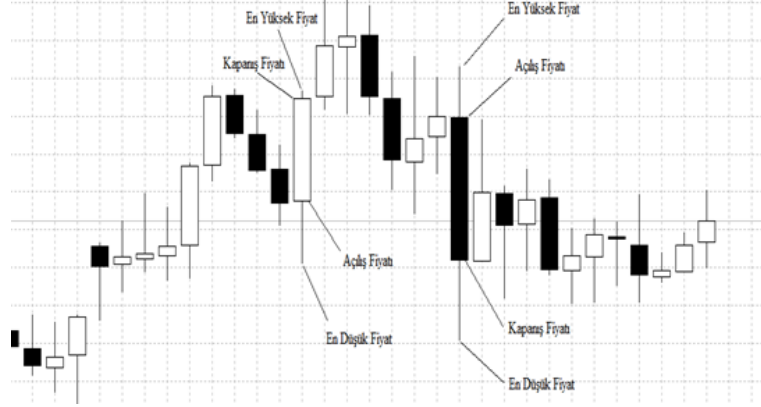

Şekil 9. Çizgi Grafiği

Kaynak: Meta Trader4 İşlem Platformu’ndan örnek alınmıştır.

Mum Grafiği: Piyasada oluşan anlık hareketlere göre hareket eden bu grafik muma benzeyen şekillerden oluşur. Her mum şekli piyasanın açılış fiyatı, oluşan en yüksek fiyatı, en düşük fiyatı ve kapanış fiyatı hakkında bilgi verir. Mumlar içi boş ve dolu şekillerden oluşur. Dolu olan mumlar düşüşü gösterir ve piyasanın

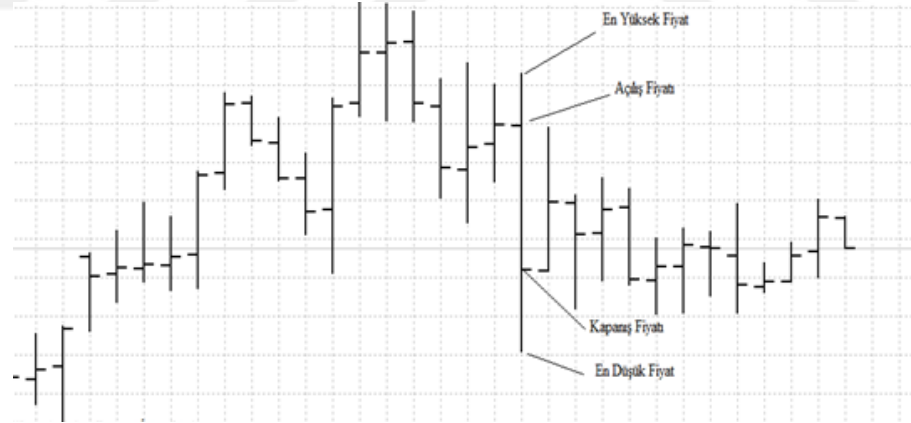
zayıfladığını, boş olan mumlar ise yükselişi gösterir ve piyasanın sağlamlığını gösterir (ALB Forex, 2016: 27).

Şekil 10. Mum Grafiği

Kaynak: Meta Trader4 İşlem Platformu'ndan örnek alınmıştır.

Bar Grafiği: Çubuk grafiği de denilen bar grafikleri yaygın olarak kullanılmaktadır. Bar grafiği açılış fiyatı, en yüksek fiyat, en düşük fiyat ve kapanış fiyatı hakkında bilgi verir (AHL Forex, 2016: 31).

Şekil 11. Bar Grafiği

Kaynak: Meta Trader4 İşlem Platformu'ndan örnek alınmıştır.

2.1.4.4.7.2.2. Teknik Analizde Kullanılan Bazı Terimler

Teknik analiz yapılırken sıkça kullanılan terimler bulunmaktadır. Bunlar; destek ve direnç seviyeleri, trend ve fibonacci analizleridir.

Destek ve Direnç Seviyeleri: destek seviyesi, fiyatların düşüş yaşarken sıkıştığı veya artan talep ile birlikte yükselişe geçtiği noktaya denir. Direnç ise, fiyatın yükselişe devam ederken sıkıştığı ve düşüşe doğru döndüğü seviyeye denir (ALB Forex, 2016: 27).

Fiyat ne kadar çok destek veya direnç seviyesini test ediyorsa bu seviyelerin güçlülüğünü gösterir. Destek seviyesinin kırılması ile birlikte destek seviyesi direnç görevini almaya, direnç seviyesinin kırılması ise birlikte direnç seviyesi destek görevini almaya meyilli olur (Altaş, 2012: 57).

Şekil 12. Destek ve Direnç Seviyeleri

Kaynak: Altaş, 2012: 57

Şekil 12’de USDJPY paritesine ait bir grafik yer almaktadır. 77,27 seviyesinde yer alan mavi hat destek seviyesini göstermektedir. Fiyat 78,30 seviyelerini iki kere test ederek üçüncü testi ile beraber destek seviyesine kadar test etmiştir. Bu hareket satış fırsatları yaratarak katlanan satış işlemleri ile yeni destek ve direnç seviyeleri oluşmuştur. Yeni direnç seviyesi 77,27 olurken, destek seviyesi 76,48 olmuştur.

Trend: Trendler varsayımına göre hareket etmektedir. Bu varsayım ise; piyasada oluşan fiyatların trendler doğrultusunda hareket etmesidir. Fiyatlar ana trend, ikincil trend ve küçük trend olmak üzere üç çeşit trend oluşturmaktadır (AHL Forex, 2016: 29). Trendlerin yönleri ise; aşağı, yukarı ve yatay olmak üzere oluşmaktadır. Ana trendler; küçük ve ikincil trendlerin toplamı ile yorumlanır ve uzun vadeli trendler olarak genel bir bilgi vermektedir. Geri çekilmeler olarak bilinen ikincil trendler ise orta vadeli trendlerdir. Çok fazla dikkate alınmayan kısa vadeli trendlerdir (Altaş, 2012: 52).

Fibonacci Analizi: Leonardo Fibonacci'nin bulduğu matematik doğasının düzeni olan altın oranından finansal piyasalarda ise destek ve direnç seviyelerini belirlemek amacıyla kullanılması sonucundan ortaya çıkmış olan analiz türüdür. Altın oran; yaklaşık olarak 1,618 denk gelmektedir (ALB Forex, 2017: 28). Fibonacci analizlerinde Fibonacci'nin bulduğu çeşitli oranların kullanılarak teknik analiz yapılmaktadır (Altaş, 2012: 76). Bunlar;

Fibonacci Retracement: İkincil trendlerin hangi oranlarda geri çekilebileceğini gösteren araçtır. Aşağı veya yukarı yönlü oluşan trenlerin ardından oluşacak ikincil trendin belirli oranlara göre destek veya direnç seviyeleri hakkında bilgi verir.

Fibonacci Time Zones: Fiyatın hangi seviyelerde tersi yönde hareket edeceği hakkında bilgi vermektedir. Örneğin, aşağı yönlü bir hareketinden sonra fiyatın artık yatay veya yükseliş yönünde hareket edeceği hakkında bilgi vermektedir.

Fibonacci Expansion: Fiyatların oluşturmuş oldukları yükseliş veya düşüş trendinden sonra bir miktar geri çekilmesinden sonra fiyatın hangi oranlarda hareketine devam edeceği hakkında bilgi vermektedir.

2.1.4.4.7.2.3. Teknik Analizde Formasyonlar

Kaotik yapıya sahip olan piyasalar da hareketler doğrusal değildir. Fiyat hareketleri trendler şeklinde hareket ederler. Kullanılan bu formasyonlar düzensizliğin içerisinde bir düzen yaratırlar. Formasyonlar için geçmişte oluşmuş olan bazı kalıp hareketlerin tekrarı da denilebilir. Teknik analizde birçok formasyondan faydalanılmaktadır. Bazıları ise (AHL Forex, 2016: 36);

Omuz Baş Omuz Formasyonu: İşlem hacmiyle ilişkili olan bu formasyonda fiyatların yükseliş trendinden sonra düşüş trendine geçeceği haberini verir. Bu formasyonun oluşum süresi bir aydan bir yıla kadar değişebilmektedir (Altaş, 2012: 63). Örneğin, yükseliş trendini tamamladıktan sonra satıcıların sert satımlarından sonra bir miktar düşüşe geçer daha sonra alıcılarının hızlı alımlarıyla bir miktar yükseliş hareketinden sonra düşüşe geçer. Daha sonra hafif bir yükselme sonrasında hareketine aşağı yönlü devam eder (Altaş, 2012: 63).

Şekil 13. Omuz Baş Omuz Formasyonu

Kaynak: Altaş, 2012: 64.

Ters Omuz Baş Omuz Formasyonu: Omuz baş omuz formasyonun tersi olarak düşüş yönündeki trendin yükseliş yönüne geçeceği haberini veren formasyondur. Düşüşünü tamamlayan trendin alıcıların alım işlemleri ile harekete geçer ve daha sonra tekrar bir düşüş yaşar. Daha sonra bir miktar güç kazanır ve yükselişe geçer daha sonra tekrar düşer. Son olarak alıcıların baskın gelmesiyle beraber yükseliş trendine geçemeye başlamasıdır (AHL Forex, 2016: 40).

Şekil 14. Ters Omuz Baş Omuz Formasyonu

Kaynak: Altaş, 2012: 64.

İkili (Çift) Dip Formasyonu: İki dip ve bir tepeden oluşan bir formasyondur.

Fiyatın aşağı yönlü trendi ardından fiyatın destek seviyesini test ederek tekrar yukarı yönlü hareketine devam etmesi ve oluşacak olan satış baskıları ile ikinci dibi oluşturmasıdır. Daha sonra düşüş trendinin yönünü değiştirip yükselişe geçtiği formasyondur (Altaş, 2012: 60).

Şekil 15. İkili (Çift) Dip Formasyonu

Kaynak: Altaş, 2012: 60

Bayrak ve Flama Formasyonu: Trendin içerisinde dinlenme olarak bilinen formasyondur. Üçgen veya dikdörtgen şekil oluşturarak geri çekilme yaşanan trendlerde oluşan formasyondur (AHL Forex, 2016: 44). Geri çekilmeden önce yaşanan uzun fiyat hareketine direk denilmektedir. Oluşan üçgen şekle flama, oluşan dikdörtgen şekle ise bayrak denilmektedir (ALB Forex, 2016: 29). Bayrak formasyonuna örnek olarak şekil 16 verilebilir.

Şekil 16. Bayrak ve Flama Formasyonu

Kaynak: Altaş, 2012: 65

Üçgen Formasyon: Fiyatın oluşmuş olan belirli bir daralmadan sonra yönüne karar vermesidir (Altaş, 2012: 61). Üç şekli vardır. Yükselen üçgen, alçalan üçgen ve simetrik üçgendir.

Yükselen üçgen; oluşan zirve fiyat seviyeleri birleştirilmesiyle yatay bir doğru oluşması ve dip seviyelerinin birleştirilmesiyle de yükselen bir doğru oluşması sonucunda olan üçgen şeklinin daralan hareketin sonucunda yükseliş yönünde hareket edeceği hakkında bilgi verir (AHL Forex, 2016: 43).

Şekil 17. Yükselen Üçgen Formasyonu

Kaynak: Altaş, 2012: 62.

Alçalan üçgen, oluşan zirve seviyelerinin birleştirilmesi ile alçalan bir doğru oluşturması ve dip noktalarının birleştirilmesiyle de yükselen bir doğrunun birleşmesiyle üçgen şeklinde alçalarak daralan bir üçgen formasyonu elde edilir bu da fiyatın düşüş yönünde hareket edeceği yönünde haber verir (ALB Forex, 2016: 28).

Şekil 18. Alçalan Üçgen Formasyonu

Kaynak: Altaş, 2012: 62

Simetrik üçgen, oluşan fiyatların zirve noktalarının ve dip noktalarının birleştirilmesi sonucunda daralan bir üçgen formasyonu oluşmaktadır. Bu formasyon ise fiyat hareketinin hem yükseliş yönünde de olabileceği hem de düşüş yönünde oluşabileceğini haber verir (Altaş, 2012: 64).

Şekil 19. Simetrik Üçgen Formasyonu

Kaynak: Altaş, 2012: 63.

2.1.4.4.7.2.4. Teknik Analizde Kullanılan İndikatörler ve Osilatörler'den Örnekler

Yatırımcılar bazen tek başına bazen de osilatör ve indikatörü birlikte kullanarak analizlerini yapmaktadırlar. Ancak ikisinin arasında bazı farklar bulunmaktadır. Salınım anlamına gelen osilatör fiyatlarda oluşan hareketlerdeki alım ve satım arasındaki değişimlerden bazı sonuçlar çıkarmak için kullanılır. İndikatörler ise fiyat grafiğinin geçmişte yapmış olduğu hareketleri modelleyerek, geleceğe yönelik tahminlerde bulunmak amacıyla kullanılır. Osilatör ile indikatör arasındaki en önemli fark ise osilatör trendin olmadığı yatay piyasalarda daha etkin kullanılırken, indikatör fiyat hareketlerinin yönünü (trend analizini) daha iyi gerçekleştirir. Teknik analiz yapılırken en çok kullanılan indikatörler ve osilatörler; hareketli ortalama, MACD, parabolic SAR, RSI ve momentumdur. Bunların açıklamaları aşağıda yer almaktadır (Altaş, 2012: 69).

Hareketli Ortalama: İşlem yapılmak istenen enstrümana ait geçmişte oluşmuş olan fiyat seviyelerinin ortalamaları alınarak oluşmuş olan fiyat seviyelerindeki sapmayı görmek için kullanılan bir indikatördür (Altaş, 2012: 70). En çok kullanılan indikatörlerdendir. Hareketli ortalama; trend, destek ve direnç seviyeleri ve alım satım sinyalleri olmak üzere üç görevi üstlenmektedir. Hareketli ortalamadan verim almak için analizi yapılacak enstrümana ait verilerin uzun süreli olarak değerlendirilmesi gerekmektedir. Bunun nedeni ise oluşmuş olan fiyat değişimlerine duyarlılığının artmasıdır (AHL Forex, 2016: 45).

Şekil 20. Hareketli Ortalama

Kaynak: Altaş, 2012: 70

Hareketli ortalama da oluşmuş olan aşağı yönlü hareketler direnç seviyeleri hakkında bilgi verirken yukarı yönlü hareketleri ise destek seviyeleri hakkında bilgi vermektedir. Hareketli ortalama da 20 birimlik ortalama 50 birimlik ortalama yukarıdan aşağı yöne doğru kesiyorsa satım sinyali veriyordur. Alım sinyali ise; 20 birimlik ortalamanın 50 birimlik ortalama kestiği aşağıdan yukarı yönde kesiyorsa alım sinyali veriyor demektir (Altaş, 2012: 70).

MACD (Moving Average Convergence Divergence): Fiyatların kısa dönemli ve uzun dönemli ortalama arasındaki ilişkiyi inceleyen sıklıkla kullanılan bir indikatördür (ALB Forex, 2016: 29). Trendlerden faydalanarak oluşturulur. 9, 12 ve 26 birimlik üssel ortalamalardan yola çıkarak 26 birimlik ortalama hareket ile 12 birimlik ortalama hareketin farkı alınıp daha sonra oluşan farkın 9 birimlik ortalama alınarak elde edilen verilerdir (Altaş, 2012: 71).

Şekil 21. MACD

Kaynak: Altaş, 2012: 71.

Parabolic SAR (Parabolic Stop and Reversals) (Dur ve Ters Pozisyon Al): grafik üzerinde parabol oluşturarak oluşan fiyatların altında veya üstünde oluşarak alım ya da satım sinyalleri verebilen göstergedir (AHL Forex, 2016: 52). Paraboller fiyatların altında yer alıyorsa yükseliş trendi yani alım sinyali veriyordur. Eğer ki üstünde seyrediyorsa bu da satım sinyali anlamına gelmektedir. Ancak bu göstergenin kullanılabilmesi için ilgili grafiğin bir trend oluşturduğundan emin olmak gerekmektedir. Trend oluşturmaması durumunda yanlış olarak yorumlanmasına neden olur (ALB Forex, 2016: 30).

Şekil 22. Parabolic SAR

Kaynak: www.gcmforex.com, 20.02.2019.

RSI (Relative Strength Index): Göreceli güç göstergesi olarak bilinir. 0 ile 100 arasında değerler almaktadır. RSI anlamlı değerleri ise 30 ve 70 arasındadır. RSI değeri 30 değerinin altında olursa aşırı satım olduğu için alım bölgesi olarak, 70 değerinin üzerinde olması durumunda ise aşırı alım olduğu için satış bölgesinde olduğunu gösterir (ALB Forex, 2016: 30).

Şekil 23. RSI

Kaynak: Altaş, 2012: 72.

Momentum: İşlem yapılmak istenen enstrümanın güç kaybedip kaybetmemesine göre alım veya satım sinyalleri ile yatırımcıya bilgi verir. Momentumda 100 değeri önemli bir yere sahiptir. Eğer ki 100 değerinin üstünde ise talebin güçlü olduğunu ve yukarıdan kırması halinde satım sinyali verir. 100

değerinin altında ise talebin az olduğunu ve aşağıdan kırması ise alım sinyali olarak verir (AHL Forex, 2016: 51).

Şekil 24. Momentum

Kaynak: www.gcmforex.com, 20.02.2019.

2.1.4.8. Foreksin Avantajları ve Dezavantajları

Yatırımcılar açısından foreksin avantaj ve dezavantajları aşağıda açıklanmıştır (AHL Forex,2017: 14-16; Ayyıldır, 2014).

2.1.4.8.1. Avantajları

Kaldıraç: Foreks piyasasının en önemli olanaklarından biri olan kaldıraç, düşük teminat ile yüksek hacimli işlemler yapmaya olanak tanır.

Emir Çeşitliliği: 5 gün 24 saat açık olması nedeniyle anlık olarak işlem açabilir ya da yatırımcıların zaman, fiyat, kar ve zarar hedefini belirleyerek önceden emir verebilir.

Yüksek Likidite: Dünyanın en likit piyasası olan foreks yatırımcı tercihlerini tam olarak yansıtmaktadır. Yüksek likidite sayesinde fiyatlarda oluşan derinlik, sağlıklı fiyat oluşumunu da beraberinde getirerek ve bu durum piyasanın manipüle edilememesini, etkin bir piyasanın işlemlerini desteklemektedir.

Şeffaflık: Piyasada oluşan fiyatlar alıcı ve satıcının bulunduğu denge fiyatı üzerinden oluşmasıyla beraber dünyanın her yerinde fiyatların aynı olması ve teknolojinin getirdiği olanakla haber akışına anında ulaşabilme olanağı şeffaflığı da beraberinde getirmektedir.

Kolay Ulaşım: Foreks piyasasına internetin olduğu her yerde ulaşmak mümkündür. İşlemler; bilgisayar, tablet ve telefonlar aracılığıyla 5 gün 24 saat boyunca yapılabilmektedir. Bu nedenle yatırımcılar oluşabilecek anlık hareketleri anında değerlendirebilmektedir.

Çift Yönlü İşlem: Foreks piyasasında daha önce alım yapılmamış bir enstrümanda satış işlemi gerçekleştirilebilir. Değer kaybedeceği düşünülen bir enstrümanda satış işlemi, değer kazanacağı düşünülen bir enstrümanda alım işlemi yapılabilir.

Komisyon: Foreks piyasasında alım/satım farkı olan spread uygulanmakta ve bunun haricinde diğer piyasalarda ki gibi herhangi bir komisyon söz konusu değildir.

2.1.4.8.2. Dezavantajları

-24 saat işlem yapılabildiği için devamlı takibi zor bir piyasadır.

-Kaldıraç foreks piyasanın en önemli avantajı olmakla beraber riski de barındırdığı için dezavantajı da olmaktadır. Kaldıraç oranı arttıkça riskte artmaktadır.

-Zararı durdur emrinde seviye iyi belirlenemezse ve pozisyon kapatılmazsa sermaye hızlı bir şekilde eriyebilir.

-Gün içerisinde bilgi akışı yoğun olduğu için enstrümanı analiz etmek için profesyonel yardıma ihtiyaç duyulmaktadır.

-Açıklanan verilerle piyasada ani ve sert hareketlenmeler görülebilir ve bunun ile birlikte yapılacak acele ve panik işlemler yatırımcı açısından hesaplarında zarara yol açabilir.

2.1.4.9. Forekste Kullanılan Platform Örneği: Meta Trader 4

Foreks piyasasında yaygın olarak kullanılan Meta Trader 4 işlem platformu kısaca aşağıda açıklanmıştır.

2.1.4.9.1. Menüler

Menüler kısmında; dosya, görünüm, ekle, grafikler, araçlar, pencere ve yardım kısımları yer almaktadır (ALB Forex, 2017: 40). Bunlar kısaca aşağıda açıklanmıştır.

Şekil 25. Menüler

Kaynak: ALB Forex, 2017: 40.

2.1.4.9.1.1. Dosya

Dosya menüsünde yer alan; yeni grafik, çevrimdışı aç, silineni aç, profiller, farklı kaydet, resim olarak kaydet, hesap aç, giriş, yazıcı ayarları, baskı önizleme, yazdır, çıkış gibi kısımlar yer almaktadır. Bunları şöyle açıklayabiliriz (ALB Forex, 2017: 40);

Yeni Grafik: Yatırımcının işlem yapmak istediği enstrümana ait grafiği açabilmesini sağlar,

Çevrimdışı Aç: Yatırımcının kaydetmiş olduğu grafiklerin çevrimdışı açılabilmesini sağlar,

Profiller: Yatırımcıya ait kayıtlı olan profilleri arasında geçiş yapabilmesini, silmek istediği profilin silbilmesini sağlar,

Kapat: Yatırımcının ilgilendiği enstrümana ait grafiğin kapatılabilmesini sağlar,

Farklı Kaydet: Yatırımcının ilgilendiği enstrümana ait bilgileri indirebilmesini sağlar,

Resimli Olarak Kaydet: Yatırımcının platformunun ekran resmi almasını sağlar,

Hesap Aç: Yatırımcının farklı bir hesap açmasını sağlar,

Giriş: Yatırımcının farklı bir hesap ile girmesini sağlar,

Yazıcı ayarları: Yatırımcının yazıcı ile ilgili işlemlerinin ayarlarını yapmasını sağlar,

Baskı Önizleme: Yatırımcının ilgilendiği grafiğin çıktısını salmadan önce inceleyebilmesini sağlar,

Yazdır: Yatırımcı ilgilendiği grafiğin yazıcıdan çıkarabilmesini sağlar,

Çıkış: Yatırımcının platformdan çıkmasını sağlar.

2.1.4.9.1.2. Görünüm

Görünüm sekmesinde dil ve araç çubukları yer almaktadır. Bunlar kısaca aşağıda açıklanmıştır.

Languages (Dil): Yatırımcının platformda işlem yaparken kullanmak istediği dili seçebilmesini sağlar,

Araç Çubukları: Yatırımcının platformu kişiselleştirebilmesini sağlar. Yatırımcının araç çubuklarını, menülerin alt kısımlarına ekleyebilmesini ya da çıkarabilmesini, piyasa gözlemi, veri penceresi, navigator ve terminal pencerelerini platformda görüntüleyebilmesini ya da kaldırabilmesini sağlarken yatırımcının strateji denemesi yapabilmesini ve platformu tam ekrana çevirebilmesini sağlar (ALB Forex, 2017: 40).

2.1.4.9.1.3. Ekle

Ekle sekmesinde; göstergeler, çizgiler, kanallar, Fibonacci, figürler, oklar, Andrew's Pitchfork, Cycle Çizgileri, yazı ve yazı etiketi yer almaktadır (ALB Forex, 2017: 40). Bunlar kısaca aşağıda açıklanmıştır.

Göstergeler: Yatırımcının teknik analiz yaparken grafiğine göstergeler ekleyebilmesini sağlar,

Çizgiler: Yatırımcının analiz yapmasına yardımcı olarak grafiğine dikey, yatay, trend ya da açılı çizgiler eklemesini sağlar,

Kanallar: Yatırımcının analiz yapmasına yardımcı olarak grafiğine Fibonacci, liner regresyon, eş aralıklı, standart deviasyon kanallarını aktarabilmesini sağlar,

Gann: Yatırımcının analiz yaparken grafiğine Gann çizgi, fan ve ızgarasını grafiğimize ekleyebilmesini sağlar,

Fibonacci: Yatırımcının analiz yaparken grafiğine Fibonacci araçlarını ekleyebilmesini sağlar,

Figürler: Yatırımcının analiz yapmasına yardımcı olarak grafiğine dikdörtgen, üçgen ve elips şekillerini ekleyebilmesini sağlar,

Oklar: Yatırımcının analiz yapmasına yardımcı olarak grafiğine çeşitli şekilleri ekleyebilmesini sağlar,

Andrew's Pitchfork, Cycle Çizgileri, Yazı ve Yazı Etiketi: Yatırımcının yapmasına yardımcı olarak grafiğine ekleyebileceği A ile yazını sabitleyebilmesini, T ile de hareketli yapabilmesini sağlayan diğer araçlar listesi olarak kolaylık sağlar.

2.1.4.9.1.4. Grafikler

Grafikler sekmesinde; göstergeler listesi, şekiller, bar- mum grafiği, ön plan grafiği, zaman aralığı, şablon, yenile, ızgara, hacimler, otomatik scroll, grafik taşı, büyüt, küçült, adım adım ve özellikler yer almaktadır (ALB Forex, 2017: 41-42). Bunlar kısaca aşağıda açıklanmıştır.

Gösterge Listesi: Yatırımcının ilgilendiği grafiğinde yer alan göstergeleri görüntüleyebilmesini, oynama yapabilmesini ya da eklemiş olduğu göstergeleri kaldırabilmesini sağlar.

Şekiller: Yatırımcının ilgilendiği grafiğinde yer alan şekilleri görüntüleyebilmesini, oynama yapabilmesini ya da eklemiş olduğu şekilleri kaldırabilmesini sağlar,

Bar-Mum-Çizgi Grafiği: Yatırımcının grafiğini kişiselleştirirken bar, mum veya çizgi olarak seçebilmesini sağlar,

Ön Plan Grafiği: Yatırımcının analiz yaparken kullanmış olduğu grafiğine eklediği göstergeler ve şekilleri arka plana atarak grafiğini görüntüleyebilmesini sağlar,

Zaman Aralığı: Yatırımcının ilgilendiği grafiğe zaman ayarı yaparak analizlerini dakikalık, saatlik, günlük, haftalık veya aylık yapmasını sağlar,

Şablon: Yatırımcının kişiselleştirdiği grafiği şablon olarak kaydederek ilgilendiği diğer grafiklere de aynı şekilde açılmasını sağlar,

Yenile: Yatırımcının ilgilendiği enstrümana ait grafik bilgilerinin güncel piyasa hareketlerine dönmesini sağlar,

Izgara: Yatırımcının ekranın da yer alan grafiğe ızgara ekleyebilmesini ya da kaldırabilmesini sağlar,

Hacimler: Yatırımcının ilgilendiği enstrümana ait görüntüleyebilmesini ya da kaldırabilmesini sağlar,

Otomatik Scroll: Yatırımcının ilgilendiği enstrümanda hareketlilik olduğu zaman grafiğin ilerlemesini sağlar,

Grafik Taşı: Yatırımcının ileriye dönük analizler yapması durumunda grafiğin ekranın sonunda veya ortasında durmasını sağlayarak yatırımcıya kolaylık sağlar,

Büyüt: Yatırımcının grafiğini büyütmesini sağlar,

Küçült: Yatırımcının grafiğini küçültmesini sağlar,

Adım Adım: Yatırımcının grafiğini tek tek sağa kaydırarak geçmişe ait verilere bakmasını sağlar,

Özellikler: Yatırımcının grafik ekranını kişiselleştirmesini sağlar.

2.1.4.9.1.5. Araçlar

Araçlar sekmesinde; yeni emir, tarihçe merkezi, global değişken, metaquotes language editor ve seçenekler yer almaktadır (ALB Forex, 2017: 41). Bunlar kısaca aşağıda açıklanmıştır.

Yeni Emir: Yatırımcının gerçekleştirmek istediği yeni alım veya satım emirleri girebilir,

Tarihçe Merkezi: yatırımcının kendisine ait olan geçmiş verileri yüklemesini sağlar,

Global Değişkenler: Yatırımcının kullanmış olduğu özel göstergeleri ve komut işlemini gerçekleştirmek için geçerli olan değişkenlerin listesini görüntülemesini sağlar,

MetaQuotes Language Editor: Yatırımcının programlamayı başlatmasını sağlar,

Seçenekler: Yatırımcının kullanmış olduğu şifre, kullanıcı adı ve diğer aryalarını yapmasını sağlar.

2.1.4.9.1.6. Pencere

Pencere sekmesinde; yeni pencere, art arda, yatay düzenle, dikey düzenle ve ikon ayarla sekmeleri yer almaktadır (ALB Forex, 2017: 41). Bunlar kısaca aşağıda açıklanmıştır.

Yeni Pencere: Yatırımcının ilgilendiği enstrümana ait olan grafiği açması sağlar,

Art Arda: Yatırımcının kullandığı grafikleri art arda sıralamasını sağlar,

Yatay Düzenle: Yatırımcının kullandığı grafikleri yatay olarak düzenlemesini sağlar,

Dikey Düzenle: Yatırımcının kullandığı grafikleri dikey olarak düzenlemesini sağlar,

İkonları Ayarla: Yatırımcının açmış olduğu grafik ekranının kapanmasını sağlar.

2.1.4.9.1.7. Yardım

Yardım sekmesinde yardım konuları, technical analysis, ve mobile trading sekmeleri yer almaktadır (ALB Forex, 2017: 42). Bunlar kısaca aşağıda açıklanmıştır.

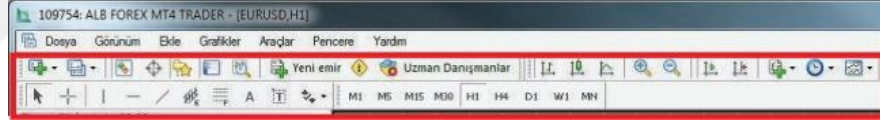
Yardım konuları: Yatırımcının platform ile alakalı istediği yardımlara ulaşmasını sağlar,

Technical Analysis: Yatırımcı teknik analiz ile alakalı konulara ulaşmasını sağlar,

Mobile Trading: Yatırımcının platforma ulaşmak için kullanmış olduğu mobil işlemlerine ulaşmasını sağlar.

2.1.4.9.2. Araç Çubukları

Yatırımcı menülerde olan araçları, araç çubuklarına ekleyerek kendisine özgü kısa yollar oluşturabilir ve eklemiş olduğu araç çubuklarını düzenleyebilir (ALB Forex, 2017: 42). Grafik üzerinde fiyatların tarih ve fiyat seviyelerine ulaşmak için ok ve artı imleç kullanır. Dikey çizgi, yatay çizgi, trend çizgisi, eş uzaklıklı kanal çizgisi ve fibonacci geri çekilmesini çizilmesi için kısa yolları yer almaktadır. Grafik üzerine yazı yazılması ve yazı etiketi kısa yolları yer almaktadır. Grafik üzerinde fiyat seviyelerini görmek amaçlı oklar kısa yolu yer almaktadır. Grafik görüntülenmesinde zaman dilimi seçimi kısa yolu yer almaktadır.

Şekil 26. Araç Çubukları

Kaynak: ALB Forex, 2017: 42.

2.1.4.9.3. Piyasa Gözlemi

Yatırımcı kendine göre düzenlememesi durumunda piyasa gözlemi penceresinde en fazla işlem gören enstrümanlara ait bilgiler yer almaktadır. Yatırımcı ilgilendiği enstrümanlara göre sürükleyip bırak yoluyla ilgilendiği pariteleri listenin başına çekebilmektedir. Piyasa gözlemi penceresinde çaprazlar ve tik grafiği yer almaktadır. Bunlar kısaca aşağıda açıklanmıştır.

Çaprazlar: Yatırımcı ilgilendiği enstrüman ile ilgili sözleşme detaylarına ulaşabilir. Yatırımcı; sözleşme detaylarından kur farkı miktarı, kontrat büyüklüğü, gecelik taşıma

bedeli tipi (pip cinsinden), uzun ve kısa dönem gecelik taşıma bedellerini ve teminat bilgilerine ulaşabilir.

Sembol	Satış	Alış
EURUSD	1.12733	1.12753
USDJPY	110.504	110.524
SILVER	15.417	15.457
#FACEB...	167.22	167.35
GBPUSD	1.32091	1.32121
USDCHF	0.99395	0.99425
EURGBP	0.85329	0.85359
EURCHF	1.12057	1.12097
USDCAD	1.33854	1.33884
NZDUSD	0.69139	0.69179
AUDUSD	0.71383	0.71413
CHFJPY	111.145	111.195
EURJPY	124.580	124.610
GOLD	1316.05	1316.55
USDTRY	5.37030	5.37530
EURTRY	6.10410	6.11010
GBPTRY	7.13673	7.14673
TRYBASK	5.73495	5.74495
AUDCAD	0.95541	0.95611
AUDCHF	0.70941	0.71011

Şekil 27. Piyasa Gözlemi

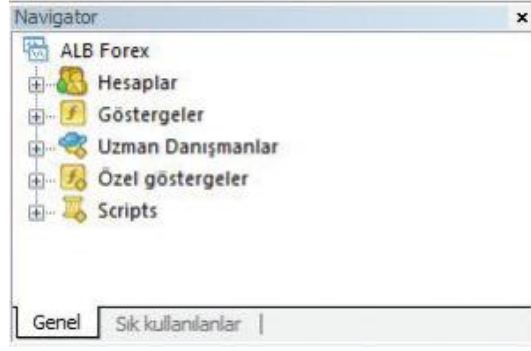
Kaynak: Meta Trader4 İşlem Platformu'ndan örnek alınmıştır.

Tik Grafiği: Piyasa gözlemi penceresinde yer alan tik grafiği ile yatırımcının ilgilendiği enstrümana ait alış veya satış seviyelerini görüntülemesini sağlar (ALB Forex, 2017: 42).

Şekil 27'de yer alan piyasa gözlemi penceresinde çaprazlar sekmesinde en çok işlem yapılan enstrümanlar yer almaktadır.

2.1.4.9.4. Navigator

Navigatör penceresinde; hesaplar, göstergeler, uzman danışmalar, özel göstergeler, scripts ve sık kullanılanlar yer almaktadır. Bunlar kısaca aşağıda açıklanmıştır.

Şekil 28. Navigatör

Kaynak: ALB Forex, 2017: 43

Hesaplar: Yatırımcının açmış olduğu hesaplarını gösterir,

Göstergeler: Yatırımcının kullanmak istediği göstergeleri sürükleyip bırak ya da sağ tıklama yöntemi ile grafiğine eklemesini sağlar,

Uzman Danışmanlar: Yatırımcının sürükleyip bırak yöntemi ya da sağ tıklama yöntemiyle grafiğine uzman danışman eklemesini sağlar,

Özel Göstergeler: Yatırımcının kullandığı özel göstergelerini sürükleyip bırak ya da sağ tıklamasıyla grafiğine eklemesini sağlar,

Scripts: Yatırımcının kendine ait olarak senaryolar oluşturmasını sağlar,

Sık Kullanılanlar: Yatırımcının sık olarak kullanmış olduğu araçlarını eklemesini sağlar (ALB Forex, 2017: 43).

2.1.4.9.5. Terminal

Yatırımcılara hesaplarında bulunan bakiyeleri, varlıkları, teminatları, serbest teminatları, teminat seviyeleri, emirleri, zaman, işlem türleri, işlem miktarları, enstrüman sembolleri, işleme girdikleri fiyat seviyeleri, zarar kes emirleri, karı al emirleri, anlık fiyat seviyeleri, vergi, gecelik taşıma bedelleri, kar durumları, yorumlara ve haberlere ulaşmasını sağlayan sekmedir. Bunlar kısaca aşağıda açıklanmıştır.

Şekil 29. Terminal

Kaynak: Meta Trader4 İşlem Platformu'ndan örnek alınmıştır.

Bakiye: Yatırımcının pozisyonlarını kapattıktan sonra kar elde ettiyse artmış olarak, zarar ettiyse düşmüş olarak gördüğü bakiyesini yansıtır,

Varlık: Yatırımcının açıl olan pozisyonlarına bağlı olarak değişen toplam varlık değerini gösterir,

Marjın (Teminat): Yatırımcının vermiş olduğu emirlerle bloke edilmiş olan tutarını gösterir,

Serbest Marjın (Kullanılabilir Teminat): Yatırımcının varlığı ile teminat farkını gösterir,

Marjın (Teminat) Seviyesi: Yatırımcının varlığının teminatına oranının yüzdesel ifadesini gösterir,

Emir: Yatırımcının vermiş olduğu emrin numarasını gösterir,

Zaman: Yatırımcının vermiş olduğu emrin gerçekleşmiş olduğu zamanını gösterir,

Tür: Yatırımcının yapmış olduğu alım (buy) veya satım (sell) İşlemi olması hakkında bilgi verir,

Miktar: Yatırımcının işleme girdiği işlem birimini gösterir,

Sembol: Enstrümanların kod bilgilerini gösterir,

Terminalde ilk sırada yer alan fiyat sütunu: Yatırımcının işleme girdiği fiyatı gösterir,

S/L: Stop Loss (Zararı Kes) seviyesini,

T/P: Take Profit (Kar Al) seviyesini,

Terminalde son sırada yer alan fiyat sütunu: Piyasada oluşmuş olan anlık fiyat seviyesini gösterir,

Taxes: Yatırımcının açmış olduğu işleme dair alınan vergi miktarlarını gösterir,

Swap: Yatırımcının açmış olduğu pozisyona ya da pozisyonlara işlenen gecelik taşıma bedeli miktarlarını gösterir,

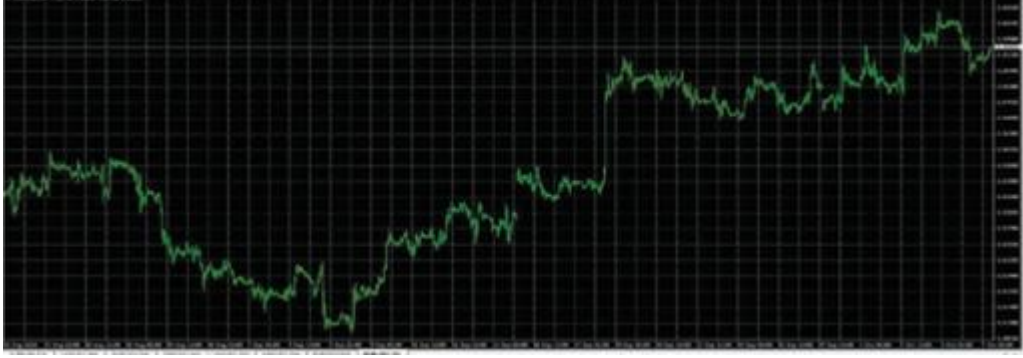
Kar: yatırımcıya ait olan kar- zarar durumunu gösterir,

Yorum; yatırımcıların yorumlara ulaşmasını sağlar.

Haberler: Gelen veri akışı ile birlikte yatırımcılara gönderilen haberlere bu bölümden ulaşabilirsiniz. Yatırımcının ilgilendiği haberin üzerine sağ tıklayarak habere ulaşabilirsiniz (ALB Forex, 2016: 43-44).

2.1.4.9.6. Grafik Ekranı

Grafik ekranı, yatırımcıların işlem yapmak veya analiz yapmak için kullanabilecekleri ekrandır.

Şekil 30. Grafik Ekranı

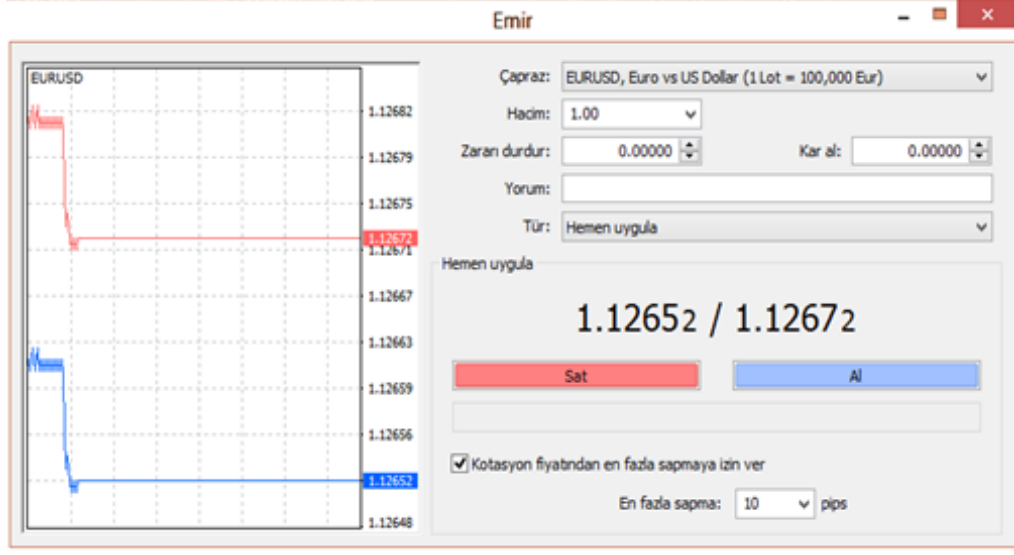
Kaynak: Meta Trader4 İşlem Platformu'ndan örnek alınmıştır.

Ekranı sağ tıklayarak grafik özelliklerini kendinize göre ayarlayabilirsiniz (ALP Foreks, 2015: 44).

2.1.4.9.7. Emir Ekranı

İşlem platformunda emir penceresinde iki seçenek bulunmaktadır. Hemen Uygula Emri ve Bekleyen Emir (Şekil 31-32).

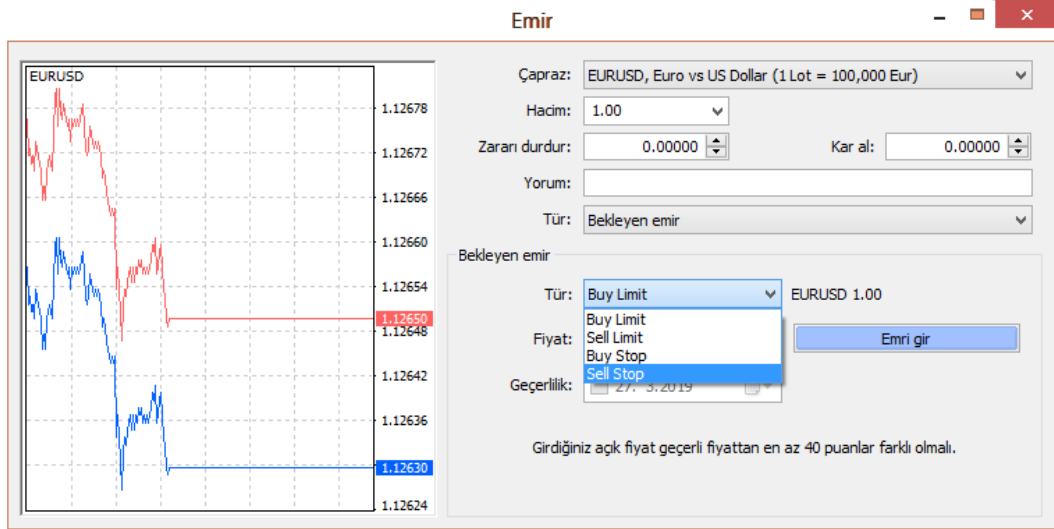
Hemen uygula emri piyasada oluşmuş olan anlık fiyat seviyesinden alım veya satım yapmak için kullanılan emirdir. Şekil 31'de yer alan hemen uygula emri penceresinde EURUSD paritesinde 1 lotluk 1,12652 fiyat seviyesinden alım, 1,1267 seviyesinden satım emrini al veya sat seçeneklerine basarak oluşmuş olan bu fiyat seviyelerinden gerçekleşir.

Şekil 31. Hemen Uygula Emri

Kaynak: Meta Trader4 İşlem Platformu'ndan örnek alınmıştır.

Bekleyen emir piyasada oluşmasını beklediği fiyat seviyelerini belirleyerek girdikleri emirlerdir. Şekil 32' de yer alan EURUSD paritesinde 1 lotluk işlemde beklediği fiyat seviyesine göre buy limit, sell limit, buy stop ve sell stop türlerinden birini seçerek işlem açabilmesini sağlar.

Şekil 32. Bekleyen Emir

Kaynak: Meta Trader4 İşlem Platformu'ndan örnek alınmıştır.

2.1.4.9.8. Enstrüman Bileşenleri

Yatırımcılar tek bir enstrümanda işlem açmak yerine iki farklı enstrümanda işlem yapabilirler.

ENSTRÜMAN (POZ)	İŞLEM 1	İŞLEM 2
EURTRY (BUY)	EURUSD (BUY)	USDTRY (BUY)
EURCHF (BUY)	EURUSD (BUY)	USDCHF (BUY)
EURGBP (BUY)	EURUSD (BUY)	GBPUSD (SELL)
EURJPY (BUY)	EURUSD (BUY)	USDJPY (BUY)
EURCAD (BUY)	EURUSD (BUY)	USDCAD (BUY)
EURAUD (BUY)	EURUSD (BUY)	AUDUSD (SELL)
GBPCHF (SELL)	GBPUSD (SELL)	USDCHF (SELL)
GBPJPY (SELL)	GBPUSD (SELL)	USDJPY (SELL)
CHFJPY (BUY)	USDCHF (SELL)	USDJPY (BUY)
CADJPY (SELL)	USDCAD (BUY)	USDJPY (SELL)
EURNZD (BUY)	EURUSD (BUY)	NZDUSD (SELL)
GBPAUD (SELL)	GBPUSD (SELL)	AUDUSD (BUY)
GBPCAD (BUY)	GBPUSD (BUY)	USDCAD (BUY)
AUDJPY (SELL)	AUDUSD (SELL)	USDJPY (SELL)
AUDCAD (BUY)	AUDUSD (BUY)	USDCAD (BUY)
AUDNZD (SELL)	AUDUSD (SELL)	NZDUSD (BUY)
AUDCHF (BUY)	AUDUSD (BUY)	USDCHF (BUY)
TRYJPY (SELL)	USDTRY (BUY)	USDJPY (SELL)
GBPTRY (SELL)	GBPUSD (SELL)	USDTRY (SELL)

Şekil 33. Enstrüman Bileşenleri

Kaynak: ALB Forex 2017: 44.

Tablo nasıl okunur?

Şekil 33'te yer alan EURGBP paritesinde alış (buy) işlemi yapmak istediğimizde GBP satar EUR alırız. Bu işlemi farklı bir şekilde de gerçekleştirebiliriz. Eğer; EURUSD paritesinde alım (buy), GBPUSD paritesinde de satım (sell) pozisyonu açtığımızda da aynı işlemi gerçekleştirmiş oluruz. CHFJPY paritesinde alış (buy) işlemi yapmak istiyoruz. Bu durumda USDCHF paritesinde satış pozisyonu açıp, USDJPY paritesinde de alım işlemi yaparak CHFJPY paritesinde direk pozisyon açmadan da bu yöntemle işlemimizi gerçekleştirebiliriz (ALB Forex, 2016: 44).

2.2. İlgili Araştırmalar

Türkiye’de, foreks piyasası üzerine gerçekleştirilen yapısal düzenlemeler ile ilgili alan yazın taraması yapıldığında sınırlı sayıda araştırma ile karşılaşmıştır. Bu çalışmalar yüksek lisans tezleri ve makalelerden oluşmaktadır. Konu ile ilgili yazılan tezlerde Ellialtıoğlu (2017) ve Evren (2017), foreks piyasasının Türkiye’deki gelişim durumlarını yapısal düzenlemeler çerçevesinde incelemiştir. Ellialtıoğlu (2017) 1000 USD başlangıç teminatı ve 1:10-1:50 arasında değişen kaldıraç oranlarını değerlendirmiş, aynı zamanda aracı kurumlara, yatırımcılara ve yasal otoriteye de önerilerde bulunmuştur. Evren (2017) araştırmasında TOFAŞ ve EURUSD analizlerini yaparak foreks piyasasında diğer piyasalarda kullanılan analiz yöntemlerinin de kullanılabileceğini somut olarak göstererek yatırımcılara ve aracı kurumlara önerilerde bulunmuştur. Konu ile ilgili yazılan makalelerde Altan ve Güzel (2015), Ellialtıoğlu ve Hazar (2017), Şendur (2017), foreks piyasasının durumunu yapısal düzenlemeler çerçevesinde incelemiştir. Altan ve Güzel (2015), foreks piyasasına olan ilginin hızlı bir şekilde artmasının nedeni olarak gerçekleri yansıtmayan reklamları göstermişlerdir. Ayrıca piyasanın doğal yapısı olan kaldıraç oranının yüksek risk taşıdığı ve yatırımcının yeterli bilgiye sahip olmaması nedeniyle sıkıntılarının yaşandığını belirterek bu durumlar ile ilgili aracı kurumlara, yasal otoriteye ve yatırımcılara önerilerde bulunmuşlardır. Ellialtıoğlu ve Hazar (2017), Türkiye’deki foreks piyasasının gelişimini dünya foreks piyasası ile karşılaştırarak kaldıraç oranları ve başlangıç teminatları ile ilgili önerilerde bulunmuşlardır. Bunun yanı sıra yasal otoriteye, aracı kurumlara ve yatırımcılara da önerilerde bulunmuşlardır. Şendur (2017), çalışmasında özellikle yatırımcılara önerilerde bulunmuş ve kaldıraç oranının yüksek riski de beraberinde getirdiğine dikkat çekerek işlem yapmak isteyen yatırımcılara önerilerde bulunmuştur.

3. YÖNTEM

Araştırmada, Türkiye Sermaye Piyasaları Birliği (TSPB), Takas Bank, Bank for International Settlements (BIS) ve International Organization of Securities Commissions (IOSCO)'ın istatistiki verilerinden yararlanılarak oluşturulan grafikler aracılığıyla ulaşılan çıkarımlar, SPK tarafından gerçekleştirilen yapısal düzenlemeler öncesi ve sonrası açısından yorumlanmıştır.

3.1. Araştırmanın Modeli

Araştırmada, sermaye piyasaları kuruluşlarından elde edilen istatistiki veriler zaman serileri haline getirilerek grafiklere dönüştürülmüştür.

3.2. Evren ve Örneklem

Araştırmanın evreni foreks piyasalarıdır. Örneklemi ise, Türkiye'de faaliyet gösteren aracı kurum sayıları, yatırımcı hesap sayıları, günlük ve yıllık toplam işlem hacimleri, yatırımcı hesaplarının kar- zarar oranları ve yatırımcı şikayet sayılarıdır.

Veri toplama araçları, Türkiye Sermaye Piyasaları Birliği, Takas Bank, Bank for International Settlements (BIS) ve International Organization of Securities Commissions (IOSCO)'ın düzenli olarak açıkladıkları istatistiki verilerdir. Bu veriler ilgili kurumların web sayfalarından ve düzenli olarak yayınladıkları raporlardan elde edilmiştir.

4. BULGULAR VE YORUMLAR

4.1. Yapısal Düzenlemeler Öncesi Türkiye’de Foreks Piyasası

Türkiye’de yapısal düzenlemeler öncesinde yatırımcıların bir kısmı tarafından kaldıraçlı alım satım işlemleri hiçbir hukuki güvenin olmadığı, yetkisiz merdiven altı olarak tabir edilen kurumlar aracılığıyla gerçekleştiriliyordu.

SPK’nın 19 Ağustos 2011 yılında yayınladığı duyuruda foreks piyasasının mevcut durumunu; denetim dışı, yüksek hacimli ve sadece internet üzerinden işlem yapılabilen tezgah üstü bir piyasa, dolar, euro ve altın kontratlarının çoğunlukta olduğunu, kullanılan pazarlama tekniğinin yanıltıcı “pembe” olduğunu, yatırımcıların korunduğu herhangi bir yetkili merciinin olmadığını, yatırımcıların yatırmış oldukları teminatların, piyasa yapıcısı, likidite ve fiyat sağlayıcı kurumların hemen hepsinin yurtdışında yerleşik olarak faaliyet gösterdiklerini yatırımcıları bilgilendirerek sunmuştur (Avcı, 2011: 18).

Yatırımcıların, yapısal düzenlemeler öncesinde yanıltıcı reklamlar ile teminatlarının kısa süre içerisinde çok daha yüksek miktarlara ulaştırabileceği vaadinde bulunan kurumların olduğu foreks piyasasının bu dönem de işlem hacminin 3 milyar dolarlık bir tutara ulaştığı tahmin ediliyordu (Avcı, 2011: 18).

İlk yapılan düzenlemeye kadar foreks piyasasında işlem yapanların büyük bir kısmı, “Kapalıçarşı” kökenli dövizciler veya kuyumculardı. Bu işlemler yurtdışı firmalarının tanıtım aracı olarak adlandırılan temsilciler aracılığıyla yapılıyordu. Bu noktada yasal olmayan kurumların bir kısmı, yatırımcı emirlerini, kendilerinin kurdukları sistem sayesinde üzerlerinde tutuyorlardı ve piyasaya iletmiyorlardı. Bu durum herhangi bir denetim ve sermaye yeterliliği gibi düzenlemeye tabi olmadığından, önemli ölçüde yüksek risk barındırıyordu ve bu nedenle iflaslar yaşanabiliyordu (Sarı, 2014: 58).

Piyasanın temel taşlarından olan kaldıraç oranı için herhangi bir limit söz konusu değildi, 1:400 gibi yüksek kaldıraç oranlarının yatırımcılar açısından ciddi zararlara yol açma durumu ortaya çıkmaktaydı. Yatırımcıların, dolandırılma, gerçekleştirdikleri işlemler sonucunda elde ettikleri karları çekememe, yatırımcı iradesi dışında pozisyonunun kapatılması, hatta yatırdıkları teminatlarını bile çekememe gibi durumlar yaşayabilmekteydiler.

4.2. Yapısal Düzenlemeler Sonrası Türkiye’de Foreks Piyasası

Türkiye’de yaşanan sıkıntılardan sonra 31 Ağustos 2011 yılında bir düzenlemeye gidilmiş ve foreks piyasası denetim altına alınmıştır. Daha sonra ihtiyaç duyulması sonucunda 14 Ocak 2016 ve 10 Şubat 2017 tarihlerinde tekrar piyasa için köklü bir düzenlemeye gidilmiştir. Bu düzenlemeler kısaca aşağıda açıklanmıştır.

4.2.1. 31 Ağustos 2011 Tarihli Kaldıraçlı Alım Satım İşlemleri İle İlgili İlk Düzenleme

Sermaye piyasası Kurulu’nun foreks piyasaları ile ilgili düzenleme yetkisini yasayla üzerine aldıktan sonra yayımladığı ilk tebliğdir. Bu tebliğ; amaç, kapsam, dayanak ve tanımlar, kaldıraçlı alım- satım işlemlerine ilişkin faaliyet şartları, belge ve kayıt düzeni, kamunun aydınlatılmasına ilişkin esaslar ve son hükümler olarak 5 bölümden oluşmaktadır (Sermaye Piyasası Kurulu, 27 Ağustos 2011, 28038, /www.resmigazete.gov.tr, 15.10.2019).

Yayınlanan bu tebliğ ile Türkiye’de foreks piyasası sermaye piyasası faaliyeti kapsamına alınarak, bu piyasada SPK’dan yetki belgesi olan kurumların aracılık faaliyeti yürütebilecekleri şekilde sınırlandırılmıştır. Aracılık faaliyeti yürütmek isteyen bu kurumların yeterli mekan, yeterli teknik donanım şartı, öz sermaye yeterliliği ve bu kurumların bağımsız denetim kuruluşlarınca denetlenmesi gereklilikleri getirilmiştir. Bununla beraber kurul aynı zamanda aracılık faaliyeti yürütecek olan kurumların yatırımcılar ile aralarındaki ilişkiyi belgelenmesi ve kayıt

altına alınması düzenine bağlamıştır (Sermaye Piyasası Kurulu, Bölüm 3, 27 Ağustos 2011, 28038, www.resmigazete.gov.tr, 15.10.2019).

Foreks piyasasının en önemli özelliklerinden olan kaldıraç oranını da belirlemiş ve bu oran 1:100 olarak sınırlandırılmıştır. Ancak başlangıç teminatı ile ilgili herhangi bir sınırlama limiti öngörmemiştir (Sermaye Piyasası Kurulu, Mad. 6, 27 Ağustos 2011, 28038, www.resmigazete.gov.tr, 15.10.2019).

Kurulun 19.08.2011 tarihli basın duyurusunda yer alan bilgilendirme ile tebliğin 31.08.2011 tarihi itibarıyla geçerli olduğu, Türkiye’de aracılık faaliyetinde bulunmak isteyen aracı kurumların bu tarihten itibaren 2 hafta içerisinde kurula başvurmaları gerektiği başvuramaları halinde kurumların kurul tarafından tasfiye edileceği konusunda hem yatırımcılar hem de aracılık işlemi yapmak isteyen kurumlar bilgilendirilmiştir (SPK, 2011: 5).

Yayınlanan yeni bir tebliğ ile bu tebliğ yürürlükten kaldırılmıştır. 11 Temmuz 2013 tarihinde resmi gazetede yayınlanan “Yatırım Hizmetleri ve Faaliyetleri ile Yan Hizmetlere İlişkin Esaslar Hakkında Tebliğ III-37.1” foreks piyasası ile ilgili köklü değişiklikler içermemekle beraber yayınlanan ilk tebliğin düzenlemelerine paralel bir tebliğdir.

Bu tebliğden sonra SPK Türkiye’de foreks piyasasına aracılık eden kurumları ve yatırımcıları ilgilendiren ve piyasa açısından köklü değişiklikler içeren iki önemli tebliğ daha yayınlamıştır.

4.2.2. Sonraki Dönemlerde Yapılan Düzenlemeler

14 Ocak 2016 ve 10 Şubat 2017 tarihlerinde yapılan yapısal düzenlemeler aşağıda incelenmiştir.

4.2.2.1. 14 Ocak 2016 Tarihli Yapısal Düzenleme Tebliği

2016 yılının ilk ayında yayınlanan bu tebliğ ile beraber SPK hem yatırımcılar hem de aracı kuruluşlar açısından köklü değişiklik yapmıştır. SPK bu tebliğ de yayınladığı ilk tebliğde öngördüğü 1:100 kaldıraç oranı ile ilgili düzenleme yapmıştır. Bu düzenleme 20.000 TL veya muadili bir tutarda döviz miktarının altında başlangıç teminatı ile piyasaya giriş yapan yatırımcılara Amerikan Doları, Euro ve Türk Lira'sının birbirlerine karşı olan değişim oranlarını esas alan enstrümanlar ile birlikte altına dayalı kaldıraçlı işlemlerde kaldıraç oranı 1:50, bunların dışında yer alan enstrümanlarda ise kaldıraç oranını 1:25 olarak belirlemiştir. 20.000 TL veya muadili tutarında döviz miktarının üzerinde başlangıç teminatı ile piyasaya giriş yapan profesyonel yatırımcılara ise; Amerikan Doları, Euro ve Türk Lira'sının birbirlerine karşı olan değişim oranlarını esas alan enstrümanlar ile altına dayalı kaldıraçlı işlemlerde kaldıraç oranı azami 1:100, bu enstrümanların dışında kalan diğer enstrümanlarda ise 1:50 kaldıraç oranı belirlemiştir. Ancak 20.000TL veya muadili bir tutarın altında piyasaya giren yatırımcı teminat tutarını 30.000 TL veya muadili bir döviz miktarına yükseltebilmesi durumunda ve yatırımcının istemesi durumunda "talebe dayalı profesyonel yatırımcı" olabilecekleri ve kaldıraç oranlarının da uygun bir şekilde revize edilebileceğini belirtmiştir (Sermaye Piyasası Kurulu, Mad. 6, 14 Ocak 2016, 29593, www.resmigazete.gov.tr, 15.10.2019).

Yatırımcıların kaldıraçlı alım satım işlemlerini gerçekleştirebilmeleri için piyasa ile eş zamanlı fiyatlar ile çalışacak bir deneme hesabı üzerinden en az altı iş günü içerisinde elli tane işlem yaptırılması zorunluluğu gelmiştir. Bu değişiklikle yatırımcıların gerçek piyasada karşılıklarına çıkabilecek durumlara karşı deneyim kazanmaları sağlanmak amaçlanmıştır.

Bu tebliği de aracı kurumların piyasa ile ilgili gazete, broşür, internet vb. ortamlarda yapacakları yayınlar, ilanlar, reklamlar ve duyurularda aşağıda belirtilen hususlara yer verilemeyeceği edilmiştir (Sermaye Piyasası Kurulu, 14 Ocak 2016, 29593, www.resmigazete.gov.tr, 15.10.2019). Bunlar;

- Yatırımcının her zaman kazanabileceğine ya da hiçbir şekilde zarar etmeyeceğine dair ifadeler,

- Hangi meslek grubuna dahil olursa olsun yatırımcılara yatırım yapmalarıyla ek gelir elde edebilecekleri ya da gelirlerinin artabileceğine dair ifadelere,
- Yatırımcıların yaptıkları işlemlerde herhangi bir kurul ya da kuruluşların güvencesi ya da teminatları altında gerçekleştiğine dair ifadelere,
- Yatırımcılara herhangi bir bilgi gerektirmeyen ya da kısa süre de öğrenilebileceğine bununla beraber risksiz bir şekilde yatırım yapılabileceğini içeren ifadelere,
- Aracı kurumu rastgele bir istatistiki ya da somut olmayan bilgilere dayanarak öne çıkmasını sağlayarak haksız rekabet oluşturabilecek ifadelere,
- Yatırımcının sosyal, kültürel ya da dini muhtevalara duyarlılığını içeren ifadelere,
- Belirli bir parite ya da kur hedeflerine,
- Doğru olmayan ya da yanıltmaya sebep yaratacak kişi ya da nesnelere yer verilemez

Aracı kurumların, yatırımcılardan foreks piyasasının barındırdığı risklerle ilgili bilgi sahibi olduklarına dair yazılı beyanlarının alınması zorunlu hale getirilmiştir (Sermaye Piyasası Kurulu, 27/Ç maddesi, 14 Ocak 2016, 29593, www.resmigazete.gov.tr, 15.10.2019).

Foreks piyasasında yatırım danışmanlığı ve portföy yöneticiliği hizmetlerinin gerçekleştirilmesi yasaklanmıştır. Aracı kuruluşların işlem platformlarında yatırımcılara sunduğu uzman danışman kullanımını kaldırmaya yönelik olduğuna dair yorumlanmaktadır (Sermaye Piyasası Kurulu, 27/B maddesi, 14 Ocak 2016, 29593, www.resmigazete.gov.tr, 16.10.2019).

Aracı kurumların yatırımcılarının kar ve zarar durumlarını oransal olarak (Örneğin %30 karda, % 70 zararda gibi) üç ayda bir olacak şekilde (Ocak-Mart, Nisan-Haziran, Temmuz-Eylül, Ekim-Aralık) internet sitelerinde görünür olacak bir şekilde ilan edilmesi zorunluluğu getirilmiştir(Sermaye Piyasası Kurulu, 14 Ocak 2016, 29593, www.resmigazete.gov.tr, 16.10.2019).

4.2.2.2. 10 Şubat 2017 Tarihli Yapısal Düzenleme Tebliği

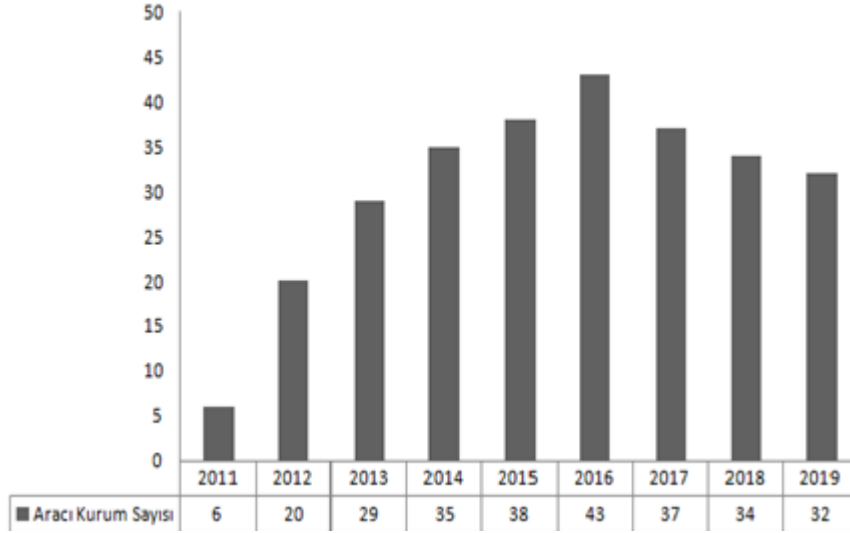
Yayınlanan bu tebliği ile birlikte Türkiye’de foreks piyasası ile ilgili köklü bir değişikliğe gidilmiş ve yatırımcılar ile aracı kuruluşlar açısından en büyük etkiyi ve farklılaşmayı içermektedir. Bu yayınlanan tebliğ ile beraber foreks piyasasının tüm cazibesi içeren kaldıraç oranı 1:10 seviyesine indirilmiş ve başlangıç teminatı 50.000 TL veya muadili bir tutarda döviz miktarı ile yatırımcılar piyasaya girebilecekleri yönünde köklü ve büyük bir değişikliği içermektedir. Bu tebliğ yayımlandığı gün yürürlüğe girmiş ve aracı kurumların tebliğe göre düzenleme yapmaları için kırk beş günlük bir süre tanınmıştır (Sermaye Piyasası Kurulu, Madde:1, 10 Şubat 2017, 29975, www.resmigazete.gov.tr, 16.10.2019).

4.3. Yapısal Düzenlemeler Sonrası Piyasada Yaşanan Değişimler

Yayınlanan tebliğler ile beraber piyasada bitişik değişimler yaşanmıştır. Yaşanan bu değişimleri aracı kurumlar, yatırımcı hesap sayıları, işlem hacimleri, yatırımcı hesaplarının kar ve zarar oranları ve şikayet oranları ile değerlendirilecektir.

4.3.1. Aracı Kurumlar Sayısında Yaşanan Değişimler

Yayınlanan ilk tebliğ ile hukuki ve yasal olarak tanınan foreks piyasasında 2011 yılında gerekli şartları sağlayarak piyasa işlem yapılmasına aracı olan kurumların sayısı altı adetken ilerleyen yıllarda bu sayı üç katından fazla artmıştır. Şekil 34’te görüldüğü gibi 2016 yılı sonuna gelindiğinde ise foreks piyasasındaki aracı kurum sayısı zirveye çıkmıştır. 2017 yılında yayınlanan tebliğ ile başlangıç teminatının belirli bir rakam olması ve kaldıraç oranının düşürülmesiyle bu sayı hızlı bir şekilde düşmeye başlamıştır. Tüm cazibesini yitiren piyasada son durumda 32 aracı kurum kalmıştır (Takas Bank ve TSPB Verileri, <https://www.tspb.org.tr/tr/veriler/>, 20.10.2019, <https://www.takasbank.com.tr/tr/istatistikler/kaldiracli-alim-satim-islemleri-kasi>, 20.10.2019).

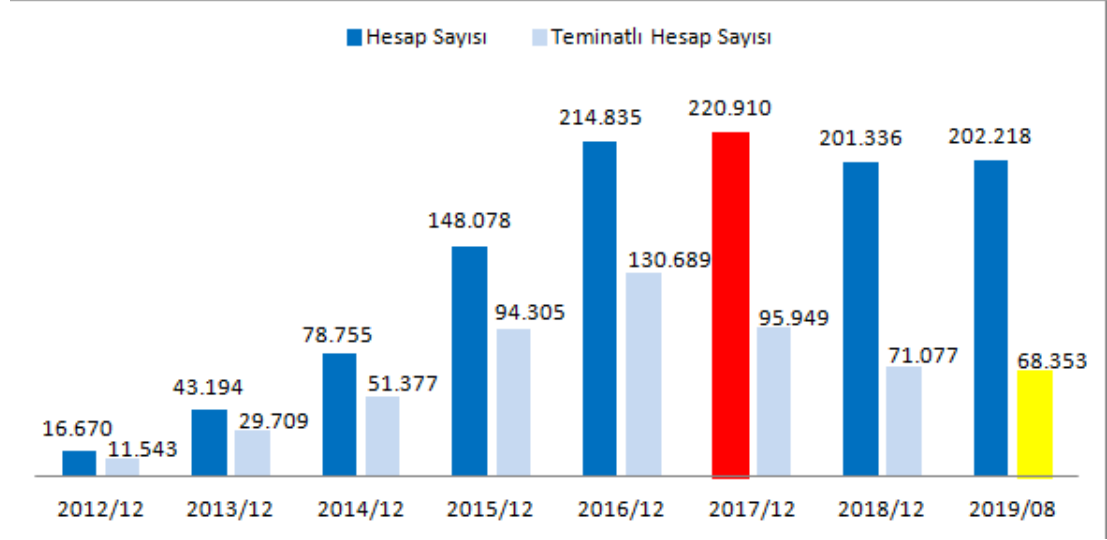

Şekil 34. Aracı Kurum Sayılarında Yaşanan Değişimler

Kaynak: TSPB ve Takas Bank verilerinden yararlanılarak hazırlanmıştır.

4.3.2. Hesap Sayısı- Teminatlı Hesap Sayısı Değişimleri

Yayınlanan tebliğ ile hesap açılışları başlamış bu hesapları açmak için belirli bir miktar başlangıç teminatı bulunması zorunluluğunun olmaması ve yatırım yaparak işlem yapmaya başlayan yatırımcıların hesaplarında teminatlarının kalmaması gibi sebeplerden dolayı hesap sayıları ile teminatlı hesap sayıları arasında fark bulunmaktadır. Bu verileri yatırımcının aynı zamanda farklı aracı kurumlarda da hesap açabilmeleri nedeniyle yatırımcı sayısı olarak değerlendirilememektedir. Hesap sayıları ile teminatlı hesap sayıları arasında farklar bulunmaktadır. Şekil 35'te görüldüğü gibi hesap sayılarının en az olduğu dönem 2012 yılına ait olup bunun sebebi ise piyasanın ülkemizde yeni yeni tanınmaya başlamasıdır. İlerleyen yıllarda bu sayılar artmıştır. 2017 yılına gelindiğinde hesap sayıları yüksek rakamlarda kalmasına rağmen teminatlı hesap sayısı bu sayıların yarısı kadar olmuştur. Yatırımcıların açık olan hesaplarını kapatmayıp teminatlarını tamamlamaması bu durumun oluşmasının en önemli sebebidir.

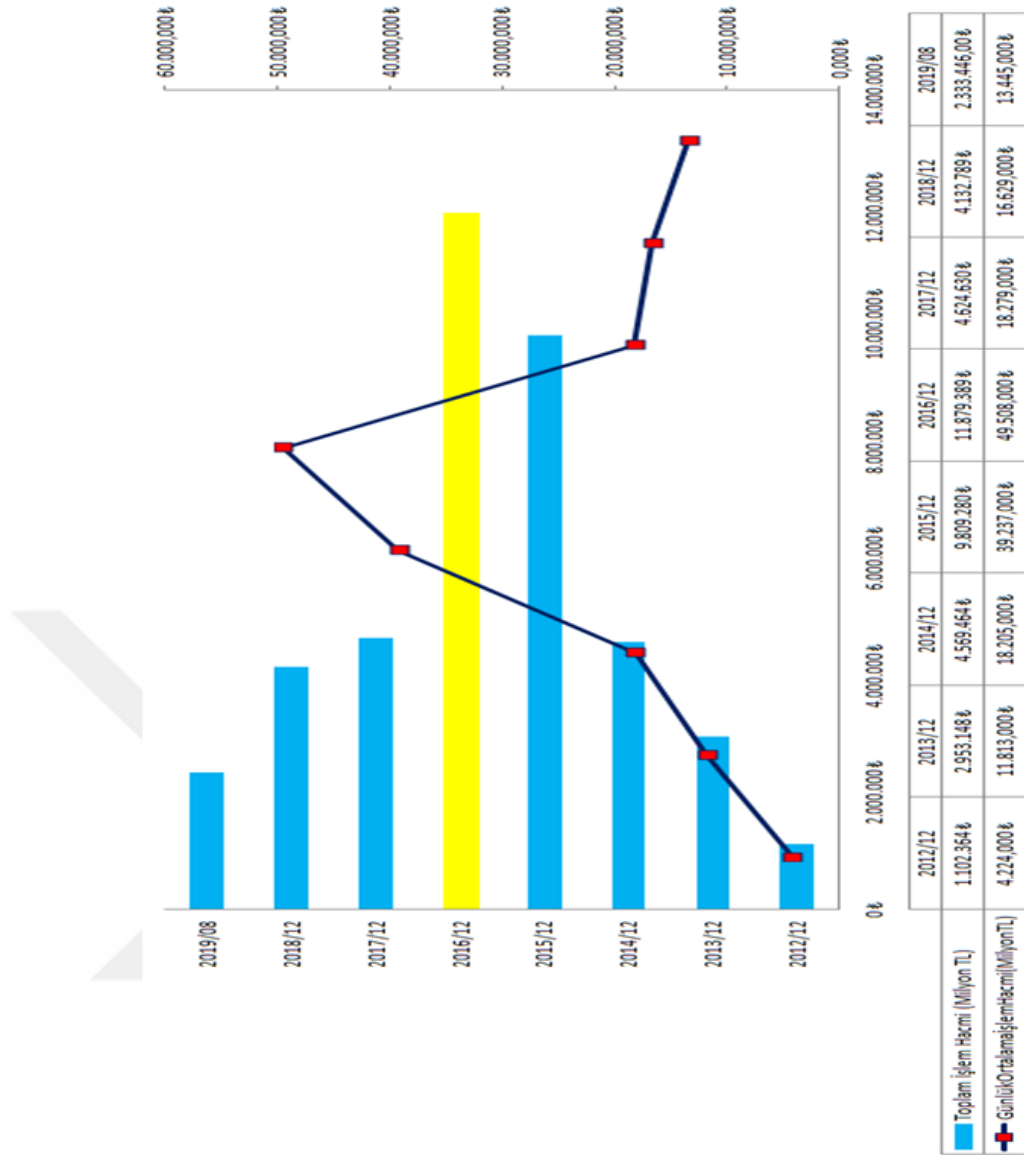

Şekil 35. Toplam Hesap ve Teminatlı Hesap Sayılarında Yaşanan Değişimler
Kaynak: TSPB ve Takas Bank verilerinden yararlanılarak hazırlanmıştır.

4.3.3. Günlük Ortalama İşlem Hacmi ile Toplam İşlem Hacmi Değişiklikleri

Günlük ortalama işlem hacminde yirmi dört saat içerisinde yatırımcıların yaptıkları alım satım işlemlerinin toplam parasal değerinin ortalaması olarak karşımıza çıkmakta iken toplam işlem hacmi ise tüm yıl içerisinde yapılan tüm alım satım işlemlerinin toplamıdır. 2012 yılında işlem hacimleri değerlendirildiğinde çok yüksek işlem hacimleri olmadığı 2016 yılı sonuna kadar artışın devam ettiği bu da 2016 yılında yayınlanan tebliğin yatırımcıları etkilemediğini ve işlemlere devam ettiğini gösterir. Şekil 36' da görüldüğü gibi 2017 yılına gelindiğinde yayınlanan tebliğ ile yatırımcıların piyasadan kendini çekmeye başladığı bununla beraber işlem hacimlerinde düşüşler yaşanmaya başlamasına neden olmuştur (Takas Bank Verileri, <https://www.takasbank.com.tr/tr/istatistikler/kaldiracli-alim-satim-islemlerikasi>, 20.10.2019).

Şekil 36. Günlük Ortalama İşlem Hacmi ile Toplam İşlem Hacmi

Yaşanan Değişimler

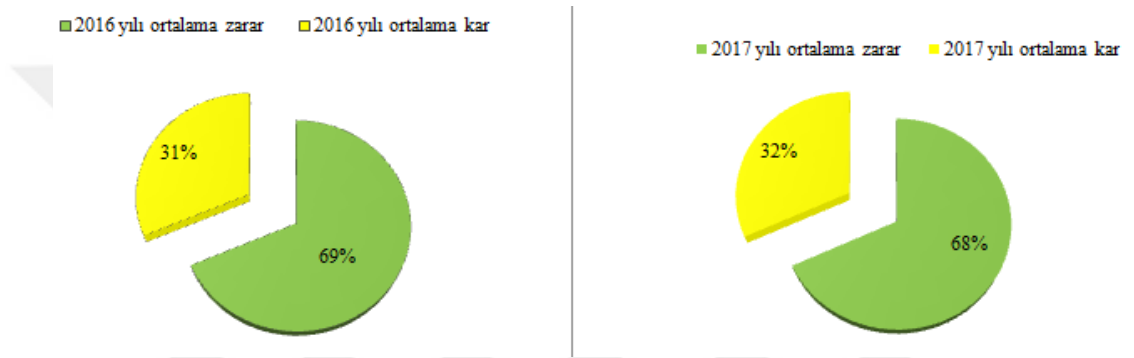
Kaynak: TSPB ve Takas Bank verilerinden yararlanılarak hazırlanmıştır.

4.3.4. Yatırımcıların Kar- Zarar Oranlarındaki Değişimler

2016 yılında yayınlanan tebliğ ile beraber aracı kurumların yatırımcıları kar-zarar oranlarını internet sitelerinde göstermeleri zorunluluğu gelmiştir. 2016 yılından 2019 yılına kadar yayınlanan oranlarda ortalama olarak yalnızca 2017 yılında bir değişim yaşanmış ve daha sonrasında 2019 yılına kadar yatırımcıların ortalama

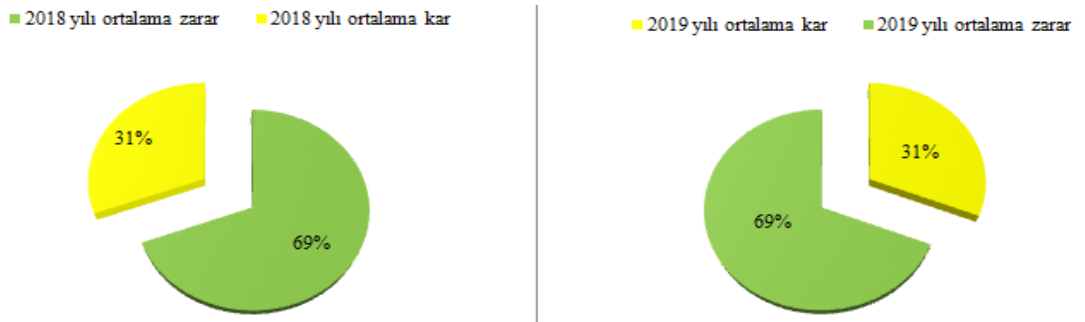
olarak %31 kar elde ederken, ortalama %69 oranında da zarar ettikleri gözlemlenmiştir. Kar ve zarar oranlarındaki değişim şirketler nezdinde olsa da genel olarak değerlendirildiğinde aracı kurumlarda yatırım yapan yatırımcıların kar ve zarar oranlarında büyük değişimler yaşanmadığı anlaşılmaktadır (TSPB Verileri, <https://www.tspb.org.tr/tr/veriler/>, 20.10.2019).

Şekil 37’de piyasada yer alan bütün aracı kurumlara ait yatırımcı kar-zarar hesapları yıllar ortalamasını göstermektedir. Şekil 38 ise aracı kurumlara ait yatırımcı kar-zarar hesap oranları yıllar ortalamasını gösterilmektedir.

Şekil 37. 2016- 2017 Yıllarında Ortalama Yatırımcı Kar ve Zarar Hesap Miktarında Yaşanan Değişimler

Kaynak: TSPB verilerinden yararlanılarak hazırlanmıştır.

Şekil 38. 2018- 2019 Yıllarında Ortalama Yatırımcı Kar ve Zarar Hesap Miktarında Yaşanan Değişimler

Kaynak: TSPB verilerinden yararlanılarak hazırlanmıştır.

Çizelge 2. 2016- 2019 Yılları Arasında Aracı Kurumlar Bazında Ortalama Yatırımcı Kar ve Zarar Hesap Miktarında Yaşanan Değişimler

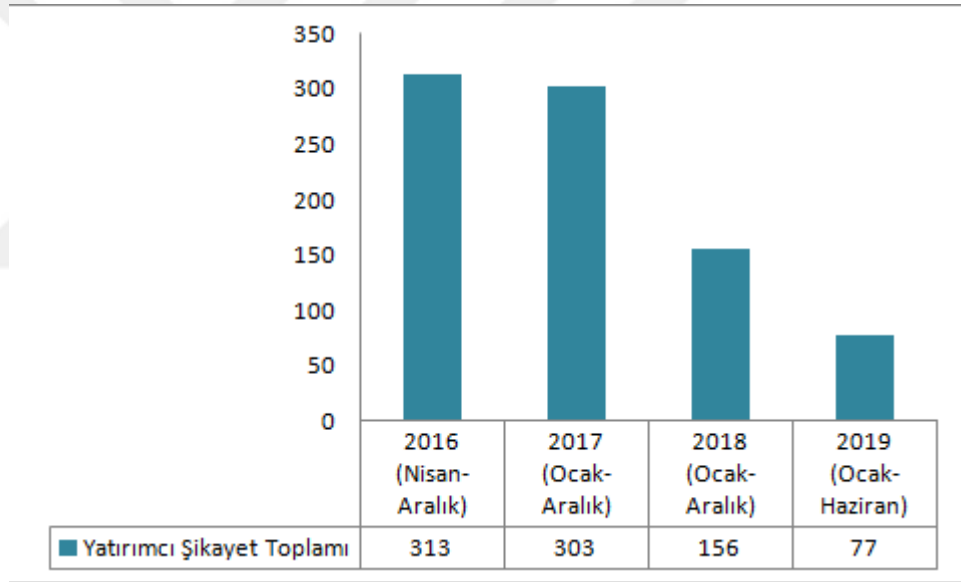
No	Kurum Unvanı	2016 Yılı Ortalama		2017 Yılı Ortalama		2018 Yılı Ortalama		2019 Yılı Ortalama	
		Kar/Zarar Olan Yatırımcı	Kar/Zarar Olan Yatırımcı	Kar/Zarar Olan Yatırımcı	Kar/Zarar Olan Yatırımcı	Kar/Zarar Olan Yatırımcı	Kar/Zarar Olan Yatırımcı	Kar/Zarar Olan Yatırımcı	Kar/Zarar Olan Yatırımcı
1	A1 CAPITAL YATIRIM MENKUL DEĞERLER A.Ş.	29.20	70.80	33.37	66.63	33.10	66.90	36.70	63.30
2	AHLATCI YATIRIM MENKUL DEĞERLER A.Ş.	28.00	72.00	33.70	66.30	32.08	67.92	29.82	70.18
3	AK YATIRIM MENKUL DEĞERLER A.Ş.	40.47	59.53	43.17	56.83	31.26	68.75	28.05	71.95
4	ALAN YATIRIM MENKUL DEĞERLER A.Ş.	36.63	63.37	37.75	62.25	39.05	60.95	61.11	38.89
5	ALB MENKUL DEĞERLER A.Ş.	33.22	66.78	33.18	66.82	32.51	67.49	34.24	65.76
6	ALNUS YATIRIM MENKUL DEĞERLER A.Ş.	31.46	68.54	35.46	64.54	39.96	60.05	32.50	67.50
7	ANADOLU YATIRIM MENKUL KIYMETLER A.Ş.	36.47	63.53	24.56	75.44	27.12	72.89	39.11	60.89
8	ATA YATIRIM MENKUL KIYMETLER A.Ş.	31.33	68.67	33.78	66.22	35.24	64.77	24.59	75.42
9	DENİZ YATIRIM MENKUL KIYMETLER A.Ş.	42.33	57.67	28.63	71.37	33.28	66.72	31.21	68.79
10	GARANTI YATIRIM MENKUL KIYMETLER A.Ş.	34.84	65.16	28.45	71.55	27.08	72.92	24.63	75.38
11	GCM YATIRIM MENKUL DEĞERLER A.Ş.	26.93	73.07	26.50	73.50	24.01	75.99	25.15	74.86
12	GEDİK YATIRIM MENKUL DEĞERLER A.Ş.	31.61	68.39	32.31	67.70	27.63	72.37	26.78	73.23
13	HALK YATIRIM MENKUL DEĞERLER A.Ş.	25.12	74.88	25.85	74.15	23.08	76.93	20.08	79.93
14	İKON MENKUL DEĞERLER A.Ş.	28.40	71.60	30.17	69.83	29.80	70.31	38.71	61.30
15	İNVEST - AZ YATIRIM MENKUL DEĞERLER A.Ş.	28.61	71.39	28.19	71.81	27.60	72.40	29.26	70.75
16	İŞIK MENKUL DEĞERLER A.Ş.	28.27	71.73	33.48	66.53	31.07	68.93	41.48	58.53
17	INFO YATIRIM MENKUL DEĞERLER A.Ş.	32.88	67.12	30.09	69.91	28.27	71.73	34.49	65.52
18	İNTEGRAL YATIRIM MENKUL DEĞERLER A.Ş.	25.00	75.00	25.38	74.62	24.74	75.26	26.18	73.83
19	İŞ YATIRIM MENKUL DEĞERLER A.Ş.	30.00	70.00	19.41	80.60	19.21	80.79	23.85	76.15
20	MARBAŞ MENKUL DEĞERLER A.Ş.	32.17	67.83	35.27	64.73	30.83	69.17	28.50	71.50
21	MENSA YATIRIM MENKUL DEĞERLER A.Ş.	30.65	69.35	27.44	72.57	31.67	68.34	36.81	63.20
22	METRO YATIRIM MENKUL DEĞERLER A.Ş.	-	-	-	-	-	-	-	-
23	NOOR CAPITAL MARKET MENKUL DEĞERLER A.Ş.	34.19	65.81	43.89	56.12	37.04	62.96	42.47	57.54
24	OSMANLI YATIRIM MENKUL DEĞERLER A.Ş.	26.93	73.07	40.37	59.63	32.74	67.26	20.35	79.66
25	OYAK YATIRIM MENKUL DEĞERLER A.Ş.	27.99	72.01	31.50	68.50	28.31	71.69	27.05	72.95
26	PHILLIPCAPITAL MENKUL DEĞERLER A.Ş.	38.12	61.88	51.90	48.10	-	-	-	-
27	QNB FINANS YATIRIM MENKUL DEĞERLER A.Ş.	33.01	66.99	30.71	69.29	29.34	70.66	28.25	71.76
28	REEL KAPITAL MENKUL DEĞERLER A.Ş.	35.49	64.51	42.43	57.58	35.65	66.35	-	-
29	SEKER YATIRIM MENKUL DEĞERLER A.Ş.	30.48	69.52	29.83	70.17	34.99	65.01	27.08	72.92
30	TACİRLER YATIRIM MENKUL DEĞERLER A.Ş.	31.57	68.43	34.10	65.90	28.28	71.72	31.97	68.03
31	TERRA YATIRIM MENKUL DEĞERLER A.Ş.	29.95	70.05	36.14	63.86	-	-	-	-
32	TURKISH YATIRIM MENKUL DEĞERLER A.Ş.	28.00	72.00	36.92	63.08	31.94	68.06	37.02	62.98
33	ÜNLÜ MENKUL DEĞERLER A.Ş.	24.67	75.33	18.07	81.93	32.11	62.11	25.00	75.00
34	VAHİF YATIRIM MENKUL DEĞERLER A.Ş.	26.00	74.00	20.36	79.64	25.29	74.71	23.88	76.13
35	VENBEY YATIRIM MENKUL DEĞERLER A.Ş.	29.57	70.43	37.79	62.21	36.64	63.36	36.54	63.46
36	YAPI KREDİ YATIRIM MENKUL DEĞERLER A.Ş.	33.53	66.47	28.56	71.45	28.54	71.47	28.86	71.15
37	ZIRAAT YATIRIM MENKUL DEĞERLER A.Ş.	31.24	68.76	28.55	71.45	29.23	70.77	25.92	74.08

(-): Aracı kurumun ilgili dönemde bildirimine konu verisi bulunmamaktadır.

Kaynak: TSPB verilerinden yararlanılarak hazırlanmıştır.

4.3.5. Şikayet Sayılarında Yaşanan Değişimler

2016 yılında yayınlanan tebliğ ile beraber yatırımcıların şikayet sayılarının kamuoyuyla paylaşılmasıyla beraber yatırımcıların aracı kurumları ile ilgili ya da piyasaya dair şikayetlerini SPK paylaşmaya başlamıştır. 2016 yılının Nisan ayından itibaren başlayan uygulama ile beraber açıklanan verilerde en yüksek şikayet sayısına sahip yıl 2016 yılı olmuştur ve devam eden yılda şikayetlerde çok ama çok az bir azalma gözlemlenmiştir. 2018 yılında yatırımcıların azalmasıyla şikayetlerde de yarı yarıya bir azalma yaşanmıştır. 2019 yılı haziran ayında açıklanan veri ile altı aylık süre içerisinde şikayet sayısı 77 olmuştur. Ortalama olarak piyasa ile ilgili ekstrem bir durum yaşanmaması durumunda 2019 yılı sonunda da 2018 yılında meydana gelen şikayet sayısına yakın bir sayı kadar şikayet sayısı olması olasıdır.

Şekil 39. Yatırımcı Şikayet Sayılarında Yaşanan Değişimler

Kaynak: TSPB verilerinden yararlanılarak hazırlanmıştır.

4.4. Yapısal Düzenlemeler Sonrası Türkiye’de Foreks Piyasasının Gelişimi

Türkiye’de foreks piyasası ilk olarak kapalı çarşıda yer alan küçük ofislerde başlamıştır. Herhangi bir yasal düzenlemenin olmadığı dönemde yatırımcıların yaşadıkları sorunlar ile ilgili yasal bir güvence olmadığından çok fazla mağduriyetler

yaşanmıştır. Bu yaşanan mağduriyetlerin SPK ve Hazine Müsteşarlığına iletilmesi ile beraber devlet eliyle piyasaya bir müdahale gerçekleşmiştir. Bu konuda SPK tarafından 2011 yılında foreks piyasasına dair bir tebliğ yayınlanmıştır. Bu tebliğ ile beraber foreks piyasası devletin denetim ve gözetimi altına girmiştir. Yasallık kazanan foreks piyasasına olan güvenin artmasıyla beraber piyasa cazip hale gelmiştir. Yatırımcı sayısının, aracı kurum sayısının, işlem hacimleri hızla artmıştır. Ancak denetim altına girse dahi sorunlar yaşanmaya devam etmiştir. Aracı kurumlar arasında rekabetin artması ve yatırımcıların yoğun ilgisi ile beraber foreks piyasasına dair reklamların yanıltıcı olması, pembe hayaller barındırması, düşük başlangıç teminatları ile piyasaya girilebiliyor olması ve yatırımcıların yatırım kararları alma hususunda karşılıklı ve tavsiyeleri dikkate alarak araştırma yapmadan yatırım yapmaları gibi nedenlerden dolayı 2016 yılında tekrar bir düzenlemeye gidilmiştir.

2016 yılında yapılan düzenleme ile yatırımcı eğitimi, kaldıraç oranının başlangıç teminatı ile ilişkilendirilerek sınırlandırılması, reklamlar konusunda düzenlemeler yapılması ile yatırımcılar korunmaya devam edilmiştir.

2017 yılına gelindiğinde ise tekrar bir düzenleme yapılmış ve piyasanın en önemli unsuru olan kaldıraç oranında düzenlemeye gidilmiştir. Başlangıç teminatı net olarak belirlenmiştir. Bu tebliğin amacı foreks piyasasında nitelikli yatırımcıların işlem yapmasını sağlamaktır. Bu tebliğ sonrasında piyasa tüm cazibesini yitirmiştir.

Son tebliğ ile beraber yatırımcılar alternatif finansal piyasalara yönelmişlerdir, yurtdışı kökenli foreks firmalarında işlem yapmaya başlamalarına veya tamamen finansal piyasalardan uzaklaşmalarına neden olmuştur (Turhan, 2017, <http://www.hurriyet.com.tr/ekonomi/5-bin-is-riskte-40364668>, 21.10.2019). Yurtdışı firmalarına yönelen yatırımcıların 2011 yılından önce yaşanan sorunları yaşamaları ihtimali artmıştır. Bu hususta SPK ara ara yayınladığı duyurular ile yatırımcıları uyarmaktadır. Aracı kurumlar açısından da cazibesini yitiren piyasa kurumları alternatif piyasalara (BİST bünyesinde yer alan piyasalar) yönlendirmiş ya da tamamen kurumların kapanması ile sonuçlanmıştır.

4.5. Yapısal Düzenlemeler Sonrası Dünya Foreks Piyasasında Türkiye'nin Yeri

Dünyada foreks piyasası ilk olarak yer alan ülkeler İngiltere, ABD, Kanada ve Japonya'dır. Dünyada en çok işlem yapan ülkeler sırasıyla; İngiltere, ABD, Japonya, Singapur ve Hong Kong SAR (Çin Hong Kong Özel İdare Bölgesi) olarak devam etmektedir. İngiltere 1986 yılından günümüze kadar piyasanın lideri konumundadır (<https://stats.bis.org/BIS> İstatistiki Verileri 21.10.2019). İlk iki sıra 2019 yılına kadar sabit kalmış ancak Japonya 2013 yılına kadar üçüncülük sırasını korumuş 2019 yılına gelindiğinde Singapur ve Hong Kong SAR'dan sonra beşinci olarak yerini almıştır (<https://stats.bis.org/BIS> İstatistiki Verileri 21.10.2019).

Foreks piyasasının en önemli özelliklerinden ve piyasa da işlem yapılmasının ana sebeplerinden olan kaldıraç oranı dünya da farklılıklar göstermektedir. Piyasanın lideri konumundaki İngiltere'de tavsiye edilen kaldıraç oranı kademeli olarak 1:20, 1:50 ve 1:200'dür. Ancak İngiltere'de 1:2000 e kadar yüksek kaldıraç oranları mevcuttur (IOSOC 2016 raporu: 22).

ABD'de kaldıraç oranları ise yüksek işlem hacmine sahip majör döviz çiftlerinde 1:50 ve marjin seviyesi %2, diğer enstrümanlarda ise kaldıraç oranı 1:20 ve marjin seviyesi %5 olarak işlem yapılmaktadır. Aracı kurumlara ise 20 milyon USD net sermaye ve Commodity Futures Trading Commission (CFTC) kayıtlı olma zorunluluğu getirmiştir (NFA, 2011: 2).

Singapur'da ise kaldıraç oranı firmalardan firmalara değişkenlik göstermektedir. Ancak yatırımcının mağduriyetini en aza indirmek için teminat tamamlama çağrısı, zararı durdur, otomatik pozisyon kapatma gibi otomatik sistemler kullanılmaktadır (IOSOC 2016 raporu: 22).

Brezilya, Avustralya, İspanya ve Meksika gibi ülkelere bakıldığında kaldıraç oranı 1:5 ile 1:2000 arasında değişen çoğunlukla yüksek kaldıraç oranları ile işlemler yapılmaktadır (IOSOC 2016 raporu: 22). IOSCO 2018 yılı raporunda foreks piyasasının en önemli özelliği olan kaldıraçın riskli bir olgu olduğu konusuna yer verilmiştir.

Dünyada foreks piyasasında en çok işlem yapılan dövizler; USD %88 ile ilk sırada yer alırken sırasıyla %32 ile EUR, %17 JPY ve %13 ile GBP izlemektedir (<https://stats.bis.org/statx/srs/table/d11.3BIS> İstatistiki Verileri 21.10.2019).

"Net-net" basis, April 1989-2019 daily averages, in billions of US dollars

Currency	1989		1992		1995		1998		2001		2004		2007		2010		2013		2016		2019	
	Amount	%	Amount	%	Amount	%	Amount	%	Amount	%	Amount	%	Amount	%	Amount	%	Amount	%	Amount	%	Amount	%
USD	485	90	668	82	981	83	1,325	87	1,114	90	1,702	88	2,845	86	3,371	85	4,662	87	4,437	88	5,824	88
EUR	...	...	...	...	...	...	...	...	470	38	724	37	1,231	37	1,551	39	1,790	33	1,590	31	2,129	32
JPY	151	28	190	23	291	25	332	22	292	24	403	21	573	17	754	19	1,235	23	1,096	22	1,108	17
GBP	78	15	112	14	110	9	168	11	162	13	319	16	494	15	512	13	633	12	649	13	844	13

Şekil 40. Dünyada en çok işlem yapılan dövizler

Kaynak: <https://stats.bis.org/statx/srs/table/d11.3?f=pdf>, 06.12.2019.

Ülkemizde 2011 yılında yayınlanan tebliğ ile 2016 yılına kadar 1:100 kaldıraç oranı ile yatırımcılar işlem yapmaktaydılar. Ancak 2016 yılında yayınlanan tebliğ ile beraber ABD'deki sisteme benzer bir kaldıraç oranı sistemi uygulanmaya başlandı. Başlangıç teminatı 20.000 TL altı olan yatırımcılar en çok işlem yapılan belirli enstrümanlarda 1:50 (başlangıç teminatı 20.000 TL üstü olanlarda 1:100) geriye kalan enstrümanlarda ise 1:25 kaldıraç oranı (başlangıç teminatı 20.000 TL üstü olanlarda 1:50) ile işlem yapma zorunluluğu getirilmiştir. 2017 yılında yayınlanan tebliğ yayınlandığı da ise 1:10 kaldıraç oranı ve başlangıç teminatının 50.000 TL olma zorunluluğu getirilmiştir.

Bank for International Settlements (BIS) verilerine göre 2001 yılından itibaren üçer yıllık ortalama günlük işlem hacmine göre ülkemizde foreks piyasasının yasal olmadığı dönemde de işlemler yapılmaktadır. 1 milyar USD günlük ortalama işlem hacmi ile başlayan foreks piyasası 2016 yılına kadar kademeli olarak artmıştır. En yüksek artış 2010 yılında gözlemlenmiştir. Türkiye'de 2010 yılında ortalama günlük işlem hacmi 2007 yılına göre %425 artış göstererek 17 milyar USD'a ulaşmıştır. Yasal düzenleme sonrası günlük işlem hacmi 10 milyar USD daha artarak 2013 yılında 27 milyar USD'a ulaşmıştır. 2016 yılındaki yasal düzenleme sonrası %18'lik bir azalış ile 22 milyar USD günlük ortalama işlem hacmi olmuştur. 2017 yılında yayınlanan tebliğ sonrası ise %3 lük bir azalış ile 19 milyar USD işlem hacmi oluşmuştur. Türkiye ortalama günlük işlem hacimleri sıralamasında 2016 yılında

yirmi üçüncü sırada yer alırken 2019 yılında yirmi altıncı sıraya gerilemiştir (<https://stats.bis.org/statx/srs/table/d11.2?f=pdf>, 21.10.2019).

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

Dünya’da dalgalı kur rejiminin benimsenmesiyle beraber ortaya çıkan foreks piyasası günlük ortalama yaklaşık 6,5 trilyon USD’lık işlem hacmine ulaşarak dünyanın en büyük tezgahüstü piyasası olma özelliğine sahip olmuştur.

Güneş batmayan piyasa olarak da bilinen foreks piyasasında teknolojik gelişmelerinde yardımıyla işlemlerin basitleşmesi ve beş gün yirmi dört saat işlem yapılabilmesi tüm dünyada yatırımcıların ilgisini üzerine çekerek gelişmesini hızlandırmıştır.

Türkiye’de foreks piyasası 2011 yılına kadar yasal olarak tanınan bir piyasa değildir. 2011 yılından öncede işlemlerin yapıldığı BİS’de yer alan verilerden anlaşılmaktadır. Bu dönemde yasal bir düzenleme altında olmayan foreks piyasasında yatırımcıların mağduriyetleri yaşanmıştır. Yaşanan bu mağduriyetlerde herhangi bir düzenleme olmadığı için yatırımcılar herhangi bir şekilde yasal olarak sonuç alamadılar. 2011 yılında yaşanan bu mağduriyetlerden dolayı yasal otorite tarafından SPK’ya bir düzenleme ve denetim görevi verilerek “Kaldıraçlı Alım Satım İşlemleri” tebliği ile foreks piyasası resmen tanınmış oldu.

2011 yılında yayınlanan tebliğ ile beraber gerekli şartları sağlayan 6 aracı kurum ile yatırımcılar işlemlere başlamışlardır. 2012 yılında 16.670 yatırımcı hesabından 11.543 tanesi teminatlı hesap olarak yatırımcılar piyasada işlemlerine başladılar. Bu yıl gerçekleşen günlük işlem hacmi 4.224 Milyon TL, toplam işlem hacmi ise 1.102.364 Milyon TL olmuştur. Hızla ilgi görmeye başlayan foreks piyasası 2016 yılı sonuna kadar hızla yükselerek gelişmeye devam etmiştir.

2016 yılının ocak ayında yayınlanan yeni tebliğ ile foreks piyasasında tekrar bir düzenlemeye gidilmiştir. Düzenlemede aracı kurumların şartları güncellenmiş ve

denetim yolu açılmıştır. Reklamlar ile ilgili düzenlemeye gidilmiştir, kaldıraç oranları güncellenmiş vb. düzenlemeler yapılmıştır. Bu düzenleme piyasaya olan ilgiyi azaltmamış aksine arttırmıştır. 2016 yılında aracı kurum sayısı 43'e yükselmiştir. Günlük işlem hacmi 49.508 Milyon TL'ye yükselmiş, toplam işlem hacmi ise 11.879.389 Milyon TL'ye yükselmiştir. Bu düzenlemede aracı kurumlara yatırımcı hesaplarının kar-zarar oranlarını internet sitelerinde yer verilmesi zorunluluğu getirilmiştir. Bu veriye dair bilgilendirmeler 2016 yılından itibaren yayınlanmaya başlamıştır. 2016 yılında ortalama yatırımcı kar-zarar oranları %31 kar, %69 zarar olarak hesaplanmıştır. Bu dönemde aynı zamanda yatırımcı şikayetleri de yayınlanmaya başlamıştır. 2016 yılında SPK'ya iletilen toplam şikayet miktarı 313 olarak karşımıza çıkmaktadır.

2017 yılına gelindiğinde ise Şubat ayında yayınlanan tebliğ ile beraber foreks piyasasında köklü bir değişikliğe gidilmiştir. En önemli değişiklik kaldıraç oranının 1:10'a düşürülmesiyle gerçekleşmiştir. Aynı zamanda daha önceki tebliğlerde herhangi bir başlangıç teminatı zorunluluğu bulunmamaktayken bu tebliğ ile 50.000 TL başlangıç teminatı zorunluluğu getirilmiştir. 2016 yılında 43 aracı kurum olan piyasada aracı kurum sayısı 37'ye düşmüş ve ilk tebliğ yayınlandığında aracı kurumlara kırk beş günlük süre tanınmış ve tebliğe göre uyum sağlamaları istenmiştir. Bu süreçte aracı kurumlar uyum sağlama sürecine girdi fakat bu uyum sürecinde beş bin kişinin işsiz kalması gibi bir durum ortaya çıkmıştır (Turhan, 2017, <http://www.hurriyet.com.tr/ekonomi/5-bin-is-riskte-40364668>, 21.10.2019). Bu süreçte bazı aracı kurumlar kapanmış, diğerleri ise BİST bünyesinde yer piyasalarda yapılan işlemlere aracılık hizmeti vermek için süreci başlatmış fakat bu süreçte işçi çıkarmış ve uyum sağladıktan sonra istihdama devam etmişlerdir. 2017 yılında yatırımcı hesap sayısı 220.910, teminatlı hesap sayısı ise 95.949'a kadar düşmüştür. Buradaki farkın açılmasının sebebi açılan hesapların kapatılmamasıdır. Günlük işlem hacmi 18.279 Milyon TL'ye, toplam işlem hacmi ise 4.624.630 Milyon TL'ye kadar düşmüştür. Yatırımcı hesaplarının kar ve zarar oranları ise %32 kar, %68 zarar olarak hesaplanmıştır. 2016 yılı arasında çok büyük bir değişim yaşanmamıştır. Bu oranda sadece aracı kurumlar bazında değişimler yaşanmıştır. 2017 yılında şikayet oranları 10 adet azalarak 303 adet şikayet SPK'ya iletilmiştir.

2019 yılında 32 aracı kurum ile piyasada işlemlere devam edilmektedir. Hesap sayıları 201.336, teminatlı hesap sayıları ise 71.077 olarak aracı kurumlar hizmetlerine devam etmektedirler. 2019 yılındaki günlük işlem hacmi 13.443 milyon TL'ye, toplam işlem hacmi ise 2.333.446 milyon TL'ye kadar gerilemiştir. Yatırımcı hesaplarının kar ve zarar oranları ise 2016 yılının aynısı olarak (%31 kar, %69 zarar) devam etmektedir. Değişim sadece şirketler bazında devam etmektedir. Bu yıl haziran ayına kadar SPK'ya iletilen şikayet miktarı ise 77 olarak karşımıza çıkmaktadır.

Kaldıraç oranının değiştirilmesi ve belirli bir başlangıç teminat miktarının belirlenmesi piyasada sadece yatırımcıyı kaçırmış ve yatırıma devam edenler açısından büyük bir değişim yaratmamıştır. Teminat miktarı yeterli olmayan yatırımcılar yabancı şirketler aracılığı ile işlemler yapmaya başlamış büyük tehlike altında işlemlerine devam etmektedirler. Yatırımcılar SPK güvencesinden mahrum kalmışlardır (Turhan, 2017, <http://www.hurriyet.com.tr/ekonomi/5-bin-is-riskte-40364668>, 21.10.2019). Bu alanda oluşmuş olan istihdam da azalma meydana gelmiştir. İşlem hacimlerinde meydana gelen azalma dünyadaki sıralamayı etkilemiş ve kısa sürede büyük ataklarla meydana gelen piyasadaki gelişim denetlenmeden önceki seviyelere dönmeye başlamıştır. Tebliğ sonrası yatırımcı hesaplarında kar ve zarar oranlarında gözle görülür bir değişim meydana getirmemiştir. Aynı oranda devam etmiştir.

Yapısal düzenlemelerin ve dünyadaki örnekler açısından Türkiye'de forex piyasasının daha sağlıklı şekilde işlemesi açısından aşağıda aracı kurumlar, yasal otorite ve yatırımcılar açısından önerilerde bulunmaktadır.

Aracı Kurumlara Öneriler

2016 yılında yayınlanan tebliğ ile beraber gelen yatırımcının deneme hesabı üzerinden yedi iş gününde elli işlem yapması ve yatırımcı tanıma formu doldurulurken daha dikkatli davranılması ve yatırımcının profilini belirlerken daha dikkatli olunması eğitimin daha da iyi seviyelerde verilmesi, yatırımcı yeterli düzeyde değilse işlemlere başlamadan önce biraz daha deneme yapması ve emin olunduktan sonra işlemlere başlaması sağlanmalı bununla beraber yatırımcılar araştırma yapmaya teşvik edilerek piyasayı daha iyi anlaması sağlanmalıdır.

Aracı kurumlar kendi aralarında da bir kurul oluşturarak etik kurallar çerçevesinde davranmayan ve yapısal düzenlemeler çerçevesinde piyasada faaliyetlerini sürdürmeyen kurumları TSPB aracılığı ile uyarılmalarını sağlayarak kendi otokontrol mekanizmalarını geliştirebilirler.

Yasal Otoriteye Öneriler

Son düzenleme yatırımcıları piyasadaki uzaklaştırarak piyasanın zaman içerisinde gelişiminin durmasına neden olabilir. Düzenlemenin amacı nitelikli yatırımcının foreks piyasasında işlem yapmasına yönelik olarak çıkarılmış fakat başlangıç teminat tutarı ile kaldıraç oranı piyasanın tüm cazibesini yitirmesine neden olmuştur. Dünyadaki kaldıraç oranları dikkate alındığında 1:2000'e varan uygulamalar gözlenmektedir. Küçük yatırımcılar için 2016 yılında yayınlanan tebliğ ile aynı zamanda ABD'de olan kaldıraç oranları baz alınarak oluşturulabilecek kaldıraç oranı ve başlangıç teminatı; en çok işlem yapılan paritelerde kaldıraç oranı 1:50, diğer enstrümanlarda ise kaldıraç oranı 1:25 ve başlangıç teminatı ise 5000 TL ve muadili döviz tutarı, profesyonel yatırımcı için ise 2017 tebliğinde yer alan 50.000 TL başlangıç teminatı ve tüm enstrümanlarda geçerli olarak 1:100 kaldıraç oranı belirlenerek yürürlüğe konması ile yatırımcı yeniden ülke içindeki aracı kurumlara yönlendirilerek piyasa tekrar canlandırılabilir.

Yatırımcının eğitimi ve piyasayı daha iyi tanınması konusunda aracı kurum denetim ve gözetimi artırılabilir. Bunun denetiminin kolaylaştırılması amacıyla aracı kurumlar içerisinde eğitim departmanı oluşturulması ve başlangıç teminatı 5.000 TL ve muadili döviz tutarı ile hesap açan yatırımcılar için deneme hesapları üzerinden eğitim süresinin 15 iş günü 120 işlem açılması ve bunun sonucunda gerçek hesaplarda işlem yapılması süreci başlatılabilir. Profesyonel yatırımcılar için (başlangıç teminatı 50.000 TL ve muadili döviz ile başlayan yatırımcı) eğitim sürecini atlayarak gerçek hesaplarında hemen işleme başlaması yönünde bir düzenleme yapılabilir.

Yatırımcılara Öneriler

Tebliğ sonrası piyasada yatırım yapmayı yabancı şirketlere yönelmemesi gerekir. Herhangi bir mağduriyet durumunda yasal bir koruyucu bulunmamaktadır.

Yatırımcılar öncelikle SPK tarafından yetki belgeleri bulunan kurumlar ile işlemlerini yapmaları tavsiye edilir.

İşlem yapmayı planladıkları aracı kurumu TSPB’de ve internet sitelerinde yer alan; yatırımcı hesabı kar ve zarar oranları, emir iptalleri, swapları ve komisyonları, yatırımcı şikayet sayılarını inceleyerek karar vermeleri tavsiye edilir.

Piyasa volatilitésinin yüksek olduğu dönemlerde kısa pozisyonda işlem açmamaları ve takip etmeyecekler ise çok fazla işlem açmamaları tavsiye edilir.

Foreks piyasasında işlem yapmak isteyen yatırımcı piyasa ile ilgili ayrıntılı bir şekilde bilgi edinmeyi talep edebilir. Yatırımcının piyasaya dair bilgisinden tamamen emin olana kadar işlem açmaya başlamaması tavsiye edilir.

Yatırımcılar kaldıraç oranını belirleyebilirler. Yüksek kaldıraç aynı zamanda yüksek riski de beraberinde getirir. Bu nedenle başlangıçta düşük kaldıraç oranları ile başlaması tavsiye edilir. Yatırımcıların karı al ve zarar durdur emirlerini kullanması tavsiye edilir. Haftasonu ve resmi tatil sonlarında piyasada oluşabilecek olan volatilitenin önüne geçebilirler.

Tüm yatırım araçlarında olduğu gibi foreks piyasasında da bütün portföy ile değil küçük yatırımlar ile işlemlere başlanması tavsiye edilir.

Foreks piyasasındaki düzenleme ile başlangıç teminatı yeteli olmayan ve kaldıraç oranından yararlanmak isteyen yatırımcılar yasal düzenlemeye ve denetime tabi olan VİOP’ta işlem yapabilirler.

KAYNAKÇA

- Afşar, A. (2007). Finansal Gelişme ile Ekonomik Büyüme Arasındaki İlişki. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, (36), 188-198.
- Aktaş R., Doğanay M. (2019). *Finansal Piyasalar ve Kurumlar*. İstanbul: Beta Yayıncılık. İstanbul.
- Alkan G. (2015). *Finansal Piyasalar ve Kurumlar*. Ankara: Detay Yayıncılık.
- ALB Foreks. (2015). Foreks Nedir?.
https://www.albforex.com.tr/resources/files/foreks_nedir_cmp.pdf adresinden 05.02.2019 tarihinde alınmıştır.
- Altan M., Güzel F. (2015). Forex Piyasasının Türkiye'deki Durumu ve Türkiye Finans Piyasalarına Etkileri. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 33: 203-264.
- Avcı, M. (2011). Forex'te Yasal Dönem SPK ve Forex. *Forextraview Dergisi*, 1: 145-152.
- Aydemir, A. (2014). Swap Nedir? Swapsız Forex Hakkında. <https://www.gcmforex.com/egitim/makale-arsivi/swap-nedir-swapsiz-forex-hakkinda/> adresinden 05.02.2019 tarihinde alınmıştır.
- Aydemir A. (2016). <https://www.gcmforex.com/egitim/makale-arsivi/hedge-nedir/>
- Aydemir, A. (2016). <https://www.gcmforex.com/egitim/makale-arsivi/scalping-nedir-nasil-kazanc-elde-edilir/>
- Aydın N., Akgiray V., Turhan, İ., Ergincan Y., Sevil G., Coşkun M., Aydın H. ve Gerz M. (2013). *Sermaye Piyasaları ve Finansal Kurumlar*. Eskişehir: Açık Öğretim Fakültesi Yayınları.
- Aydın N., Sevil G., Sarıkamış C. (2008). *Sermaye Piyasaları ve Finansal Kurumlar*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Aydın Y. (2016). *Finansal Piyasalar ve Kurumlar Teori ve Uygulamasına Güncel Bakış*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Başoğlu U., Ceylan, A., Parasız İ. (2009). *Finans Teori Kurum Uygulama*. 2. Baskı. Bursa: Ekin Yayıncılık.
- Büyükkara G., Finansal Kurumlar, Türkiye Bilimler Akademisi, Ulusal Açık Ders Malzemeleri Portalı, <https://acikders.tuba.gov.tr>. 02.02.2019

- Ceylan A., Korkmaz T. (2000). *Sermaye piyasası ve Menkul Değer Analizi*. Bursa: Ekin Kitapevi.
- Çatalcalı, C.(2010). *Forex İşlemleri ve Forex Piyasaları*. *Dayanışma Dergisi*. 108: 48-51.
- Deniz E. (2017). *Forex Piyasasının İşleyişi ve SPK Regülasyonları Çerçevesinde Türkiye'deki Gelişimi*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Kültür Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Ece N. (2016). *Finansal Piyasalar ve Kurumlar Teori ve Uygulamasına Güncel Bakış*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Eğilmez M.,Kumcu E.. (2002), *Ekonomi Politikası Teori ve Türkiye Uygulaması*. İstanbul.: OM Yayınevi.
- Ellialtıoğlu N. (2017). *Foreks Piyasaları ve Türkiye'de Yasal Düzenlemeler Sonrası Uygulama Değişiklikleri Analizi*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Başkent Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Ellialtıoğlu, N, Hazar, A. (2017). *Foreks Piyasaları ve Türkiye'de Yasal Düzenlemeler Sonrası Uygulama Değişikliklerinin Analizi*. *Başkent Üniversitesi Ticari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 1 (1): 62-98.
- Fettahoğlu A. (2014). *İşletmelerde Uluslararası Finans Yönetimi*. Kocaeli: Umuttepe Yayınları.
- Karabıyık L.,Anbar A. (2010).*Sermaye Piyasası ve Yatırım Analizi*. Bursa: Ekin Basım Yayın Dağıtım.
- Korkmaz T., Ceylan A. (2018). *Sermaye Piyasası Temel Konular*. Bursa: Ekin Yayıncılık.
- Korkmaz T., Çevik, E., Uygurtürk, H. (2017). *Spot ve Vadeli Piyasalar Arasında Risk Durumunda Nedensellik İlişkisi*. Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 10 (2): 737-756.
- Okay G. (2019). *Finansal Piyasalar Para ve Bankacılık*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Özsoy, İ. (2012).*Türkiye'de Katılım Bankacılığı*. Türkiye Katılım Bankaları Birliği. www.tkbb.org.tr
- Öztürk H. (2009). *Şirket Değerlemesinin Esasları Teorik ve Pratik Yaklaşımlar*. 1. Baskı. İstanbul: Türkmen Kitapevi.
- Redhead K. (1992). *Intraductionto International Money Markets*. Cambrige: Woodhead- Faulkner Publisher Limited.

Resmi Gazete 14 Ocak 2016, Sayı: 29593, *Yatırım Kuruluşlarının Kuruluş Ve Faaliyet Esasları Hakkında Tebliğ Iı-39.1'de Değişiklik Yapılmasına Dair Tebliğ (III-39.1.a)*<https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2016/01/20160114-6.htm>

Resmi Gazete 11 Temmuz 2013, Sayı: 28038, *Yatırım Hizmetleri Ve Faaliyetleri İle Yan Hizmetlere İlişkin Esaslar Hakkında Tebliğ III-37.1*<https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2013/07/20130711-23.htm>

Resmi Gazete 27 Ağustos 2011, Sayı: 28704 *Kaldıraçlı Alım Satım İşlemleri Ve Bu İşlemleri Gerçekleştirebilecek Kurumlara İlişkin Esaslar Hakkında Tebliğ (SERI: V, NO:125)*. <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2011/08/20110827-54.htm>

Resmi Gazete 10 Şubat 2017, Sayı: 29975 *Yatırım Hizmetleri ve Faaliyetleri İle Yan Hizmetlere İlişkin Esaslar Hakkında Tebliğ Iı-37.1'de Değişiklik Yapılmasına Dair Tebliğ (III-37.1.b)* <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2017/02/20170210-5.htm>

Sarı, Ş. (2014). *KapalıçarşıdaForex. Viorforex Dergisi*, Sayı:1.

SPK (2015). *Takas ve Saklama Kuruluşları ve BİST Uzmanları*. Finansal Piyasalar Çalışma Notu.

ŞENDUR, Y . (2017). *Forex Piyasasında Riskler*. İktisadi İdari ve Siyasal Araştırmalar Dergisi, 2 (2) , 23-28. DOI: 10.25204/ iktisad. 305438.

Taşkın Dilvin, F. (2016). *Finansal Piyasalar ve Kurumlar Teori ve Uygulamasına Güncel Bakış*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Yaslıdağ B. (2014). *Forex Piyasası İşlemleri (Türev Piyasalar- Teknik Analiz)*.Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Yücememiş B., Çinko L. (2019). *Finansal Piyasalar Para ve Bankacılık*. Ankara: Nobel Yayıncılık.

SPL Çalışma Notları. (2015). Finansal Piyasalar. İstanbul. <https://www.spl.com.tr/docs/other/bf61b235-171a-43.pdf>

İnternet Kaynakları

http://www.sekerfx.com.tr/page/para_birimleri adresinden 02.02.2019 tarihinde alınmıştır.

<https://www.gcmforex.com/egitim/forex-nedir/> adresinden 02.02.2019 tarihinde alınmıştır.

<https://www.gcmforex.com/egitim/forex-sozlugu/> adresinden 02.02.2019 tarihinde alınmıştır.

<https://www.takasbank.com.tr/documents/Istatistikler/kasidatawebmart2019.pdf>
adresinden 20.10.2019 tarihinde alınmıştır.

<http://www.kudretayyildir.com/2014/06/forexin-avantajlari-dezavantajlari/>
adresinden 02.02.2019 tarihinde alınmıştır.

www.borsaistanbul.com adresinden 02.02.2019 tarihinde alınmıştır.

<https://www.gcmforex.com/egitim/makale-arsivi/scalping-nedir-nasil-kazanc-elde-edilir/>, adresinden 05. 02. 2019 tarihinde alınmıştır.

(<https://www.gcmforex.com/egitim/makale-arsivi/swap-nedir-swapsiz-forex-hakkinda/> adresinden 05. 02. 2019 tarihinde alınmıştır.

<https://www.investaz.com.tr/forex/pip-point-nedir>; adresinden 03.02.2019 tarihinde alınmıştır.

<https://www.gcmforex.com/egitim/forex-sozlugu/>, adresinden 03.02.2019 tarihinde alınmıştır.

<http://www.tesk.org.tr/>, adresinden 04.01. 2019 tarihinde alınmıştır.

<http://www.tcmb.gov.tr>, adresinden 008.01.2019 tarihinde alınmıştır.

<https://www.gcmforex.com/analiz/ekonomik-takvim/> adresinden 11.10.2019 tarihinde alınmıştır.

<https://stats.bis.org/statx/srs/table/d11.2> adresinden 20.10. 2019 tarihinde alınmıştır.

<https://stats.bis.org/statx/srs/table/d11.3> adresinden 06.12. 2019 tarihinde alınmıştır.

<https://www.iosco.org/library/pubdocs/pdf/IOSCOPD550.pdf>.adresinden 20.10. 2019 tarihinde alınmıştır.

<https://www.takasbank.com.tr/documents/Istatistikler/kas-verileri07102019.pdf>
adresinden 20.10.2019 tarihinde alınmıştır.

<https://www.tspb.org.tr/tr/kaldiracli-islem-bildirimleri/> ve adresinden 20.02.2019 tarihinde alınmıştır.

<http://www.hurriyet.com.tr/ekonomi/foreks-duzenlemesi-ile-yatirimcinin-gozdesi-viop-olacak-40363879> adresinden 20.10.2019 tarihinde alınmıştır.

https://www.nfa.futures.org/news/PDF/CFTC/FR_Sec_6_LTM_CapitalRequirement_s_0811.pdf adresinden 20.10.2019 tarihinde alınmıştır.

<https://www.fca.org.uk/news/press-releases/fca-proposes-strict-rules-contract-difference-products> adresinden 20.10.2019 tarihinde alınmıştır.

<http://www.spk.gov.tr>, adresinden 15.01.2019 tarihinde alınmıştır.

www.tsb.org.tr adresinden 08.01.2019 tarihinde alınmıştır.

file:///C:/Users/Asus/Downloads/ahlforex-ebook.pdf, adresinden 02.02.2019 tarihinde alınmıştır.

<http://www.hurriyet.com.tr/ekonomi/5-bin-is-riskte-40364668> 21.10.2019 tarihinde alınmıştır.

Sermaye Piyasası Kurulu, <https://www.spk.gov.tr/Sayfa/Index/0/0> adresinden 29.01.2019 tarihinde alınmıştır.

Sermaye Piyasası Kurulu, <https://www.spk.gov.tr/Sayfa/Index/0/0/2>. adresinden 29.01.2019 tarihinde alınmıştır.

<https://www.gcmforex.com/egitim/forex-sozlugu/> adresinden 05.02.2019 tarihinde alınmıştır.

<https://www.gcmforex.com/egitim/teknik-analiz/gostergeler/> adresinden 20.02.2019 tarihinde alınmıştır.

EKLER

Ek 1- Kaldıraçlı Alım Satım İşlemleri ve Bu İşlemleri Gerçekleştirebilecek Kurumlara İlişkin Esaslar Hakkında Tebliğ (SERİ: V, NO:125)

27 Ağustos 2011 CUMARTESİ

Resmî Gazete

Sayı : 28038

TEBLİĞ

Sermaye Piyasası Kurulundan:

KALDIRAÇLI ALIM SATIM İŞLEMLERİ VE BU İŞLEMLERİ GERÇEKLEŞTİREBİLECEK KURUMLARA İLİŞKİN ESASLAR HAKKINDA TEBLİĞ (SERİ: V, NO:125) BİRİNCİ BÖLÜM

Amaç, Kapsam, Dayanak, Tanımlar

Amaç

MADDE 1- (1) Bu Tebliğin amacı, 6111 sayılı Kanun'la değişik 2499 sayılı Sermaye Piyasası Kanununun 30 uncu maddesinin birinci fıkrasının (g) bendi uyarınca, döviz, mal, kıymetli maden ve Kurulca belirlenecek diğer varlıkların ticari amaçla kaldıraçlı alım satımı, alım satımına aracılık ve bu işlemlerin gerçekleştirilmesine yönelik hizmetlere ilişkin esasları düzenlemektir.

Kapsam

MADDE 2- (1) Kaldıraçlı alım satım işlemlerine ilişkin olarak;

a) Müşterilerden gelen emirlerin doğrudan kabul edilmesi ve/veya gerçekleştirilmesi,
b) Müşterilerden gelen emirlerin temsilci sıfatıyla kabul edilmesi ve bu emirlerin gerçekleştirilmek üzere başka kuruluşlara yönlendirilmesi,

c) Başka bir kuruluşun kaldıraçlı alım satım işlemlerine ilişkin olarak sunduğu hizmetlerin yatırımcılara tanıtımı, sözleşme akdedilmesine aracı olunması veya sözleşme yapmak isteyen tarafların komisyon karşılığında bir araya getirilmesi,

bu Tebliğ hükümlerine tabi olur.

(2) Aşağıda belirtilen iş ve işlemler bu Tebliğ kapsamında değildir:

a) Kaldıraçlı alım satım işlemlerine konu edilebilecek varlıkların fiziki alım satımı ve borsalarda ve borsalar dışında gerçekleştirilen her türlü vadeli işlem ve opsiyon sözleşmeleri ile türev araç işlemleri,
b) Bankalararası piyasada yapılan işlemler ile bankalar tarafından aracı kurumlara likidite sağlanması amacıyla yapılan işlemler.

Dayanak

MADDE 3- (1) Bu Tebliğ, 2499 sayılı Sermaye Piyasası Kanununun 30 uncu maddesinin (g) bendine dayanılarak hazırlanmıştır.

Tanımlar

MADDE 4- (1) Bu Tebliğde geçen;

Kanun	:	28/7/1981 tarihli ve 2499 sayılı Sermaye Piyasası Kanunu,
Kurul	:	Sermaye Piyasası Kurulunu,
Yetkili Kuruluş	:	Kaldıraçlı alım satım faaliyetinde bulunmak üzere Kurulca yetkilendirilmiş aracı kurum ve vadeli işlemler aracılık şirketlerini,
Kaldıraç oranı	:	İşlem yapmak için yatırılan teminat tutarı karşılığında alınabilecek pozisyon tutarını gösteren oran,
Kaldıraçlı alım satım işlemi	:	Yatırılan teminat tutarı karşılığında, her türlü döviz, mal, kıymetli maden ve Kurulca belirlenecek diğer varlıkların kaldıraçlı olarak elektronik ortamda alım satımı işlemlerini,

ifade eder.

İKİNCİ BÖLÜM

Faaliyet Esasları

Kaldıraçlı alım satım işlemlerine ilişkin faaliyet şartları

MADDE 5- (1) Bu Tebliğin 2 nci maddesinin birinci fıkrasının (a) bendinde sayılan faaliyetler, Kuruldan yetki belgesi almak kaydıyla müntehasran aracı kurumlar tarafından gerçekleştirilir.

(2) Bu Tebliğin 2 nci maddesinin birinci fıkrasının (a) bendi kapsamında piyasa yapıcılığı faaliyetinde bulunacak aracı kurumların;

a) Alım satım aracılığı ve türev araçların alım satımına aracılık yetki belgesine sahip olmaları,

b) Kurulun Seri: V, No: 34 sayılı Aracı Kurumların Sermayelerine ve Sermaye Yeterliliğine İlişkin Esaslar Hakkında Tebliğinin 7 nci maddesi uyarınca bu faaliyetler için öngörülen asgari özsermaye yükümlülüğünü yerine getirmiş olmaları,

c) Bünyelerinde kaldıraçlı alım satım işlemlerinin denetim ve kontrolünden sorumlu olmak üzere 4 yıllık lisans eğitimi veren kurumlardan mezun ve Kurulun lisanslamaya ilişkin düzenlemeleri uyarınca türev araçlar lisans belgesine sahip kaldıraçlı alım satım işlemleri ihtisas personelinin bağlı olduğu ve finans piyasalarında en az 3 yıllık deneyime sahip bir birim yöneticisinin istihdam edilmiş olması,

ç) Bünyelerinde 4 yıllık lisans eğitimi veren kurumlardan mezun, Kurulun lisanslamaya ilişkin düzenlemeleri uyarınca türev araçlar müşteri temsilcisi lisans belgesine sahip yeterli sayıda müşteri temsilcisi ile türev araçlar muhasebe ve operasyon lisans belgesine sahip, en az lise mezunu muhasebe ve operasyon sorumlusunun istihdam ediliyor olması,

d) Kaldıraçlı alım satım işlemlerinin yürütülmesi için yeterli mekân ve teknik donanımın sağlanmış, hizmet birimlerinin ve iç kontrol sisteminin kurulmuş, faaliyetin yürütülmesi için personelin buna uygun görev tanımları ile yetki ve sorumluluklarının belirlenmiş, muhasebe kayıt, bilgi ve belge sistemi ile düzenli iş akışı ve haberleşmeyi sağlayacak organizasyonun sağlanmış, kaldıraçlı alım satım işlemlerine ilişkin risk ölçüm mekanizmasının oluşturulmuş, anlık olarak fiyatlardaki değişimleri dikkate alarak müşteri bazında oluşan riskleri kontrol edebilecek, gerekli teminatları hesaplayabilecek, ortaya çıkan risklere karşı müşterilerin uyarılmasını sağlayacak bilgi işlem altyapısının oluşturulmuş olması,

gereklidir.

(3) Bu Tebliğin 2 nci maddesinin birinci fıkrasının (b) bendinde belirtilen faaliyetlerde bulunacak aracı kurumların;

a) Kurulun Seri: V, No: 34 sayılı Aracı Kurumların Sermayelerine ve Sermaye Yeterliliğine İlişkin Esaslar Hakkında Tebliğinin 7 nci maddesi uyarınca bu faaliyet için öngörülen asgari özsermaye yükümlülüğünü yerine getirmiş olmaları,

b) Bu maddenin birinci fıkrasının (c) bendinde yer verilen nitelikleri haiz bir birim yöneticisi ile (ç) bendinde sayılan şartları taşıyan en az bir adet müşteri temsilcisi ile muhasebe ve operasyon sorumlusu istihdam etmesi,

c) Faaliyetin yürütülmesi için yeterli mekân, teknik donanım ve organizasyonun sağlanmış, hizmet biriminin oluşturulmuş ve personelin görev tanımları ile yetki ve sorumluluklarının belirlendiği iç kontrol sisteminin kurulmuş ve anlık olarak fiyatlardaki değişimleri dikkate alarak müşteri bazında oluşan riskleri kontrol edebilecek, gerekli teminatları hesaplayabilecek, ortaya çıkan risklere karşı müşterilerin uyarılmasını sağlayacak bilgi işlem altyapısının oluşturulmuş olması,

zorunludur.

4) Bu Tebliğin 2 nci maddesinin birinci fıkrasının (c) bendinde belirtilen faaliyetlerde bulunacak kuruluşların ise bünyelerinde bu Tebliğin 5 inci maddesinin ikinci fıkrasının (ç) bendinde sayılan şartları taşıyan en az bir adet müşteri temsilcisi bulundurması ve faaliyetin yürütülmesi için yeterli mekân, teknik donanım ve organizasyonun sağlanmış, hizmet biriminin oluşturulmuş ve personelin görev tanımları ile yetki ve sorumluluklarının belirlendiği iç kontrol sisteminin kurulmuş olması gereklidir.

5) Kurul, gerekli görmesi halinde kaldıraçlı alım satım işlemleri faaliyetinde bulunacak kurumların bilgi işlem altyapısının bağımsız bir veya daha fazla kuruluş tarafından denetlenmesini talep edebilir.

Kaldıraç oranı ve teminatlar

MADDE 6- (1) Bu Tebliğ kapsamındaki işlemlerde müşterilere uygulanacak kaldıraç oranı 100:1'i geçemez. Kurul gerekli gördüğü hallerde bu oranı değiştirme ve varlık bazında kaldıraç oranı belirleme yetkisini haizdir.

(2) Kaldıraçlı alım satım işlemlerine başlamadan önce, uygulanacak kaldıraç oranı birinci fıkrada yer alan oranı geçmemek kaydıyla aracı kurumlarla müşteriler arasında serbestçe belirlenir. Söz konusu oranın daha sonra değiştirilebilmesi için tarafların yazılı onayı gereklidir.

(3) Kaldıraçlı alım satım işlemlerinde yalnızca %100'üne kadar nakit olarak Türk Lirası ve konvertibl döviz teminat olarak kabul edilir.

(4) Teminat oranının hesaplanması, teminat takibi ve teminat tamamlama yükümlülüğü ile pozisyonların otomatik kapanmasına ilişkin esaslar ve teminat olarak yatırılan nakdin başka bir para birimine çevrilmesinde esas alınacak kurlar çerçeve sözleşmede belirlenir.

(5) Teminatlar rehnedilemez, kullanım amaçları dışında tasarruf edilemez, üçüncü kişilere devredilemez.

(6) Teminatların saklanması ilişkin esaslar Kurulca belirlenir.

Müşteri tanıma kuralı

MADDE 7- (1) Yetkili kuruluşlar, 5549 sayılı Suç Gelirlerinin Aklanmasının Önlenmesi Hakkında Kanun ve ilgili mevzuat hükümleri uyarınca hesap açmadan önce müşterilerinin kimlik bilgilerini tespit ederler.

(2) Müşterek hesaplarda kimlik tespiti her bir hak sahibi için ayrı ayrı yapılır.

(3) Müşteri hesabına, müşteri dışında sadece müşteri tarafından noter marifetiyle düzenlenmiş vekaletname ile yetkilendirilmiş kişiler tarafından işlem yapılabilir. Vekilin kimlik bilgilerinin birinci fıkrada çerçevesinde tespiti zorunludur.

(4) Yetkili kuruluşlar ayrıca müşterilerinin risk ve getiri tercihleri, yatırım amaçları ve mali durumları hakkında yeterli bilgiye sahip olmak amacıyla standart formları geliştirmek, bu formlarda yer alan bilgileri güncelleştirmek ve formları saklamak zorundadırlar. Müşterilere bu bilgilerin risk tercihlerinin ölçülmesi amacıyla istendiğinin bildirilmesi, müşterinin bilgi vermektan kaçınması halinde sorumluluğun kendisine ait olacağı konusunda uyarılması ve bilgi vermek istemediğine ilişkin yazılı beyanının alınarak müşterinin çerçeve sözleşmeleriyle birlikte saklanması gereklidir.

Çerçeve sözleşmelere ilişkin esaslar

MADDE 8- (1) Aracı kurumlar, bu Tebliğin 2 nci maddesinin birinci fıkrasının (a) bendi kapsamında kaldıraçlı alım satım işlemlerine başlamadan önce, müşterileriyle yazılı bir sözleşme yapmak zorundadır. Bu sözleşmede yer verilmesi gereken asgari unsurlar Kurulca belirlenir. Bu sözleşme, aracı kurumla müşterisi arasındaki ilişkiyi genel olarak düzenleyen, başlangıçta bir kez akdedilen ve münferit işlemlerin esasını oluşturan bir çerçeve anlaşmasıdır.

(2) Çerçeve sözleşmeler müteselsil sıra numaralı ve en az iki nüsha olarak düzenlenir ve bir örneği müşterilere verilir.

(3) Sözleşmeye taraf olan müşterinin ya da müşterilerin, devir, birleşme, veraset, müşterek hesaplara yeni hak sahiplerinin dahil olması ya da mevcutlardan bazılarının ayrılması gibi nedenlerle değişmesi halinde sözleşmenin yenilenmesi zorunludur.

(4) Çerçeve sözleşmelerde sermaye piyasası mevzuatına aykırı hükümler ile müşterilerin haklarını ciddi şekilde zedeleyici ve aracı kurumlar lehine tek taraflı olağanüstü haklar sağlayan hükümlere ve emirlerin ispatının müşteriye yüklenmesine ilişkin hükümlere yer verilemez. Sözleşmelerde hüküm bulunmayan hallerde genel hükümler uygulanır.

(5) Bu Tebliğin 2 nci maddesinin birinci fıkrasının (b) bendi kapsamında faaliyetlerde bulunacak aracı kurumların ise müşterileriyle verilecek hizmetlerin niteliğine göre karşılıklı olarak tarafların hak ve yükümlülüklerini içeren bir sözleşme akdetmeleri zorunludur. Bu bent kapsamında, yurt içinde yerleşik bir kuruluşun ve/veya ilgili ülkenin yetkili otoritesinden faaliyet izni almış yurtdışında yerleşik bir kuruluşun temsilcisi veya aracısı olarak faaliyette bulunacak kuruluşların müşterileri ile akdedecekleri çerçeve sözleşmelerde yer alacak asgari unsurlar Kurulca belirlenir.

Faaliyetlerin sürdürülmesine ilişkin diğer esaslar

MADDE 9- (1) Bu Tebliğin 2 nci maddesinin birinci fıkrasının (a) ve (b) bentleri kapsamında faaliyetlerde bulunacak aracı kurumların;

a) Seri:V, No:68 sayılı Aracı Kurumlarda Uygulanacak İç Denetim Sistemine İlişkin Esaslar Hakkında Tebliğin 10 ve 11 inci maddelerine uygun olarak, kaldıraçlı alım satım işlemleri faaliyetine ilişkin tüm politika ve prosedürlerini yazılı hale dönüştürmeleri,

b) Kullanacakları bilgi işlem altyapısının;

(i) Gerçekleşmeyen, iptal edilen ve değiştirilen emirler de dahil olmak üzere, gerçekleştirilen tüm işlemlere ilişkin tarih, zaman, miktar, fiyat ve diğer tüm unsurların ve hesap hareketlerinin anlık olarak kaydedilmesine,

(ii) Müşterilerin teminatlarını, alacak ve borçlarını, açık pozisyonlarını ve kar zarar durumlarını anlık olarak takip etmelerine ve gerekli risk kontrollerini yapmalarına,

(iii) Tüm emirleri alınıp zamanına göre sıralanmasına, imkan verecek nitelikte olması,

c) Kaldıraçlı alım satım işlemlerinde kullanılacak bilgi işlem altyapısının kapasite ve güvenliği konusunda periyodik kontrolleri yapmaları, herhangi bir sistematik hatada verilerin güvenliğinin ve işlemlerin devamının sağlanması için işlemlerin yapıldığı kurulu alandan farklı bir yerde verilerin depolandığı sunucuların yer aldığı bir sistemin kurulması ve verilerin burada yedeklenmesi, platforma gelebilecek tehditleri minimum düzeye indirecek tedbirlerin alınması,

ç) Elektronik işlem platformunun müşteri rızası olmaksızın üçüncü kişilerce kullanımını engellemeye yönelik gerekli güvenlik tedbirlerinin alınması,

d) Elektronik işlem platformu ile müşteri arasındaki veri iletişiminin yetkisiz kişilerce dinlenmesi veya kesilmesi ile verilerin değiştirilmesinin engellenmesi için gerekli bilgi güvenliği tedbirlerinin alınması,

e) Müşteri alacaklarının, müşteri talebi üzerine, aracı kurum tarafından en geç 2 iş günü içinde tam ve nakden ödenmesi,

şarttır.

Emir iptali

MADDE 10- (1) Gerçekleşmiş müşteri emirleri aracı kurumlarca iptal edilemez veya değiştirilemez. Ancak;

a) İtiraz üzerine müşteri lehine bir iyileştirme yapılması amacıyla,

b) İşlem platformunda meydana gelen teknik bir sorun nedeniyle ortaya çıkan müşteri mağduriyetinin giderilmesi amacıyla,

c) Müşteri emrinin alınması sonrasında, aracı kurumun söz konusu emre ilişkin olarak başka bir kuruluş nezdinde korunma amaçlı olarak almış olduğu pozisyonun karşı tarafça iptal edilmesi veya fiyatının değiştirilmesi durumunda,

emir iptali veya fiyat değişikliği yapılabilir.

(2) Aracı kurum, birinci fıkranın (b) bendi kapsamında bir işlem tesis etmek isterse, teknik sorundan olumsuz olarak etkilenmiş olan tüm müşteriler için söz konusu uygulama gerçekleştirilir. Birinci fıkranın (c) bendi kapsamında bir emir iptali veya fiyat değişikliği gerçekleştirilmesi halinde ise, ilgili müşterilere gerekçesi ile birlikte en seri iletişim aracıyla bildirim yapılır.

(3) Bekleyen emirlerin hangi koşullar altında iptal edilebileceğine veya fiyatlarının değiştirilebileceğine ve müşteri hesaplarının hangi koşullarda işleme kapatılabileceğine ilişkin hususlar çerçeve sözleşmede belirlenir.

Kaldıraçlı alım satım işlemleri birim yöneticisinin görevleri

MADDE 11- (1) Doğrudan genel müdüre ya da genel müdür yardımcısına bağlı olarak çalışacak olan kaldıraçlı alım satım işlemleri birim yöneticisi;

a) Günlük olarak tüm kaldıraçlı alım satım işlemlerinden kaynaklanan riskleri takip etmekle ve söz konusu risklere, risklerin olası sonuçlarına ve alınması gereken önlemlere ilişkin olarak her gün genel müdüre ya da genel müdür yardımcısına, aylık olarak da yönetim kuruluna yazılı rapor sunmakla,

b) Aracı kurumların mali durumunu zayıflatacak veya olağandışı sonuçlar doğuracak herhangi bir durumun varlığının tespit edilmesi halinde hazırlayacağı raporu en kısa zamanda yönetim kuruluna sunmakla,

c) Tebliğin 9 uncu maddesinin c bendinde yer alan hususların yerine getirildiğini teyit etmekle,

c) Bu Tebliğin 19 uncu maddesinin son fıkrası uyarınca aracı kurumlarca kamuyu aydınlatmaya yönelik olarak yapılacak bildirimlerin doğruluğunu teyit etmekle,

d) Bu Tebliğin 20 nci maddesi kapsamında yapılacak yayın, ilan, duyuru ve reklamların mevzuat hükümlerine uyumunu kontrol etmekle,
yükümlüdür.

Faaliyetler sırasında uyulması gereken ilkeler

MADDE 12- (1) Yetkili kuruluşlarca, kaldıraçlı alım satım işlemlerine ilişkin olarak;

a) Müşterilere adil ve dürüst davranılması,

b) Müşterileri ile aralarında ortaya çıkabilecek çıkar çatışmaları konusunda yeterli bilgilendirme ve şeffaflığın sağlanması,

c) İşlemlerin gerçekleştirileceği fiyatların genel piyasa koşulları ile uyumlu olarak nesnel bir biçimde belirlenmesi,

ç) Aracı kurum tarafından başka bir kuruluşa iletilmek üzere alınan müşteri emirlerinin, aracı kurumun kendi hesabına veya ilişkili kişilerin hesabına verilen aynı fiyatlı emirlerden öncelikli olarak yerine getirilmesi,

d) Yatırımların teminat tutarlarının üzerinde bir kayba uğrattak şekilde müşterilere işlem yaptırılmaması,

e) Ortak, yönetici, ihtisas personeli ile müfettiş ve Türk Ticaret Kanunu uyarınca atanan denetçilerinin işleri dolayısıyla yetkili kuruluş ve müşterileri hakkında öğrendikleri bilgilere ilişkin olarak sır saklama yükümlülüğüne riayet etmeleri

esastır.

Kaldıraçlı alım satım işlemlerine yönelik işlem aracılığına ilişkin esaslar

MADDE 13- (1) Aracı kurumlar, Tebliğin 2 nci maddesinin birinci fıkrasının (b) bendi kapsamındaki faaliyetleri, Kurulca bu Tebliğin 2 nci maddesinin birinci fıkrasının (a) bendinde belirtilen faaliyetlerde bulunmak üzere yetkilendirilmiş yurt içinde yerleşik bir kuruluşun ve/veya ilgili ülkenin yetkili otoritesinden faaliyet izni almış yurtdışında yerleşik bir kuruluşun temsilcisi veya aracısı olarak yerine getirebilirler.

(2) Tebliğin 2 nci maddesinin birinci fıkrasının (b) bendi kapsamında aracı kurumların yurtdışında yerleşik bir kuruluşun temsilcisi veya aracısı olarak yürütecekleri faaliyetler, Kurulca belirlenen piyasalarda, Kurul ve ilgili piyasalar tarafından belirlenen esaslar çerçevesinde gerçekleştirilir.

(3) Bu madde kapsamındaki faaliyetlere başlanabilmesi için Kuruldan yetki belgesi alınması zorunludur.

Kaldıraçlı alım satım işlemlerine yönelik tanıtım aracılığına ilişkin esaslar

MADDE 14- (1) Yetkili kuruluşlar, Tebliğin 2 nci maddesinin birinci fıkrasının (c) bendi kapsamında, Kurulca yetkilendirilmiş yurt içinde yerleşik bir kuruluşun kaldıraçlı alım satım işlemlerine ilişkin olarak sunduğu hizmetlerin yatırımcılara tanıtımı, sözleşme akdedilmesine aracı olunması veya sözleşme yapmak isteyen tarafların komisyon karşılığında bir araya getirilmesi faaliyetlerini yerine getirebilirler.

(2) Söz konusu faaliyete ilişkin olarak lehine faaliyet gösterilecek kuruluş ile temsilci olacak yetkili kuruluş arasında sözleşme imzalanması şarttır.

(3) Yetkili kuruluşlar tarafından bu madde kapsamındaki faaliyetlere ilişkin olarak müşterilere sözleşme ve formların imzalatılması ve müşterilerin sözleşme ve formlarda yer alan hükümlere ilişkin olarak doğru bir şekilde bilgilendirilmesi hususlarında temsilci veya aracı olan kuruluş ile lehine faaliyet gösterilen yetkili kuruluş mütessesilen sorumludur.

(4) Hesapların açılışına ilişkin olarak temsilcisi veya aracısı olunan kuruluşa gönderilen tüm belgelerin yetkili kuruluş nezdinde birer örneğinin hıfzedilmesi ve Kurul ya da hesap sahibi müşterilerce talep edilmesi durumunda, açılan hesaplara ve bu hesaplardan gerçekleşen işlemlere ilişkin belgelerin yetkili kuruluş tarafından ibraz edilmesi zorunludur.

(5) Bu madde kapsamındaki faaliyetlere başlanabilmesi için Kuruldan yetki belgesi alınması zorunludur.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Kaldıraçlı Alım Satım İşlemlerinin Belge ve Kayıt Düzeni

Emirlerin alınması ve kaydedilmesi

MADDE 15- (1) Aracı kurumlar tarafından, bu Tebliğin 2 nci maddesinin (a) ve (b) bentleri kapsamında faaliyet gösterilmesi durumunda, müşteri emirlerine ilişkin olarak bu maddenin ikinci fıkrasında yer alan tüm bilgilerin kaydedilmesi ve Kurulca veya müşterilerce talep edildiğinde ibraz edilmesi zorunludur.

(2) İptal edilen, gerçekleştirilmeyen ve değiştirilenler de dahil olmak üzere elektronik ortamda alınan tüm emirlere ilişkin olarak tutulacak kayıtların;

a) İşleme konu varlık,

b) Emir tipi,

c) Emrin alım ya da satım emri olduğu,

ç) Emrin fiyat ve miktarı,

d) Emrin alındığı tarih ve zaman,

e) Emrin gerçekleştirildiği tarih, zaman, fiyat ve miktar,

f) Her bir emrin alındığı müşterinin hesap numarası,

g) Emrin gerçekleştirildiği anda elektronik işlem platformunda oluşan fiyat, bilgilerini içermesi zorunludur.

(3) Müşterilerden yazılı olarak veya telefon ve benzeri iletişim araçları ile emir alınması durumunda, emirlerin alındıkları anda emre ilişkin olarak bu maddenin ikinci fıkrasında yer alan bilgilerin yer aldığı bir emir formunun düzenlenmesi zorunludur. Yazılı olarak alınan emirlere ilişkin olarak düzenlenen emir formlarında müşteri imzasının bulunması zorunludur.

(4) Emir formlarında emrin alındığı tarih ile mümkün olan en küçük birimde zamanı gösteren bir ibarenin konulması şarttır.

(5) Aracı kurumlarca telefon ile alınan müşteri emirlerine ilişkin ses kayıtlarının, faks yoluyla alınan emirlere ilişkin talimatın ve gün içinde faks ile iletilen tüm emirlerin aracı kuruma ulaştığı tarih ve zaman bilgilerini içeren toplu dökümün, internet üzerinden alınan emirlerde tarih, zaman ve müşteri bazında olmak üzere emri ileten müşterilere ilişkin IP (Internet Protokol) numaraları kayıtlarının, her ne türlü olursa olsun elektronik ortamda diğer şekillerde alınan emirlerde emri veren kaynağı gösterecek şekilde gerekli elektronik log kayıtlarının, emri alan aracı kurumlarca tutulması ve elektronik ortamda tutulan verilerin gerektiğinde yazılı hale dönüştürülebilecek şekilde olması kaydıyla, kaldıraçlı alım satım işlemlerine ilişkin tüm belge ve kayıtların 5 yıl süreyle saklanması zorunludur.

(6) Saklanması gereken belge ve kayıtlardan ihtilafı olanların yukarıda belirtilen süre ile kayıtlı olmaksızın ihtilaf sonuçlanıncaya kadar muhafazası zorunludur.

Müşteri hesaplarına ilişkin olarak tutulacak kayıtlar

MADDE 16- (1) Aracı kurumlar tarafından müşteri hesaplarına ilişkin olarak tutulacak kayıtların anlık olarak müşteri bazında;

- Hesaplarda gerçekleşen tüm kaldıraçlı alım satım işlemlerine,
  - Tüm varlık giriş, çıkış ve transferlerine,
  - Kapanan pozisyonlarda oluşan kesin kar ve zarar tutarlarına,
  - Açık pozisyonlara ilişkin olarak potansiyel kar ve zarar tutarlarına,
  - Hesaplara tahakkuk ettirilen her türlü komisyon, ücret ve vergi tutarlarına,
  - Hesapların teminat durumlarına,
- ilişkin bilgileri içermesi zorunludur.

(2) Aracı kurumlar, müşterilerinin elektronik işlem platformu üzerinden birinci fıkrada yer alan bilgilere erişimine imkân sağlamakla yükümlüdür.

Müşterilere yapılacak bildirimler

MADDE 17- (1) Bu Tebliğin 2 nci maddesinin (a) ve (b) bentleri kapsamında faaliyet gösteren aracı kurumlar kaldıraçlı alım satım işlemlerine ilişkin olarak müşterilerine günlük ve aylık bildirimlerde bulunmak zorundadır.

(2) Müşterilere yapılacak aylık bildirimlerde, ilgili dönem içerisinde;

- Alınan tüm pozisyonlara ilişkin olarak, tarih, zaman, fiyat ve miktar,
- Kapatılan pozisyonlara ilişkin kesin kar ve zarar tutarlarına,
- Açık pozisyonlara ilişkin potansiyel kar ve zarar tutarlarına,
- Aracı kurum nezdinde tutulan nakit, menkul kıymet ve diğer varlıklara ilişkin tüm hareketlere,
- Hesaba tahakkuk ettirilen her türlü komisyon, ücret ve vergilere,
- Teminat durumlarına,

ilişkin bilgilere anlaşılır ve açık bir biçimde yer verilmesi zorunludur.

(3) Aracı kurumlar tarafından, her işlemin yapıldığı günü izleyen iş günü içerisinde, bir önceki gün içinde alınan tüm pozisyonlara ilişkin bilgileri içerecek şekilde müşterilere bildirimde bulunulur. Bildirimin yapılma şekli aracı kurum ile müşteri arasında serbestçe belirlenebilir.

(4) Aylık bildirimlerin yazılı olarak yapılması ve bildirimle ilişkin belgelerin ilgili dönemi izleyen 7 gün içerisinde müşterilerin adreslerine taahhütlü olarak gönderilmesi esastır. Ancak, anılan belgeler müşterinin yazılı talebi üzerine, müşteri tarafından beyan edilecek elektronik posta adresine aynı süre içinde elektronik ortamda gönderilebilir ya da müşterilerin bu bilgilere elektronik ortamda erişimine imkân sağlanabilir.

(5) Bildirimlerin yapıldığına ilişkin ispat yükü aracı kuruma aittir.

(6) Aracı kurumlarca, yazılı talebi bulunan müşterilere günlük ve/veya aylık bildirim yapılmayabilir. Ayrıca, ilgili dönemde hesabında herhangi bir hareket bulunmayan müşterilere bildirimde bulunulmayabilir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Kamunun Aydınlatılmasına İlişkin Esaslar

Kaldıraçlı alım satım işlemlerine ilişkin risk bildirimleri

MADDE 18- (1) Kaldıraçlı alım satım işlemlerine yönelik faaliyetleri yürüten yetkili kuruluşlar müşterileri için herhangi bir işlem gerçekleştirilmeden ve sözleşme imzalamadan önce söz konusu işlemlerin risklerini belirten her türlü açıklamaları yapmak ve müşterilerine bu amaçla asgari içeriği Kurulca belirlenmiş Tebliğin ekinde yer alan Kaldıraçlı Alım Satım İşlemleri Risk Bildirim Formunun bir örneğini vermek ve bu formun okunup anlaşıldığına dair yazılı bir beyan almak zorundadırlar.

İnternet sitesi

MADDE 19- (1) Kaldıraçlı alım satım işlemlerinde bulunacak yetkili kuruluş internet sitelerinde bu işlemlere yönelik ayrı bir bölüm oluşturmak zorundadırlar. Yetkili kuruluşlar ilgili internet sayfasında, asgari olarak;

- Hangi tür hizmetleri sunmaya yetkili olduklarına,
- Varsa temsilcisi oldukları kuruluşu tanıttığı bilgilere,
- Yapılan işlemlerin asgari unsur ve risklerine,
- Kullandıkları işlem platformunun özelliklerini, varsa riskleri ve güvenlik tedbirleri ile platformda meydana gelebilecek risklere karşı kullanılabilir alternatif iletişim yöntemlerine,
- Emir iletiminin ve işlemlerin gerçekleşmesinin nasıl olacağına,
- Kabul edilen emirlerin durumunun müşteri tarafından elektronik ortamda takibi ve müşteriye elektronik ortamda yapılacak bildirim esaslarına,
- Alınan kişisel verilerin saklama ve kullanım koşullarına,

g) Bu işlemlerde "sayfada verilen bilgilerin genel nitelikte olduğuna ve müşterilerin alım satım kararlarını destekleyebilecek yeterli bilginin sayfada olmayabileceğine" ilişkin bir açıklamaya, yer vermeleri zorunludur.

(2) Aracı kurumlar, üçer aylık dönemlerin son günü itibariyle, karda ve zararda olan hesapların oransal dağılımını internet sitesi üzerinden duyurmakla yükümlüdür.

Reklam, ilan ve duyurular

MADDE 20- (1) Kaldıraçlı alım satım işlemlerine yönelik olarak her türlü iletişim araçları ile yapılan yayın, ilan, duyuru ve reklamlarda objektif olunması esastır. Yetkili kuruluşlar, gerçek dışı, yanlış, yanıltıcı veya abartılmış bilgilere dayalı yayın, ilan duyuru ve reklamlar hazırlayamaz ve kamuoyu ile paylaşamaz.

(2) Yetkili kuruluşlar yayın, ilan, duyuru ve reklamlarında kaldıraçlı alım satım işlemlerine ilişkin olarak mutlak getiri ve/veya zarara karşı garanti taahhüdünde bulunamaz.

(3) Kaldıraçlı alım satım işlemlerinde bulunmak isteyen yatırımcılara yönelik bireysel tanıtım ve bilgilendirmelerde bu maddede yer alan esaslar geçerlidir.

Yetkili Kuruluşların Kaldıraçlı Alım Satım İşlemlerine İlişkin Bildirim Yükümlülükleri

MADDE 21- Bu Tebliğ'in 2 nci maddesinin (a) ve (b) bentleri kapsamında faaliyet gösterecek aracı kurumlar, bu faaliyetlere ilişkin Kurulca belirlenen esaslar çerçevesinde periyodik olarak bildirim yapmakla yükümlüdür.

BEŞİNCİ BÖLÜM

Son Hükümler

GEÇİCİ MADDE 1- 6111 sayılı Kanunla değişik 2499 sayılı Sermaye Piyasası Kanununun 30 uncu maddesinin birinci fıkrasının (g) bendinin yürürlüğe girdiği tarih itibariyle, bu Tebliğin 2 nci maddesinin birinci fıkrasının (a) bendinde belirtilen faaliyetleri yürüten aracı kurumların, mevcut işlemlerine devam edebilmeleri için anılan tarihten itibaren Kurulca belirlenen çerçevede yetkilendirilmek üzere 2 hafta içinde Kurula başvurmaları zorunludur.

Diğer hususlar

MADDE 22- (1) Bu Tebliğde hüküm bulunmayan hallerde Kurulun ilgili düzenlemeleri kıyasen uygulanır.

Yürürlük

MADDE 23- (1) Bu Tebliğ hükümleri 31/8/2011 tarihinden geçerli olmak üzere yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

Yürütme

MADDE 24- (1) Bu Tebliğ hükümlerini Sermaye Piyasası Kurulu yürütür.

EK

KALDIRAÇLI ALIM SATIM İŞLEMLERİ RİSK BİLDİRİM FORMU

Kaldıraçlı alım satım işlemleri sonucunda kar elde edebileceğiniz gibi zarar riskiniz de bulunmaktadır. Bu nedenle işlem yapmaya karar vermeden önce, karşılaşılabileceğiniz riskleri anlamamız ve kısıtlarımızı dikkate alarak karar vermeniz gerekmektedir.

Bu amaçla, Sermaye Piyasası Kurulu'nun Seri:V, No:125 "Kaldıraçlı Alım Satım İşlemleri ve Bu İşlemleri Gerçekleştirebilecek Kurumlara İlişkin Esaslar Hakkında Tebliğ"inin 9 uncu maddesinde öngörüldüğü üzere "Kaldıraçlı Alım Satım İşlemlerine İlişkin Risk Bildirim Formu"nda yer alan aşağıdaki hususları anlamamız gerekmektedir.

UYARI

Kaldıraçlı alım satım işlemi hizmeti sunmak Sermaye Piyasası Kurulu'nun iznine tabidir. Bu nedenle, işlem yapmaya başlamadan önce çalışmayı düşündüğünüz kuruluşun söz konusu işlemlere ilişkin yetkisinin olup olmadığını kontrol ediniz. Kaldıraçlı alım satım işlemi yapmaya yetkili olan kuruluşları www.spk.gov.tr veya www.tspakb.org internet sitelerinden öğrenebilirsiniz.

RİSK BİLDİRİMİ

İşlem yapacağımız yetkili kuruluş ile imzalanacak "Çerçeve Sözleşmesi"nde belirtilen hususlara ek olarak, aşağıdaki hususları anlamamız çok önemlidir.

1.Yetkili kuruluş nezdinde açtıracağımız hesap ve bu hesap üzerinden gerçekleştirilecek tüm işlemler için Sermaye Piyasası Kurulu tarafından çıkartılan ilgili her türlü mevzuat ve benzeri idari düzenleme hükümleri uygulanacaktır.

2.Kaldıraçlı alım satım işlemleri çok risklidir. Kaldıraç etkisi nedeniyle, düşük teminatla işlem yapmanın piyasada lehe çalışabileceği gibi aleyhe de çalışabileceği ve bu anlamda kaldıraç etkisinin tarafınıza yüksek kazançlar sağlayabileceği gibi yüksek zararlara da yol açabileceği ihtimali daima göz önünde bulundurulmalıdır. Ters fiyat hareketleri sonucunda yetkili kuruluşa yatırdığımız paranın tümünü kaybedebilirsiniz. Yüksek getiri vaatlerine itibar etmeyiniz.

3.Yetkili kuruluşun yapacağımız işlemlere ilişkin tarafınıza aktaracağı bilgiler ve yapacağı tavsiyelerin eksik ve doğrulanmaya muhtaç olabileceği tarafınızca dikkate alınmalıdır.

4.Kaldıraçlı alım satım işlemlerine ilişkin olarak yetkili kuruluş personeline yapılacak teknik ve temel analizin kişiden kişiye farklılık arz edebileceği bu analizlerde yapılan öngörülerin gerçekleşme olasılığının bulunduğu dikkate alınmalıdır.

5.Yabancı para cinsinden yapılan işlemlerde, yukarıda sayılan risklere ek olarak kur riskinin bulunduğu, kur dalgalanmaları nedeniyle Türk Lirası bazında değer kaybı olabileceği, devletlerin yabancı sermaye ve alım satım hareketlerini kısıtlayabileceği, ek ve/veya yeni vergiler getirebileceği, alım satım işlemlerinin zamanında gerçekleşmeyebileceği bilinmelidir.

6.Kaldıraçlı alım satım işlemlerinde size sunulan parite fiyatları ve "spread"ler en iyi fiyat durumunu yansıtmayabilir. Başka kurumların fiyatlarını da kontrol etmeniz yerinde olacaktır.

7.İşlemlere başlamadan önce yetkili kuruluşunuzdan yükümlü olacağınız bütün komisyon ve diğer muamele ücretleri konusunda teyit almalısınız. Eğer ücretler parasal olarak ifade edilmemişse size nasıl yansıtacağı ile ilgili anlaşılır örnekler içeren yazılı bir açıklama talep etmelisiniz.

8.Yetkili kuruluşlar tarafından kaldıraçlı alım satım işlemleri sonucunda kayba uğramayacağımız, kaybımızın kontrol altında tutulacağına veya kayba uğramamız durumunda ek teminat çağrısı yapılacağı konularında garanti verilemeyeceğini dikkate almanız gerekmektedir.

İşbu kaldıraçlı alım satım işlemleri risk bildirim formu, yatırımcıyı genel olarak mevcut riskler hakkında bilgilendirmeyi amaçlamakta olup, kaldıraçlı alım satım alım satımından ve uygulamadan kaynaklanan tüm riskleri kapsamayabilir. Dolayısıyla tasarruflarınızı bu tip işlemlere yönlendirmeden önce dikkatli bir şekilde araştırma yapmalısınız.

Ek 2. Yatırım Hizmetleri ve Faaliyetleri İle Yan Hizmetlere İlişkin Esaslar Hakkında Tebliğ III-37.1’de Değişiklik Yapılmasına Dair Tebliğ (III 37.1.a)

14 Ocak 2016 PERŞEMBE

Resmî Gazete

Sayı : 29593

TEBLİĞ

Sermaye Piyasası Kurulundan:

YATIRIM HİZMETLERİ VE FAALİYETLERİ İLE YAN HİZMETLERE İLİŞKİN ESASLAR HAKKINDA TEBLİĞ III-37.1’DE DEĞİŞİKLİK YAPILMASINA DAİR TEBLİĞ (III-37.1.a)

MADDE 1 – 11/7/2013 tarihli ve 28704 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanan Yatırım Hizmetleri ve Faaliyetleri ile Yan Hizmetlere İlişkin Esaslar Hakkında Tebliğ III-37.1’in 17 nci maddesinin birinci fıkrasının (b) bendi aşağıdaki şekilde değiştirilmiş, aynı fıkraya aşağıdaki bent ve aynı maddeye birinci fıkradan sonra gelmek üzere aşağıdaki ikinci fıkra eklenmiş, mevcut ikinci fıkra üçüncü fıkra olarak teselsül ettirilmiştir.

“b) Yatırım ve kalkınma bankaları tarafından kaldırılacak işlemler hariç olmak üzere sermaye piyasası araçları üzerinde,”

“c) Yatırım ve kalkınma bankaları dışında kalan bankalar tarafından paylar, kaldırılacak işlemler ile pay endekslerine ya da paylara dayalı türev araçlar hariç olmak üzere sermaye piyasası araçları üzerinde,”

“(2) Borsa mevzuatı hükümleri saklı kalmak üzere, yatırım ve kalkınma bankalarının birinci fıkranın (b) bendi kapsamında işlem aracılığı faaliyetinde bulunabilmeleri için halka açık olmayan bir aracı kurumun tüm faaliyeti izinlerinin iptali için talepte bulunarak yatırım hizmet ve faaliyetlerinden çekilmesi zorunludur.”

MADDE 2 – Aynı Tebliğin 19 uncu maddesinin birinci fıkrasının (d) bendi aşağıdaki şekilde değiştirilmiş, aynı fıkraya (d) bendinden sonra gelmek üzere aşağıdaki (e) bendi eklenmiş ve mevcut (e) bendi (f) bendi olarak teselsül ettirilmiştir.

“d) Kaldırılacak işlemlerle ilgili olarak yatırılan teminat tutarlarının üzerinde bir kayba uğratabilecek şekilde genel müşteriye ve talebe dayalı profesyonel müşteriye işlem yapılamaz. Yatırımcının piyasa koşullarından dolayı teminatından daha fazla zarara uğraması halinde söz konusu zarar genel müşteriden ve talebe dayalı profesyonel müşteriden talep edilemez.”

“e) Talebe dayalı profesyonel müşteriler için, ilgili müşterinin yazılı olarak talep etmesi halinde (d) bendinde yer alan hüküm uygulanmaz.”

MADDE 3 – Aynı Tebliğin 22 nci maddesinin birinci fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiş, birinci fıkradan sonra gelmek üzere aşağıdaki ikinci fıkra eklenmiş ve mevcut ikinci fıkra üçüncü fıkra olarak teselsül ettirilmiştir.

“(1) Portföy aracılığı faaliyeti Kuruldan izin almak kaydıyla,

a) Aracı kurumlar tarafından sermaye piyasası araçları üzerinde,

b) Yatırım ve kalkınma bankaları tarafından kaldırılacak işlemler hariç olmak üzere sermaye piyasası araçları üzerinde,

c) Yatırım ve kalkınma bankaları dışında kalan bankalar tarafından paylar, kaldırılacak işlemler ile paylara dayalı türev araçlar hariç olmak üzere sermaye piyasası araçları üzerinde,

borsa mevzuatı hükümleri saklı kalmak üzere yapılabilir.”

“(2) Borsa mevzuatı hükümleri saklı kalmak üzere, yatırım ve kalkınma bankalarının birinci fıkranın (b) bendi kapsamında portföy aracılığı faaliyetinde bulunabilmeleri için halka açık olmayan bir aracı kurumun tüm faaliyeti izinlerinin iptali için talepte bulunarak yatırım hizmet ve faaliyetlerinden çekilmesi zorunludur.”

MADDE 4 – Aynı Tebliğin 24 üncü maddesinin birinci fıkrasının (c) bendi aşağıdaki şekilde değiştirilmiş ve aynı fıkraya aşağıdaki bent eklenmiştir.

“c) Kaldırılacak işlemlerle ilgili olarak yatırılan teminat tutarlarının üzerinde bir kayba uğratabilecek şekilde müşterilere genel müşteriye ve talebe dayalı profesyonel müşteriye işlem yapılamaz. Yatırımcının piyasa koşullarından dolayı teminatından daha fazla zarara uğraması halinde söz konusu zarar genel müşteriden ve talebe dayalı profesyonel müşteriden talep edilemez.”

“ç) Talebe dayalı profesyonel müşteriler için, ilgili müşterinin yazılı olarak talep etmesi halinde (c) bendinde yer alan hüküm uygulanmaz.”

MADDE 5 – Aynı Tebliğe, 25 inci maddeden sonra gelmek üzere aşağıdaki maddeler eklenmiştir.

“Tezgaüstü türev araç işlem türleri ve işlemlere konu dayanak varlıklar

MADDE 25/A – (1) İşlem aracılığı veya portföy aracılığı faaliyeti kapsamında tezgaüstü türev araç işlemleri gerçekleştirecek yatırım kuruluşları işlem yapacakları türev araç türlerine ve türev araç türlerine konu dayanak varlıklara ilişkin Birlik tarafından belirlenen esaslar çerçevesinde bir liste oluşturmak, bu listeyi internet sitelerinde yayımlamak ve Birliğe göndermek zorundadır. Listede yapılacak her türlü değişiklik internet sitesinde ilan edilir ve ilanı takip eden beş iş günü içinde yatırım kuruluşları tarafından Birliğe bildirilir. Talep edilmesi halinde listeler Birlik tarafından Kurula iletilir.

(2) Fark kontratları, yatırım kuruluşu varantları ve sertifikaları ile ortaklık varantları Kurulun diğer düzenlemelerindeki tanımlanmalarından bağımsız olarak bu Tebliğ hükümleri kapsamında türev araç olarak kabul edilir.

(3) Tezgaüstünde gerçekleştirilen fark kontratları bu Tebliğde yer alan kaldırılacak alım satım işlemlerine ilişkin hükümlere tabidir.

Tezgaüstü türev araç işlemlerinde teminatlandırma politikası

MADDE 25/B – (1) Aracı kurumlar 25/A maddesi uyarınca belirlenen türev araç türleri ve bu türev araç türlerine konu dayanak varlıklar itibarıyla yönetim kurulu kararı ile bir teminatlandırma politikası oluştururlar. Aracı

kurumlar politikalarını asgari olarak müşterilerine karşı doğrudan mali yükümlülük altına girip girmedikleri, müşterilerinin risklilik durumları, olası olumsuz piyasa koşulları ile müşterilerin işlemlerini korunma amacıyla yapmaları veya fark pozisyonu oluşturmaları gibi özel stratejilerini de dikkate almak suretiyle uluslararası kabul görmüş yöntemler çerçevesinde hazırlar.

(2) Teminatlandırma politikasının yürütülmesinden ve gerekli değişikliklerin yapılmasının yönetim kuruluna önerilmesinden risk yönetim birimi sorumludur. Bu birim tarafından genel müdüre müşterilerin teminat durumları ile ilgili olarak en az haftalık olarak raporlama yapılır. Teminatlandırma politikasının oluşturulması ve yürütülmesi ile ilgili sürece aracı kurumların iç kontrol prosedürlerinde yer verilir. Teminatlandırma politikasında yapılacak değişiklik önerileri yönetim kurulu tarafından karara bağlanır.

(3) Teminatlandırma politikasında kullanılan risk modellerinin geçerliliği ve güvenilirliği en az altı ayda bir olmak üzere geriye dönük stres testleriyle sınanmak zorundadır. Yapılacak testlerin sonuçları yönetim kuruluna raporlanır.

Türev araç işlemlerinde pozisyon limitleri

MADDE 25/C – (1) Aracı kurumlar tarafından teminatlandırma politikasının bir parçası olarak her müşterinin alabileceği pozisyon büyüklüğüne ilişkin limit belirlenmesi zorunludur. Müşteriler limit belirlenmesi amacıyla gruplandırılabilir. Limitler, bir sözleşme veya sözleşme grubu esas alınarak, teslim ayında olup olmama ve işlemin korunma amacıyla yapılıp yapılmadığı gibi durumlar göz önüne alınarak belirlenebilir. Borsada gerçekleşen işlemler için Borsa tarafından belirlenen kuralları saklıdır.

(2) Pozisyon limitlerinin belirlenmesinde, uç piyasa koşullarında en büyük pozisyona sahip müşterilerin belirli bir bölümünün temerrüdü veya pozisyonları sebebiyle oluşan zararın aracı kurumlar tarafından karşılanması gereğinin ortaya çıkması hallerinde aracı kurumun mali yapısının sermaye yeterliliği yükümlülüklerini yerine getiremeyecek şekilde etkilenmemesi gözetilir.

Tezgaüstü türev araç işlemlerinde müşterilerden teminat alınması ile ilgili esaslar

MADDE 25/C – (1) Aracı kurumlar müşterileri ile gerçekleştirecekleri tezgaüstü türev araç işlemleri için teminat talep ederler. Teminat tesis edilmeden işlemlere başlanamaz. Teminat yapısı asgari olarak, başlangıç ve sürdürme teminatı olmak üzere belirlenir.

(2) Başlangıç teminatı, işlemlere başlanabilmesi ve pozisyon alınabilmesi için müşteri tarafından yatırılması gereken asgari teminat tutarıdır. Başlangıç teminat oranı yatırılan teminat tutarının ilk açılan toplam pozisyon tutarına olan oranı olacak şekilde, aracı kurumlar tarafından belirlenir.

(3) Sürdürme teminatı, müşterinin tezgaüstü türev araç işlemleri süresince sahip olması gereken asgari teminatıdır. Sürdürme teminatı değerlendirilmiş teminat tutarının sahip olunan pozisyon büyüklüğüne oranı olarak aracı kurumlar tarafından belirlenir. Sürdürme teminat oranının belirlenen oranın altına düşmesi durumunda aracı kurumlar tarafından çerçeve sözleşmede belirlenen şekilde teminat tamamlama çağrısı yapılır ve oran başlangıç teminat oranına çıkarılır. Sürdürme teminatının zamanında sağlanması amacıyla müşterinin talebi halinde bankaların otomatik ödeme sistemlerinden faydalanılabilir. Bu imkan müşterilerin aracı kurumlar tarafından kredilendirilmesi sonucunu doğuracak şekilde kullanılamaz.

(4) Teminat tamamlama çağrısı yapılan müşterinin teminat tamamlama yükümlülüğünü süresi içerisinde yerine getirmemesi halinde müşteri başka bir ihbara gerek kalmaksızın temerrüde düşmüş sayılır. Müşterilerin temerrüde düşmesine neden olan ilgili pozisyonları aracı kurumlar tarafından otomatik olarak kapatılabilir. Temerrüde düşmüş müşterilerin temerrüt durumu ortadan kalkmadan risklerinin artmasına yol açacak şekilde yeni pozisyon almaya yönelik emirleri kabul edilmez. Aracı kurumlar müşterilerin açık pozisyonlarının tek tarafı olarak, otomatik şekilde kapatılabileceği bir pozisyon kapatma oranı belirleyebilir. Söz konusu oranın sürdürme teminat oranının altında belirlenmesi zorunludur.

(5) Başlangıç ve sürdürme teminatlarına ilişkin tutar veya oranlar, teminatların değerlendirme esasları, teminat takibi, teminat tamamlama çağrısı, teminat tamamlama yükümlülüğü, sürdürme teminatının altına veya temerrüde düşülmesi durumunda izlenecek yöntemler, pozisyonların netleştirilmesi ve otomatik kapanması, varlıkların fiyatlandırılması ve değerlemesine ilişkin esasların aracı kurumlar tarafından belirlenmesi zorunludur. Bu hususlara aracı kurumlar ile müşteri arasında düzenlenecek çerçeve sözleşmede yer verilir.

(6) Müşterilerden alınan türev araç emirlerinin bu Tebliğ hükümlerine uygun olarak gerçekleştirilmek üzere bir başka kuruluşa iletilmesi halinde, aracı kurumlar müşteriden asgari olarak bu emirler kapsamında ilgili kuruluş tarafından talep edilen kadar teminat talep edilir.

(7) Müşteri varlık ve teminatlarının izlenmesine ve saklanmasına ilişkin ilgili borsa, merkezi takas kuruluşu ve merkezi karşı taraf düzenlemelerinde yer alan hükümler saklıdır.”

MADDE 6 – Aynı Tebliğin 27 nci maddesinin birinci ve ikinci fıkraları aşağıdaki şekilde değiştirilmiş, aynı maddeye ikinci fıkradan sonra gelmek üzere aşağıdaki üçüncü, dördüncü ve beşinci fıkralar eklenmiş ve diğer fıkralar buna göre teselsül ettirilmiştir.

“(1) Kaldıraçlı işlemlerde kaldıraç oranı, işlem yapmak için yatırılan teminat tutarı karşılığında alınabilecek pozisyon tutarını gösteren orandır. Kaldıraçlı işlemlerde pozisyonun ilk açıldığı sırada uygulanacak kaldıraç oranı 100:1’i geçemez.

(2) Kaldıraçlı işlemlerde Türk Lirası, Amerikan Doları, Euro’nun birbirilerine karşı olan değişim oranlarını esas alan varlıklar ile altına dayalı yapılan işlemlerde kaldıraç oranı azami 100:1 olarak uygulanır. Bunlar dışındaki varlıklarda kaldıraç oranı azami 50:1 olarak uygulanır. Kurul gerekli gördüğü hallerde bu oranları değiştirme ve varlık bazında kaldıraç oranı belirleme yetkisine sahiptir.”

“(3) Hesap açılışı sırasında başlangıç teminat tutarı 20.000 TL veya muadili döviz tutarının altında olan müşteriler için ikinci fıkrada belirtilen kaldıraç oranlarının azami yarısı uygulanabilir. İşlemlerin devamında, merkezi

takas kurumuna yapılan raporlama saati itibarıyla toplam teminat tutarı asgari 30.000 TL veya muadili döviz tutarına ulaşmış müşteriler için yazılı veya elektronik ortamdaki her türlü araç yoluyla talepleri bulunması halinde raporlamayı takip eden iş günü itibarıyla kaldıraç oranları ikinci fıkrada belirtilen oranlara kadar yükseltilebilir.

(4) Başlangıç teminat tutarı 20.000 TL veya muadili döviz tutarının üstünde işlemlere başlayan müşteriler için işlemlerin devamında teminatın bu tutarın altına düşmesi durumunda kaldıraç oranında değişiklik yapılmayabilir. Ancak, müşterinin toplam teminat tutarının işlemlerin devamında hesaptan nakit çekilmesi veya başka bir aracı kuruma virman yapılması suretiyle 20.000 TL'nin altına düşürülmesi halinde, yeni açılacak pozisyonlarda ikinci fıkrada belirtilen kaldıraç oranlarının azami yarısı uygulanır.

(5) İkinci fıkrada belirlenen esaslar çerçevesinde uygulanacak azami kaldıraç oranları aracı kurumlar ile müşteriler arasında imzalanacak çerçeve sözleşmede belirlenir. Söz konusu oranların daha sonra değiştirilebilmesi için müşterinin yazılı onayı alınır. Aracı kurumlar tarafından tevsik edilebilmesi şartıyla elektronik ortamdaki her türlü araç yoluyla müşteri onayı alınması mümkündür.”

MADDE 7 – Aynı Tebliğe, 27 nci maddeden sonra gelmek üzere aşağıdaki maddeler eklenmiştir.

“Kaldıraçlı işlemlerde teminatların izlenmesi ve raporlanması

MADDE 27/A – (1) Aracı kurumlar nezdinde bulunan teminatların müşteri bazında takibi ve bildirim zorunludur.

(2) Kaldıraçlı işlemlere ilişkin müşterilerden alınan teminatlar merkezi takas kuruluşlarına raporlanır ve alınan teminatlar merkezi takas kuruluşları nezdinde tutulur.

(3) İşlem aracılığına yetkili aracı kurumlar merkezi takas kuruluşu nezdinde müşteri bazında hesapları açar. İşlem aracılığına yetkili aracı kurum tarafından merkezi takas kuruluşu nezdinde hesap açılabilmesi için öncelikle müşteri adına Merkezi Kayıt Kuruluşu nezdinde hesap açılması ve bu hesaba ilişkin sicil tanımlama işleminin gerçekleştirilmesi gerekir. Lehine işlem yapılan portföy aracılığına yetkili aracı kurum ise merkezi takas kuruluşu nezdinde çoklu hesap açar ve bu hesap müşteri bazında açılan hesaplarla ilişkilendirilir.

(4) İşlem aracılığına yetkili aracı kurum müşterilerden alınan teminatları müşteri bazında portföy aracılığına yetkili aracı kuruma iletir. Merkezi takas kuruluşu nezdinde müşterilere ait teminatların yatırılması, güncellenmesi ve çekilmesi sadece portföy aracılığına yetkili aracı kurum tarafından yerine getirilebilir.

(5) Merkezi takas kuruluşu nezdinde müşteri bazında teminat takibi işlem aracılığına ve portföy aracılığına yetkili kuruluşlar tarafından yapılır. Teminat takibine ilişkin müşterilere yapılacak bildirimlerden işlem aracılığına yetkili aracı kurum sorumludur.

(6) Müşteri hesaplarındaki oluşacak gerçekleşmiş kar veya zararlara ilişkin merkezi takas kuruluşu nezdinde yapılacak güncellemeler portföy aracılığına yetkili ilgili aracı kurum tarafından yerine getirilir.

(7) Portföy aracılığına yetkili aracı kurumlar günlük olarak bir önceki güne ilişkin Kurulca belirlenen işlem detaylarını merkezi takas kuruluşuna bildirirler. Yapılan bildirimlerin doğruluğundan yetkili aracı kurum sorumludur.

(8) Bu işlemlere ilişkin merkezi takas kuruluşu tarafından Kurula yapılacak bildirim ve raporlamalara ilişkin usul ve esaslar Kurulca belirlenir.

(9) Aracı kurumların yurt dışında yerleşik müşterilerinin teminatlarının yönetiminde bu madde hükümleri uygulanır.

Kaldıraçlı işlemlerde bireysel portföy yöneticiliği ve yatırım danışmanlığı sınırlaması

MADDE 27/B – (1) Aracı kurumlar kaldıraçlı işlemleri sundukları müşterilerine söz konusu işlemler için bireysel portföy yöneticiliği veya yatırım danışmanlığı hizmeti veremezler.

Deneme hesapları

MADDE 27/C – (1) Kaldıraçlı işlemler için hesap açılışından önce genel müşterilere çalışma esasları Birlik tarafından hazırlanan ve aracı kurumlar tarafından sunulan bir deneme hesabı üzerinden işlem yaptırılması zorunludur. Deneme hesabının gerçek zamanlı fiyatlar üzerinden çalıştırılmasından aracı kurumlar sorumludur. Müşterinin işlem gerçekleştireceği her aracı kurum tarafından sunulan deneme hesabında işlem yapması zorunludur.

(2) Müşterinin deneme hesabını asgari altı iş günü süreyle çalıştırması ve toplamda asgari elli adet işlem yapması zorunludur. Bu maddede belirtilen yükümlülüğün müşteri tarafından yerine getirildiği ilgili aracı kurum tarafından tevsik edilir.

Genel müşterilerden kaldıraçlı işlemlere ilişkin alınacak beyan

MADDE 27/Ç – (1) Aracı kurumlar hesap açılışı sırasında genel müşterilerinden,

a) Kaldıraçlı işlemlerin niteliği itibarıyla riskli olduğu ve bu işlemler sonucunda zarar edebileceği,

b) Yatırılan teminatın tamamının kaybedilebileceği,

c) Birlik tarafından çalışma esasları hazırlanmış deneme hesabı üzerinden işlem gerçekleştirildiği,

ç) İşlemlerde uygulanacak kaldıraç oranı,

d) İnternet sitesinde duyurulan kar/zarar dağılımı,

hususlarında bilgi sahibi oldukları ve bunları kabul ettiklerine ilişkin yazılı beyan almaları zorunludur.

(2) Hesap açılışının elektronik ortamda yapılması durumunda birinci fıkrada belirtilen beyan, her bir hususun müşteri tarafından ayrı ayrı bilindiği ve kabul edildiği anlaşılabilir ve gerektiğinde aracı kurum tarafından tevsik edilebilecek şekilde elektronik ortamda da alınabilir.”

MADDE 8 – Aynı Tebliğin 29 uncu maddesinin birinci ve ikinci fıkraları aşağıdaki şekilde değiştirilmiş, aynı maddeye ikinci fıkradan sonra gelmek üzere aşağıdaki üçüncü ve dördüncü fıkralar eklenmiş ve mevcut üçüncü fıkrayı beşinci fıkraya teselsül ettirilmiştir.

“(1) Gerçekleşmiş müşteri emirleri aracı kurumlarca iptal edilemez. Ancak;

a) İtiraz üzerine müşteri lehine bir iyileştirme yapılması amacıyla,

b) İşlem platformunda meydana gelen teknik bir sorun nedeniyle ortaya çıkan müşteri mağduriyetinin giderilmesi amacıyla,

c) Profesyonel müşterilerden alınan emirlerin başka bir kuruluşa herhangi bir müdahale olmaksızın oluşturulmuş bir sistem vasıtasıyla otomatik olarak iletilmesi halinde söz konusu pozisyonun karşı tarafça iptal edilmesi durumunda,

emir iptal edilebilir.

(2) Aracı kurum birinci fıkranın (b) veya (c) bendi kapsamında bir işlem tesis etmek isterse, birinci fıkranın (b) veya (c) bendi hükümlerine uygun olarak ilgili tüm müşteriler için söz konusu uygulama gerçekleştirilir. Bu müşterilere gerekçesi ile birlikte en seri iletişim aracıyla tesis edilen işlem hakkında bildirim yapılır.”

“(3) Birinci fıkranın (c) bendi kapsamında gerçekleştirilecek emir iptali en geç ertesi işlem günü içerisinde gerçekleştirilebilir.

(4) Birinci fıkranın (a), (b) veya (c) bentleri kapsamında iptal edilen tüm müşteri emirleri merkezi takas kuruluşuna en geç iptali takip eden iş günü raporlanır ve aracı kurum nezdinde de Kurulun belge kayıt düzenlemeleri uyarınca saklanır. Raporlamada; emir iptalinin birinci fıkranın (a) bendi kapsamında yapılması durumunda müşteri itirazına ilişkin beyan, birinci fıkranın (b) bendi kapsamında yapılması durumunda teknik soruna ilişkin ayrıntılı açıklama ve emir iptalinin ilgili tüm müşterileri kapsadığına ilişkin beyan, birinci fıkranın (c) bendi kapsamında yapılması durumunda karşı tarafça emir iptali gerçekleştirildiğine ilişkin alınacak yazı örneği ve bu durumun ilgili tüm müşterileri kapsadığına ilişkin beyana yer verilmesi zorunludur. Merkezi takas kuruluşuna yapılan raporlamada meydana gelen değişiklikler, değişikliğin tespit edildiği günü takip eden ilk iş günü içinde merkezi takas kuruluşuna bildirilmek zorundadır. Raporlamaya ilişkin esaslar merkezi takas kuruluşu tarafından belirlenir.”

MADDE 9 – Aynı Tebliğe, 29 uncu maddeden sonra gelmek üzere aşağıdaki maddeler eklenmiştir.

“Piyasada oluşan özel hallerin raporlanması

MADDE 29/A – (1) Aracı kurumlar tarafından aşağıdaki durumların oluşması halinde Birlik tarafından belirlenen esaslar çerçevesinde Birliğe raporlama yapılır:

a) Müşteri işlemlerinin yapılmasını engelleyecek düzeydeki aracı kurum elektronik işlem platformundan kaynaklanan teknik sorunlar.

b) İşlem yapılan varlıklarda meydana gelen olağan dışı fiyat hareketleri, bu fiyat hareketleri sonucunda Birlik tarafından belirlenecek oranları aşacak şekilde oluşan fiyat boşlukları ve bu olağan dışı fiyat hareketleri sonucunda zarar ederek pozisyonu kapatan yatırımcı sayısı ile oluşan zarar tutarı.

Aracı kurumlar tarafından tezgahüstü türev işlemlerde kullanılan platformlar, program, modül ve eklentiler

MADDE 29/B – (1) Aracı kurumlar portföy aracılığı veya işlem aracılığı faaliyetleri kapsamında tezgahüstü türev işlemlerde kullandıkları elektronik işlem platformları, bu platformlarda kullanılan her türlü program, modül ve eklenti, bunların çalışma ve kullanım esasları ve amaçları ile bunlara ilave olarak yeni platform, program, modül ve eklenti kullanımı ve bunların değiştirilmesi hususlarını uygulamaya başladıktan itibaren on gün içerisinde Birliğe yazılı olarak bildirmekle yükümlüdür. Bildirilen platform ve bu platformda kullanılan program, modül ve eklentiler yatırımcıların hak ve yararlarına aykırı sonuç verecek unsurlar içeremez. Birliğe bildirilenler dışında platform, program, modül ve eklenti kullanılamaz.

(2) Aracı kurumların birinci fıkraya ilişkin yükümlülüklerine uygun davranıp davranmadıklarının tespiti amacıyla Kurul tarafından bağımsız denetime yetkili kuruluşlar listesinde yer verilen ve Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumunun bankaların bilgi sistemleri ve bankacılık süreçlerinin denetimine ilişkin düzenlemeleri uyarınca da yetkilendirilen bağımsız denetim kuruluşları vasıtasıyla yılda en az iki defa aracı kurumlardan habersiz olacak ve esasları Kurulca belirlenecek şekilde özel amaçlı bağımsız denetim yapılması zorunludur. Bağımsız denetim kuruluşları tarafından yapılacak özel amaçlı bağımsız denetimin habersiz olacağına ilişkin hükme bağımsız denetim kuruluşu ile imzalanacak özel amaçlı bağımsız denetim sözleşmesinde yer verilmesi zorunludur.

(3) Kurul personeli, ikinci fıkrada belirtilen yetkili kuruluşlar tarafından yapılacak özel amaçlı bağımsız denetim sürecinin her aşamasına, bilgi ve becerilerini geliştirmek amacıyla, denetçi bağımsızlığı ilkesini zedelemeksizin izleyici sıfatı ile eşlik edebilir. Şu kadar ki, Kurul personeli, yetkili kuruluşun bilgi birikimini şahsına veya bir başka yetkili kuruluşa çıkar sağlamak için kullanamaz.

(4) İkinci fıkrada belirtilen yetkili kuruluşlar tarafından denetim programının ne zaman başlayacağı, denetim çalışmalarının fiilen başlamasından bir ay önce Kurula bildirilir.

(5) İkinci fıkra çerçevesinde düzenlenecek özel amaçlı bağımsız denetleme raporlarının birer örneği 5 iş günü içerisinde Kurula iletilir.”

MADDE 10 – Aynı Tebliğin 30 uncu maddesine aşağıdaki fıkralar eklenmiştir.

“(3) Müşteriler tarafından kaldırılacak işlemlerde iletilen emirlere ilişkin fiyatın aracı kurumlar tarafından gerçekleştirilmeden önce değiştirilmek istenmesi fiyat yenilemesi olarak kabul edilir. Fiyat yenilemesinin müşteri aleyhine uygulanması durumunda, lehe olan her durumda da uygulanması zorunludur.

(4) Kaldırılacak alım satım işlemlerinde, müşteri tarafından verilen emre ilişkin fiyat, miktar veya diğer unsurlardan herhangi birisinin emir gerçekleşmeden önce aracı kurum tarafından müşteri aleyhine değiştirilmek istenmesi halinde, müşterinin onayının alınması zorunludur. Ancak, müşteri tarafından verilen emirlerin unsurlarında müşteri lehine sonuç verecek nitelikteki değişikliklerde veya müşteriler tarafından verilen emirlerde fiyat aralığının belirlenmiş olması durumunda bu fiyat aralığında oluşan değişimler için müşteri onayı aranmaksızın emir gerçekleştirilebilir.

(5) Yatırım kuruluşları türev araçlardaki mevcut açık pozisyonların kapatılmasına ilişkin mevzuata uygun talepler hariç olmak üzere çerçeve sözleşmede bu konuda hüküm bulunması kaydıyla emir kabul etmeme hakkına

sahiptir.”

MADDE 11 – Aynı Tebliğe, 30 uncu maddeden sonra gelmek üzere aşağıdaki madde eklenmiştir.

“Alım satım fiyat farkları

MADDE 30/A – (1) Portföy aracılığı faaliyeti kapsamında müşterilere sunulacak alım satım fiyatları arasındaki farklar yatırım kuruluşları tarafından belirlenir.

(2) Yatırım kuruluşları tarafından açıklanan alım satım fiyatları arasındaki farkların genel piyasa koşullarına uygun ve tutarlı bir şekilde sürdürülmesi gerekmektedir.

(3) Yatırım kuruluşları tarafından sunulan alım satım fiyat farklarının sabit veya değişken olarak belirlenmesi mümkündür. Sabit fark garantisi verilen ürünlere ilişkin olarak piyasa şartları gereği zorunlu değişiklik yapılmasını gerektirecek olası koşulların önceden müşteriye bildirilmesi zorunludur. Bu yükümlülüğe her türlü yayım, ilan, reklam ve duyuruda da uyulur.”

MADDE 12 – Aynı Tebliğin 32 nci maddesinin birinci ve ikinci fıkraları aşağıdaki şekilde değiştirilmiş, aynı maddeye aşağıdaki fıkra eklenmiştir.

“(1) Borsada işlem gören sermaye piyasası araçlarına ilişkin olarak yatırım kuruluşlarının borsa dışında verdikleri alım satım fiyat tekliflerinin Birlik tarafından belirlenecek bir veya birden fazla veri yayın kuruluşu vasıtasıyla kamuya açıklanması zorunludur.

(2) Yatırım kuruluşlarının, herhangi bir müşterinin ihtiyacı ve talebi doğrultusunda müşteri ile bire bir oluşturdukları türev araçlar hariç olmak üzere borsada işlem görmeyen sermaye piyasası araçları için verdikleri alım satım fiyat tekliflerini kendi internet sitelerinde anlık olarak yayınlamaları ve Birlik tarafından belirlenecek bir veya birden fazla veri yayın kuruluşu vasıtasıyla kamuya açıklamaları zorunludur.”

“(4) Kaldıraçlı işlemler ile ilgili olarak aracı kurumların Birlik tarafından belirlenen periyotlarda açıkladığı fiyatlar ve alım satım fiyat farkları Birlik tarafından belirlenecek bir süre içerisinde Birliğe aktarılır. Birlik tarafından her aracı kurumun geçmişe dönük fiyat serisi ve alım satım fiyat fark verileri oluşturulur ve bir yıl boyunca saklanır. Birlik bu verileri kullanarak her bir varlık için bir fiyat ve fark serisi oluşturur ve uygun gördüğü istatistikî yöntemleri kullanmak suretiyle bu seriden belirli bir düzeyi aşan sapmaları kurum bazında tespit eder ve haftalık olarak kamuya duyurur.”

MADDE 13 – Aynı Tebliğin 34 üncü maddesinin ikinci fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiş ve aynı maddeye aşağıdaki fıkralar eklenmiştir.

“(2) Yatırımcıların her ne surette olursa olsun yatırım kuruluşları nezdinde bulunan nakit ve sermaye piyasası araçları, yatırım kuruluşlarının malvarlıklarından ayrı olarak müşteri bazında izlenir. Söz konusu varlıklar, yatırımcıların yazılı açık izni olmaksızın, tevdi edilen kurumlar tarafından tevdi amacı dışında kendilerine veya üçüncü kişilere menfaat sağlayacak şekilde kullanılamazlar.”

“(4) Bu Tebliğde ve ilgili diğer düzenlemelerde yer alan hükümler saklı kalmak kaydıyla teminat olarak kabul edilebilecek kıymetler, nakit olarak Türk Lirası ve TCMB tarafından günlük alım satım kurları ilan edilen yabancı para birimleri, kamu borçlanma araçları, Kurul düzenlemeleri uyarınca kredili menkul kıymet işlemlerine konu olabilecek sermaye piyasası araçları, fon katılma payları ile borsada işlem görmek kaydıyla özel sektör borçlanma araçları, varlığa dayalı menkul kıymetler, ipotek ve varlık teminatlının menkul kıymetler, kira sertifikaları ve Hazine Müsteşarlığının belirlediği standartlardaki altın ve diğer kıymetli madenler ve Kurulca uygun görülecek diğer sermaye piyasası araçlarıdır.

(5) Yatırım kuruluşları, müşteriler tarafından işlem teminatı olarak verilen kıymetlerin cari değerinin tamamını ya da belirli bir yüzdesini teminat olarak kabul etmeye yetkilidirler.

(6) Aracı kurumlar müşterilerin risk düzeyi ile alınan pozisyon büyüklüğünü dikkate alarak teminatları çeşitlendirmek zorundadır. Aracı kurumlar teminatların tesisinde çeşitliliği sağlamak üzere konsantrasyon limitleri belirlemede yükümlüdür. Konsantrasyon limitleri; hem teminat konusu finansal araçları ihraç edenler veya garanti verener itibarıyla hem de teminat kabul edilebilecek araçlar itibarıyla belirlenir.

(7) Sözleşmede hüküm bulunması kaydıyla, müşteri teminat olarak verilen kıymetleri başka kıymetlerle değiştirebilir.”

MADDE 14 – Aynı Tebliğin 35 inci maddesinin ikinci fıkrasının (a) bendi ile (d) bendinin (2) numaralı alt bendi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

“a) Elektronik ortamda aldıkları emirler için yazılı veya sözlü olarak kabul ettikleri diğer emirlerin iletilmesinde uyulması gereken öncelik kurallarına riayet ederek, elektronik ortamda emir ileten müşterileri ile diğer yollarla emir ileten müşterileri arasında Kurul düzenlemelerinde yer alan kanal bazında öncelik kuralları çerçevesinde oluşabilecek farklılıkları açıklamak ve eşitsizliklerin ortaya çıkmasına engel olmakta,”

“2) Reddedilen, gerçekleştirilmeyen, iptal edilen ve değiştirilen emirler de dahil olmak üzere gerçekleştirilen tüm işlemlere ilişkin tarih, zaman, miktar, fiyat, kullanılan kaldıraç oranı ve diğer tüm unsurları ve hesap hareketlerini ve zaman bilgisini gösterecek şekilde müşterilere yansıtılan tüm fiyat bilgilerini anlık olarak kaydetmesini sağlamakta,”

MADDE 15 – Aynı Tebliğin 37 nci maddesine aşağıdaki fıkra eklenmiştir.

“(3) 45 inci maddenin üçüncü fıkrasında yer alan şekilde verilen hizmetin müşterinin kendi portföyünde otomatik olarak işlem yapılmasını sağlayacak şekilde her türlü mekanizma aracılığıyla sunulması bireysel portföy yöneticiliği kapsamındadır. 45 inci maddenin dördüncü fıkrasında yer alan esaslar bireysel portföy yöneticiliği faaliyeti için de uygulanır.”

MADDE 16 – Aynı Tebliğin 45 inci maddesine aşağıdaki fıkralar eklenmiştir.

“(3) Müşterilere yatırım kuruluşları tarafından her türlü elektronik ortam aracılığıyla doğrudan sunulan veya yönlendirilen başka gerçek veya sanal portföylere ilişkin işlemlerin takip edilmesi ve/veya kopyalmasını sağlayan imkanların sunulması yatırım danışmanlığı faaliyeti kapsamında değerlendirilir.

(4) Yatırım kuruluşu tarafından müşterilere bu maddenin üçüncü fıkrasında yer alan hizmetin sunulması durumunda, müşteri ile imzalanan çerçeve sözleşmede;

- a) Yatırım kuruluşu tarafından doğrudan sunulan veya yönlendirilen platformun özelliği,
- b) Takip edilmesine imkân tanınan her bir portföye ilişkin işlemler için yatırım amacı, strateji bilgisi (işleme konu varlık seçimi ile yatırım stratejisi) ve risk bilgisi,
- c) Takip edilmesine imkân tanınan her bir portföyün belirli periyotlardaki işlem hacimleri,
- ç) Takip edilmesine imkân tanınan her bir portföy kapsamında verilen emirler ve işlemler sonucunda oluşan kar/zarar durumları,
- d) Takip edilmesine imkân tanınan her bir portföyün performans göstergelerinin anlık ve geçmişe yönelik olarak nasıl görüntüleneceği,
- e) Takip edilmesine imkân tanınan her bir portföye ilişkin olarak portföyün geçmiş performansının gelecek dönem performansı için bir gösterge olamayacağı,

gibi hususlar ayrıntılı olarak belirlenir.”

MADDE 17 – Aynı Tebliğe, aşağıdaki geçici maddeler eklenmiştir.

“Kaldıraç oranının uygulanması

GEÇİCİ MADDE 3 – (1) 27 nci maddenin ikinci, üçüncü ve dördüncü fıkralarında belirtilen kaldıraç oranları, bu maddenin yürürlüğe girdiği tarih itibarıyla aracı kurumlar nezdinde açılmış bulunan mevcut müşteri hesaplarında yeni açılacak pozisyonlar için uygulanır.

Deneme hesabının uygulanması

GEÇİCİ MADDE 4 – (1) 27/C maddesinin birinci fıkrasında belirtilen deneme hesabının çalışma esaslarının belirlenmesi ve aracı kurumlar tarafından uygulamaya geçirilmesi bu maddenin yürürlüğe girdiği tarihten itibaren 3 ay içinde tamamlanır.

Yatırım kuruluşlarının alım satım fiyatlarının açıklanması

GEÇİCİ MADDE 5 – (1) 32 nci maddenin dördüncü fıkrasında belirtilen yükümlülükler bu maddenin yürürlüğe girdiği tarihten itibaren 6 ay içinde tamamlanır.”

MADDE 18 – Aynı Tebliğin Ek/1 ve Ek/2’si ekteki şekilde değiştirilmiştir.

MADDE 19 – Bu Tebliğ yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

MADDE 20 – Bu Tebliğ hükümlerini Sermaye Piyasası Kurulu yürütür.

Tebliğin Yayınlandığı Resmî Gazete'nin	
Tarihi	Sayısı
11/7/2013	28704

Ek 3- Yatırım Hizmetleri ve Faaliyetleri ile Yan Hizmetlere İlişkin Esaslar Hakkında Tebliğ III-37.1'de Değişiklik Yapılmasına Dair Tebliğ (III-37.1.b)

10 Şubat 2017 CUMA

Resmî Gazete

Sayı : 29975

TEBLİĞ

Sermaye Piyasası Kurulundan:

YATIRIM HİZMETLERİ VE FAALİYETLERİ İLE YAN HİZMETLERE İLİŞKİN ESASLAR HAKKINDA TEBLİĞ III-37.1'DE DEĞİŞİKLİK YAPILMASINA DAİR TEBLİĞ (III-37.1.b)

MADDE 1 – 11/7/2013 tarihli ve 28704 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanan Yatırım Hizmetleri ve Faaliyetleri ile Yan Hizmetlere İlişkin Esaslar Hakkında Tebliğ III-37.1’in 27 nci maddesinin birinci, ikinci, üçüncü, dördüncü ve beşinci fıkraları aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

“(1) Kaldıraçlı işlemlerde kaldıraç oranı, işlem yapmak için yatırılan teminat tutarı karşılığında alınabilecek pozisyon tutarını gösteren orandır. Kaldıraçlı işlemlerde pozisyonun ilk açıldığı sırada uygulanacak kaldıraç oranı 10:1’i geçemez.

(2) Kurul gerekli gördüğü hallerde bu oranları değiştirme ve varlık bazında kaldıraç oranı belirleme yetkisine sahiptir.

(3) Kaldıraçlı işlem gerçekleştirebilmek için başlangıç teminat tutarı olarak asgari 50.000 TL veya muadili döviz tutarı hesaba yatırılır.

(4) İşlemlere başlamadan önce veya başladıktan sonra hesaptan nakit çekilmesi veya başka bir kuruma virman yapılması suretiyle başlangıç teminat tutarının 50.000 TL veya muadili döviz tutarının altına düşürülmesi halinde pozisyon açılmaz. İşlemlere başladıktan sonra zarar edilmesi neticesinde teminat tutarının 50.000 TL veya muadili döviz tutarının altına düşmesi durumunda işlemlere devam edilebilir.

(5) Birinci fıkrada belirlenen esaslar çerçevesinde uygulanacak azami kaldıraç oranları aracı kurumlar ile müşteriler arasında imzalanacak çerçeve sözleşmede belirlenir. Söz konusu oranların daha sonra değiştirilebilmesi için müşterinin yazılı onayı alınır. Aracı kurumlar tarafından tevsik edilebilmesi şartıyla elektronik ortamdaki her türlü araç yoluyla müşteri onayı alınması mümkündür.”

MADDE 2 – Aynı Tebliğin geçici 3 üncü maddesi yürürlükten kaldırılmış ve aynı Tebliğe aşağıdaki geçici 6 ncı madde eklenmiştir.

“Kaldıraç oranının uygulanması

GEÇİCİ MADDE 6 – (1) Bu maddenin yayımı tarihinden önce açılmış olan pozisyonlar için 27 nci maddenin birinci ve üçüncü fıkralarında belirtilen kaldıraç oranı ve asgari başlangıç teminat tutarı için 14/1/2016 tarihli ve 29593 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanan Yatırım Hizmetleri ve Faaliyetleri ile Yan Hizmetlere İlişkin Esaslar Hakkında Tebliğ III-37.1’de Değişiklik Yapılmasına Dair Tebliğ (III-37.1.a) hükümleri uygulanmaya devam olunur.

(2) Bu maddenin yürürlüğe girdiği tarih itibarıyla aracı kurumlar nezdinde bulunan açık pozisyonlarda uygulanan kaldıraç oranı en geç 45 gün içerisinde 27 nci maddenin birinci fıkrasında belirtilen kaldıraç oranına uyumlu hale getirilir. Bu süre içinde uyum sağlayamayan pozisyonlar aracı kurum tarafından kapatılır.”

MADDE 3 – Bu Tebliğ yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

MADDE 4 – Bu Tebliğ hükümlerini Sermaye Piyasası Kurulu yürütür.

Tebliğ Yayımlandığı Resmî Gazete'nin	
Tarihi	Sayısı
11/7/2013	28704
Tebliğde Değişiklik Yapan Tebliğin Yayımlandığı Resmî Gazete'nin	
Tarihi	Sayısı
14/1/2016	29593